

Arab. كورة اردشهر) *territorii seu nomi Darii*. Nam & alia Perfidis provinciae priscorum regum nominibus distincte fuerunt. ita jam antè habuimus كورة اردشهر . ita quoque كازرون *Cazaron* dicitur esse in كورة شاپور $\text{Χώρα Σαπώρα$. Hæc autem urbs Phesa, ut mensuræ apud Abulfedam arguunt, parasangis quasi 10 ortum brumalem versus abest ab Istachr; ad cuius ditionem Darii nomus spectat.

Lin. 3. سابور *Sabûra*.] Persæ per ش scribunt. Vrbs Persidis, magnitudine æqualis Istachræ: at incolarum frequentia major. uno quasi gradu borealior. A Sapore fil. Ardexir, Persarum rege condita hoc nomen accepit: & peculiariter dicitur شاپور خواست , quod *desideratus* ibi primùm & *quisitus* à suis fuit *Sapor*; ut distinguitur à *Sabûra* altera, de qua etiam dicemus. Circumjacet regio herbis & floribus odoratis omnique fructuum genere ita abundans, ut unus esse videatur hortus. Provincia, quæ amplissima, nomen cum hac urbe idem habet. Alias tamè majores longè civitates complectitur; quales sunt *Cazaron*, cuius jam antè meminimus, & نوبندگان *Naubendegân*. Extat quoque alia urbs in خورستان *Choristân*, quæ Sufiana, Saporis nomine, nèpe جندی سابور . Hanc autem Iacutus tradit à Sapore dictam; quod profugus, ibi locorum inventus fuit vivus, cum periisse crederetur; quasi *Saporis vitam* dicas. Id enim Persis زند est, pro quo Arabes زند scripserunt. Hanc sex abesse parasangis ab السوس , *Susâ* veterum, tradit Abulfeda, sub latitudine grad. 33. minut. 20. quod etiam ipsi affirmant Persæ.

Ibid. [شهرآز *Xirâz*.] Urbs celeberrima, & lacuto aliif-
 que testibus, universæ فارس *Persidis* media. Eam Abul-
 fedā مدینه اسلامیه *civitatem Islamicam* vocat, id est, im-
 perii Muhammedici tempore exstructam, conditore
 محمد بن القاسم ابن ابی مقبل *Muhammede fil. Casimi fil.*
Abi Muceili, patruele Higiâgi fil. Iosephi, cujus supra
 facta est mentio in Tebala. Auxitque eam multum, &
 duodecim millium cubitorum muro munivit, portisque
 undecim instruxit princeps ابو کالجار سلطان الدولة
 anno Higræ 336 incepit opus, & quadriennio
 post absolvit. Atque ita inter cæteras Persidis civitates
 caput extulit, Metropolis ejus facta ac præsidium. De
 commodis ejus inter alia Abulfeda: پس یکان بخلو دار
Vixulla in ea domus
destituitur pulchriore horto, & fluentibus aquis. Ab Istachra
 ad Libonotum abest 12 parasangis. Nomen autem شهرآز
 Persis notat *Leonis ventrem* seu *appetitum*: & huic urbi
 inditum ex eo vult. Ibn Haukel, quod annona ad eam
 convehi solet; sed ab ea exportari nihil. Iacutus autem ex
 aliorum sententia refert, urbem ita dictam fuisse nomine
 filii regis Persarum quarti, طهمورث *Tahmûres*; de quo Tei-
 xera lib. i. cap. 4.

Ibid. [سیراف *Sirâf*.] Et hæc Persidis urbs est, sub lati-
 tud. grad. 29. & 1 $\frac{1}{4}$ gradu orientior quàm Xirâz. Sita
 est in regione, quæ کوره اردشیر *dicitur*, cujus & præsi-
 diaria. Ad montis pedē structa imminet mari, & in pro-
 pinquo sinu, نابد vocato, tutam navibus stationem præ-
 bet. Licet solum sterile habeat, aëremque æstuosum;
 mercaturis tamen faciundis quondam ita floruit, ut re-
 liquas

liquas Persidis urbes opulentiâ & splendore facile antecelleret: & cum rebus omnibus per se destitueretur, nihil tamen deesset. Postquam verò propinqua insula جزیره قمیس بن عمره habitari & undique adiri cœpit; paulatim, commercio omni huc translato, Sirâf collapsa fuit. Persæ ipsi nomen urbis شبراب & شبراف efferunt: cujus appellationis originem Iacutus inquit, in Persarum (scilicet Magorum) libris factis, qui ابستا *Abestâ* dicuntur, hanc tradi: quod کبقاوس *Caicavûs*, id est, *divus Cavûs*, de quo Teixeira libr. 1. cap. 13. de cœlo tactus, hîc شبراب lacte & اب aqua, à se expetitis, refocillatus esset.

Ibid. سینیز *Sinîz*, & per شینیز *Xinîz*.] Oppidum Persidis, juxta quosdam Susianæ, situm in maris littore 30 grad. supra æquatorem, & gradibus 3 $\frac{1}{2}$ occidentalius, quàm Sirâf. Sed anno 321 Higræ cæsis incolis dirutum fuit à Caramita illo, cujus mentio fit in Historia Sar lib. 2. cap. 18. & 19. Et pars ejus superstes pauperiorum hominum turbæ relicta fuit.

Ibid. جنابا *Gennâba*.] Præsidarium Persidis oppidulum, situm ad sinus cujusdam extremitatem ab ortu Sinîz, & 54 parasangis à Xirâz. Hoc etiam vastavit Caramita; licet ibi natus esset, vulgò ابو سعید الجنایي dictus. Gennaba autem à Persis traditur nomen fuisse filii Tahmûris sive Tamuris, de quo suprâ; & postea huic urbi, seu potius castello, datum.

Ibid. مهرuban *Mahrubân*.] Oppidulum maritimum, portu præditum, paulò occidentalius quàm Sirâf; ab aliis Persidi, ab aliis Susianæ adscriptum. Latitudinē habens juxta Persas 31 grad. & quatuor circiter dierum iti-

nerè ad Eurum ab ostio Tigridis, sive castello Abbadân. Abulfeda statuit esse *قصة ارجان* *præfidiariam urbem* regionis *Arregian* seu *Argian*; quæ Sufianæ extremæ pars, & cognominem habet urbem ad fluvium *طاب Euleam*, quæ videtur esse Urzan Ptolemæi.

Lin. 4. *الاهواز* *Regiones Ahvazæ.*] Hæ ad Sufianam pertinent: quæ *خوزستان* & quoque *خوزستان* dicitur. Non abludunt hinc duo nomina apud Ptol. Characene, & Cossiana, vel etiam Cissia; quæ extremæ Sufianæ partes sunt: ubi est ipsa illa provincia Ahvâz. Sæpenu-mero autem hoc nomen Ahvâz æquè latè sumitur ac tota Choristân sive Chozistân. Nam Persæ, ut Iacutus docet, totius hujus regionis nomine potio-rem ejus partem, nempe Ahvâz, appellare solent *خوز*; *Chus* habet M. Nig-ger: quod Arabes, qui eam subegerunt anno Higræ 17, mutârunt in *هور*: & plurali numero protulère *اهواز*. Hoc eodem nomine designare etiam solent ipsam Metropolin sub latit. 31 grad. & 8 min. quam aliâs *سوق اهواز* *Forum Achvazæ* vocant; antiquitus Persis dictam *هرمز شهر*, seu, ut alii, *هرمزد شهر*, id est, *Diospolin*. Vide, si lubet, quæ pag. 39. diximus. Ea autem nunc ferè tota diruta.

Ibid. *العراق* *Irâcam.*] Hic quoque terræ tractus est longè lateque patens: qui juxta Abulfedam & Geographos cæteros ab ortu conterminam habet *خوزستان* & *بلاد الجبل* *Sufianam*, & regionem *Montosam*, parte Assyriæ, Mediæq; & parte Choromithrenæ constantē: à septentrione *بلاد الجزيرة* *regionem Insularem*, id est, *Mesopotamiam*: ab occasu hanc ipsam quoque, & *البادية* *Desertum* Arabiæ: ab austro partem hujus, mare Persicum, &

& Susiana extrema. Quibus etiam limitibus Babyloniam describit Ptolemæus. Ejusq; potiores urbes ad utramq; Tigridis partē extare inquit; nonnullas quoq; ad orientalem Euphratis: quod ipsum de Iraca referunt Arabes, Tigridem hâc parte comparantes Nilo. عراق autem hisce, ut Philologi docent, propriè notat ما دنا من البحر quod prope mare vel flumen est: unde استعرت الابل ad campum maritimum vel fluvialem venerunt cameli, vel in eo pascuntur. Ita verò Babyloniam dici volunt, quòd confinis Tigridi, Euphrati ac Mari. Vel nomen عراق est ab ערעך Erech, factâ similibus litetarum levi mutatione. ערעך autem & בבל statuuntur Genes. 10. v. 10. regni Nimrod principia. Vt ergo à posteriore nomine dicta Babylonia: ita fortè à priore est Iraca. Fuit quoque urbs ἀρακκα Ptolemæo nota, prope Tigridem in Susiana, quam Arabes videntur appellare عراق الغربية, sub Iraca ab illis cōprehensam. Quoniam verò urbes duæ, Cûfa & Basra, quæ sequuntur, cum circumjacente regione nobiliores haberentur totius Iracæ partes, de literarum aliarumque rerum gloria certantes, & eodem tempore conditæ; ambæ العراقان due Iracæ nuncupari solent: & illa quidem, quia Arabibus vicina, magisque frequentata, عراق العرب Iraca Arabum: hæc verò, quia Persis, عراق العجم Iraca Persarum. Atque hinc العراقين etiam sæpè idem valet, quod العراق; nempe Babyloniam. Aliquando tamen latiùs patet; & duas regiones, Assyriam & Mediam designat, quod & pag. 7. retulimus: sed ut generaliore significato illa Babyloniam, hæc Choromithrene partem quoque complectitur.

Ibid. البصرة *Basra*.] Nomen hoc generaliter quidem terram crassam & lapidosam notat: speciatim verò urbem Iracæ, ab Arabibus Muhammedanis tali loco conditam; in extremo deserti, quod ad Cæciam indè vergit. Ibi principis cujusdam Persici palatium extiterat: quo *diruto* campus ille الخربة dictus, & Persarum castris occupari solebat. Quapropter Omar fil. Chatáb, secundus Califa, partibus illis potitus, & hunc locum præsidio muniendum censens, urbem extrui jussit; nimirum anno Higræ 14. Quæ auspiciis illis, ipsâque situs commoditate paulatim evecta ita floruit, ut عمر بن شبه, & ابو علي بكر بن الساجي, aliique magnos de ea commentarios ediderint. A Basra duobus ad ortum milliaribus præfluit Tigris, (دجلة Arab. تڠلر Chald. dicitur; & hinc Diglito Plin. lib. 6. c. 26.) & juxta Euronotum pergens in mare exit, duorum quasi dierum itinere ab ipsâ urbe. Duabus infra eam parasangis in Tigrim fluit نهر الابله *Amnis Abulle*: qui inter Circium & Corum medius decurrit; ab oppido, quod secatur, ita denominatus. Cum hoc alius conjungitur ad occasum Basræ, duabus item supra urbem parasangis ex Tigri deductus Omaris illius jussu: & quoniam operi præerat معقل بن بشار, hujus nomine نهر معقل *fluvius Mocali* nuncupatus. Regio amœnissimis Asiæ locis, quæ اوچنان الذهبا *delicias* seu *hortos Mundi* vocant, annumeratur. Ejusmodi Tempe Asiaticis recensentur quaterna: nimirum شعبى بوان *Xibo Bauwan*, id est, *Rivus Bauvanitarum*, quæ tribus Persica: jucundissimus est in Perside plurium pagorū tractus, protensus inter اروچان & الدوبندجان; de quibus superius:

شوطه دمشق *Sogd Samarcanda*, in Bactriana: *Goutha*, id est, *Viridarium* Damasci: نهر الابلة *Fluvius Obulle*, nempe dicta jam insula, cujus ille partem facit. Inter plura amœni hujusce loci commoda est etiam æstus maris, quo flumen quotidie crescit decrescitque, & sursum deorsumque agitur: & quidem ad Tigris Euphratificque usque confluentem: paludes nempe, in quas effunduntur simul ambo, undeque permixti rursus prorumpunt alveo uno. Ceterum Basra subjicitur latitudini gr. $30\frac{1}{2}$: Paludes 32. Dualis autem numerus البصرة *notat* hanc ipsam urbem una cum Cufa ipsius æmula.

Ibid. واسط *Vasith*.] Et hæc Iracæ urbs est, sub latitudine 32. grad. 20. minut. quam Tigris mediam secat. Extructa fuit à يوسف الحجاج, cujus suprâ facta est mentio, anno Higræ 84. & quoniam media esset inter nobiliores urbes, Basram, Bagdad, Cufam & Ahvâz, æquali intervallo, scil. parasangis ferè 50 à singulis remota, nomen hoc *Vasith*, i. e. *Media*, obtinuit. Sunt tamen, qui ita dictam volunt à pago, ibidem antè sito, & واسط القصب vocato, quia *medius inter arundines*. Ab urbe hac denominantur واسط *Paludes* seu *effusiones Vasith*, de quibus dixi; infra eam septem circiter parasangis distitæ.

Ibid. بغداد *Bagdad*.] Et cum ۵ non punctato. Hæc quoque urbs Islamica est, nempe à Muhammedanis condita, Iracæ totius Metropolis sub latitud. grad. 33. min. juxta Mamonicos 20, & juxta Astronomos posteriores 25. Almanfor Abugjafar xxiii Califa, & Abbasidarū 11 (de quo Histor. Sar. libr. 2. cap. 3.) veritus ne milites sui à Cufensibus corrumperentur, ex الهاشمية, quam extruxerat frater ejus ابو عباس السفاح Cufæ appendicem, &

ex palatio regio in urbem auxerat, castra transfudit in hunc locum: ejusque commodiore situ, salubritate, & facto à Natura præsidio expensis, urbem ibi ædificavit in occidentali primùm Tigris ripa; quæ de ejus nomine مدينۃ المنصور dicta fuit: & 4000000 aureos in eam expendisse scribitur. Aliud etiam زورا nomen accepit, vel ab *obliquo* amnis *inflexu*; vel, ex Abulfedæ aliorumque sententia, quòd exteriores ejus portæ ab interioribus *divergerent*: Est enim زرار idem, quod انحراف & مال. Locus autem ille antea dicebatur Bagdad, id est, *hortus Dadi*: quòd Persa quidam, ita nominatus, hîc amplum possideret hortum. Alii verò asserunt, locum fuisse sacrum Idolo, quod بغ دiceretur: ita ut بغداد Persis sonaret *Bagi donum*. Ac propterea Almanfor meliore nomine vocari jussit مدينة السلم *Civitatem pacis seu incolumitatis*. Ita etiam Tigris وادى السلم dici solet. Deinde urbs altera constructa fuit in opposita, orientali nempe, ripa; quæ primùm عسكر المهدى *Exercitus vel Castra Muhdis* dicta: propterea quòd Almanfor confidere hîc cum exercitu jussisset filium suum Muhdim, & locum munire muro contra Persarum incursiones. Ædificatis deinde ædibus civitas excrevit, alteri illi æqualis: & quia lapidibus *stratæ essent viæ*, peculiari nomine (quod & aliis oppidis, vicis, palatiis, &c. inditum) الرصافة *Rusafa* appellata fuit. In utraque urbis parte, quam diximus, eminuit emicuitque دار الخلافة *Domus Chalifatûs*, sive *Imperii palatium*: in occidentali urbe قصر المنصور, in Orientali قصر المهدى; à suis conditoribus & primis dominis sic appellata. Posterius autem, quod peculiariter الحرم

الحريم *Præsidium*, & quasi *Septum regium* dicebatur, splendore & amplitudine longè præcelluit. Hoc murus cingebat, à Tigri incipiens & ad eum desinens, semicirculi formâ, sex portis præditus. Inter eas باب النوي *Porta præfectorum* erat; cujus limen reges & legatos osculari, cum Chalifam adirent, solennis mos erat. Haud rectè igitur faciunt complures ævi nostri scriptores, qui hanc Ar abum Bagdad à Babylone non distinguunt: nam uti Bagdadum medius dividit Tigris, ita Babylona Euphrates. Tum Orientis Geographi describunt ad Euphratem Babel pagum, Bagdado borealiorem; ubi plurima urbis maximæ (quam Babylona fuisse omnes volunt) vestigia apparent. Talia verò Bagdadi extant prorsus nulla.

Ibid. الكوفة *Cufa*.] Iracæ urbs, ad ramum Euphratis, sub 31 grad. 50 minut. latitudine, ita nuncupata à *rotunditate*, sive mœniorum, sive montis qui mediam occupat. Condita fuit iisdem autoribus, quibus Basra; uno circiter anno post. Plures enim ad Tigrim & Euphratem urbes ab Arabibus sub imperii initium extractæ; quò arceendis & porrò subigendis Persis præsidia & arma in promptu forent. Hæc autem, ut Iacutus ab autoribus fide dignis acceptū refert: in orbem patebat mill. Arab. 167. Ramus ille شهر عيسى dicitur, ab Isa fil. Alis, Almansoris Chalifæ patruo: natus ex Euphrate in boreali parte paulò ante urbem, inter cæciam & aquilonem meat, & in minores ramos divisus tandem se evolvit in occidentalem Bagdadi sinum, ad quintæ à Cufa stationis intervallum. Prope hanc urbem quoque est مشهد *Locus martyrio*, ut vocant, *Alis fil. Abutalib inclytus & sacer*: quò undique, velut ad alteram Cabam, superstitioni homines concurrunt.

Lin. 5. *الانبأر Anbâr.*] Et hæc Iracæ urbs est, ad tractum Bagdadi pertinens: 10 hinc parasangis sita ad utramque Euphratis ripam, 5 minutis australior. Hic e-
 gia sedes fuit Seffáho, primo Abbasidarum Chalifæ; de quo Hist. Sar. lib. 2. cap. 2. Urbem perantiquam perhi-
 bent, & à Nabochadnasre conditam: qui Arabum fami-
 lias quasdam, incertis castris vagantes, hoc oppido &
 territorio, velut stabili sede & *horreo*, quod *الانبأر* sonat, congregâsset. Eodem fœdere & urbem *حبرة Hiram*, quæ unâ parasangâ abest à Cufa occasum versus, cum circum-
 jacente regione illis assignatam tradunt. Ab eo tempore tractus uterque, & quidem ex tota Iraca fere solus, Ara-
 bum fuisse, aut saltem ab iis incultus dicitur: nimirum tribubus *نصر, معد, مازن, بني بنوع*, &c. Ex quarum pri-
 ma oriundus *بن المنذر* paulò antè Muhammedici imperii auspicia possidebat regnum Mesopotamiæ & Hiræ: & uno ab hâc milliari exstrui curavit eximii ope-
 ris palatium, *الخورنق Chavarnac* dictum. at archite-
 ctum, nomine *سمنار*, gente Græcum, cum fortè jactaret ejusmodi arte compactum esse ædificium, ut uno, quem nosset, lapide exempto universum subverti posset, ex alto, ubi consistebat, præcipitem dedit. Vnde *جزاء سمنار* retributio seu pœna *Semnâri* proverbio vulgato notissima. Duale autem *حبرتان* notat *Hiram*, de qua dixi, & si-
 mul *Cufam*. Ceterum Urbs *Anbâr* ejusque tractus peculiari nomine *سأبور فهورز* nuncupari solet: quod Per-
 sarum rex Sapor hîc præsidia fixisset contra Romanos.

Ibid. *هبت Hir.*] Oppidum Iracæ quoque, sub 33½ gr. latitudine; unum de castellis Euphratis & Iracæ extremis habitum, in boreali ripa supra *Anbâr*, 21 hinc parasangis distans,

distans, deserto Mesopotamiæ proxima : unde etiam ad hanc ipsam referunt quidam. Nomen habet juxta plerosque, quòd *هوة من الارض في* in depressione solo extat: vel juxta alios, à conditore *هبت بن البلندي بن مالك* Abrahami ex Midian nepotis. dactylis aliisque vitæ commodis abundat; & complures habet bituminis ac naphthæ fontes.

Ibid. *الشام Syria.*] Alif medium Arabes faciunt radiale, & nomine hoc denotari *sinistrum* docent, contrarium *اليمين* *تيم*, quod *dextrum*. Atque hinc Syriam dictam fuisse *Sjam*, Arabiam Felicem *Iemen* plerique volunt; quòd Ismaëlitis aliisque Arabibus, cum in sacrum Orientis tractum facies converterent, illa quidem ad sinistram esset; illa verò ad dextram. Vnde & septentrionalia illis sinistra; austrialia dicta sunt dextra. Vel forsan à Sem filio Noah, imitatione Ebræorum (qui Sem per *ש* scribunt, licet Arabes per *س*) id ipsum nomen petitum fuit. Sunt autem *الشامات Syria* seu *partes Syria*, prout Syrus anonymus libro suo *خرطة العجايب* docet, numero quinque: 1 *Gaza, Rama, Palaestina, & Ierusalyma*: 2 *الأردن Jordanes, Tiberias, & الغور Cæle*, utpote vallosa inter montes duos regio: 3 *Emessa, Hamata, Kinsarina, & Halep*: 4 *Damascus, & السواحل regio litoralis*: 5 *Antiochia, Adana, Mafisa, & Tharsus*. Iacutus & Abulfeda (ambo etiam Syri) divisione aliâ, & quidem vulgariore, Syriam distribui ajunt in partes item quinque, *جند فلسطين* & *جند الأردن* *Castra* dictas: nempe *جند قنسرین* *جند دمشق*, accenseri autem, quæ *العواصم* *و تغوير الشام* *munimenta & extrema Syria prasidia* vulgò

vulgò appellari solent, urbes recensas parte quintâ divisionis alterius.

Lin. 6. *حبار* *Hijâr*.] *Camus* & alii habent *حبار* *بني*: est enim nomen hoc, teste Iacuto, plurale à sing. *حبر*, quod per *الحمأ* *territorium* seu *castrum* exponit. quare intelligenda hîc sunt *Castra Cacaetarum* Arabum: nempe, ut *Camus* inquit, *صقع بمرية قنسرين* *terra tractus in deserto Kinsarinæ*; atque ut Iacutus, bidui itinere ab Halepo austrum versus. Ideoque ad climatis quarti initia potius pertinuerit. Verum ad hujus finem refertur, quia confinis. Ejus Poëta Murenabbis meminit, ubi laudat regem Seifo. ddaulam:

وكتب السيف قائم اليها وفي الاعداء حدك والغرام،

فامست بالبدية شغراته وامسى خلف قائم الحبار،

Extitisti Gladius, (alludit ad nomen Principis) *cujus capulus apud illos*, nempe milites tuos; *at in hostibus acies tua & mucro.*

Ita ut laterint in Deserto due margines ejus, micueritq, post capulum ejus Hijâr.

Innuic illius ductu ac virtute profligatos fuisse hostes ultra *Hijâr*, atque cæsos in *Kinsarinæ* deserto.

Ibid. *سليمية* *Salemmia*.] In ditione *Emessæ* (juxta quosdam *Hamata*) oppidum; situ, hortis & aquæ copiâ amœnum, sub latitud. $34\frac{1}{2}$ grad. bidui itinere ab *Hamata*. In deserti jam memorati limitibus, & quidem occidentalibus, extructum ab *Abdalla*, fil. *Alis*, fil. *Abdallæ*, fil. *Abbasi*, patru *Muhammedis*: qui *Abdalla*, ut quoque filius ejus, sedem ibi fixere. Postea incolis ferè indigenis tantum floruit, claruitque. Nominis originem hanc ferunt, quòd, cum oppidum vicinum, *الموتسكة* *Mutesica* dictum,

dictum, terræ motu subversum esset, de populo ejus *centum incolumes* elapsi hîc loci confedissent: id ipsum enim Salemmia, nempe مائة سلم, sonat. Nomen hinc gentile fit سلماني & سلمى.

Ibid. [Hims.] Regionis cognominis metropolis, in planitie sita, inter Halebum & Damascum; 5 dierum itinere utrinq;: ita ut in principio clim. quarti sit, sub 34 grad. 20 minut. latitud. Conditam & nomen accepisse tradunt ab Amalicia حاص بن المهر بن حان بن مكيف. Aëre fruitur saluberrimo, & optimæ aquæ rivo; unde & hortis circumjacentibus abundat. Hic ex fluvio deducitur, qui dimidio quasi milliari abest; & incolis الارط dicitur, nimirum *Orontes*: peculiari autem nomine etiam العاصي & المغلوب نهر *Refractarius*, & *Fluvius Inversus*: illo quidem, quòd rotarum vi attolli, & traduci necesse habet ad rigandum solum; hoc verò, quòd ab austro fertur in septentrionem, contrario cursu ac cæteri Asiæ fluvii. Haud dubiè Emesa seu Emissa Ptolemæi est, quam in orientali parte Orontis sub eodem collocat parallelo. Subjugârunt hanc Muhammedani paulò post expugnatam Damascum; nempe anno Higræ 15, eorundem ducum, Abuobeidæ & Chalid. fil. Valid, auspiciis; qui in editiore clivo struxerunt arcem, quæ imperaret urbi. Territorium proximum scorpionibus serpentibusque carere scribunt, & antiquum طلسه τεισμα, *figura magicæ genus*, in urbe extare, ex candido lapide structum: cui sub viri pedibus insculpta esset scorpionis effigies: eique impressam terram Emessenam Orontis aquâ subtractam valere adversus venenatos animalium istorû ictus & morsus. Hoc fortè à peculiari terræ & aquæ facultate; cætera à superstitione addita. Ibid.

Ibid. دمشق *Damascus*.] *Dimefc* proferunt Arabes; qui ab *العازر غلام ابراهيم Eleazer famulo Abrahami* seu procuratore, ut *Genes. cap. 15.* legitur, conditam & nomine filii nuncupatam tradunt: quod & B. Hieronymus refert: addunt tamen hic antea consedisse *هود* (Ebraeis *ῥω*) *Hus*, & locum primò muro cinctum vocasse patris nomine *Aram*, quod & Iosephus docet. *Syriæ* totius metropolis est; & nomine regionis, uti & aliis contigit, hodie *الشام* dicitur: prout contra ipsa *Syria* quondã dicebatur *Aram*. *Urbs* autem in planitie sita est, montibus undique circumdata; inter quos prope ab ea *قاسيون*, *Trachones* forsan *Strabonis*. In eo celebris extat *مغارة الدم Spelunca sanguinis*; ubi *Abelum* fratris *invidiã* peremptũ vetus est opinio: Item alia, *مغارة الجوع Spelunca famis*; ubi 40 *Prophetas* ab *Israëlitis* conclusos & mactatos creditum. Circum urbem jacet regio aëris salubritate, limpidissimis optimisque aquis, & pagorum arciumque multitudine; nec non virore, fructuum florumque copiã ita amœna, ut absolutè *الغوطة Tempe*, de quo nomine pag. 120 & 121, dici meruerit. Ejus limites diei iter patent ab urbe; & à *باب الغربي* *Occidentali porta* percurrit *vallis* miliarib. 3 in latum, 12 in longum, variorum generum arboribus confita; *وادي البنفسج* *Vallis violarum* vulgo nuncupata. *Amnis*, qui *Chrysorhoas* Græcis dictus, ornamentum multum commodique affert: &, ut *Strabo* inquit *libr. xvi. ab urbe & regione Damascenorum incipiens totus ferè in rivulos consumitur: multa quippe loca & profunda irrigat.* Namque fontes ejus orti in *Libani* seu *Hermonii* pago *قنوا Canva*, & *parasangis* ab urbe remoto, defluunt

fluunt aliisque permiscetur in pago *البحجة Beggia*, 3 parafangis propiore. Tum uno alveo delata aqua in pago, *جرأ Hamara* nomine, dividitur in rivos duos: potior *بردي Barada* incolis, Bardanius Historiæ Misc. lib. 18. alter *نهر يزيد*, quòd à Iezîdo fil. Muaviæ Chalifæ fossus, pedem montis Casionis lambens. Prior, ubi ad pagum *دومر Dummar* pervenit, finditur in ramos tres: quorum maximus Barada, nomine totius, præterfluit urbem; alter *باناس Banâs*, Abana 2 Reg. cap. 5. eandem secat; & tertius *تورا Tûra*, boreales ejus campos percurrit. Ex hisce rigantur horti, campi & prata: & per tubulos in omnes urbis partes aqua deducitur; ita ut nullum templum, nullum collegium, nullum forum, (sunt autem plurima) quod non jugi donatum lacu: pars reliqua effunditur in *بحيرة المرح lacum Prati*, qui in Orientali urbis agro. Quatuor illos rivos, quos dixi Chrysothoræ partes, eleganti ad nomina allusione factâ refert Amâdus Spahanensis, vulgò *الكاتب scriba* dictus, quòd Syriæ regi Iosepho Saladino à literis esset, in poëmate quodam:

الي داس باناس لي صبوة لها الوجد داع وذكري ينير ،
 يزيد اشتباقي وبنوا كما يزيد يزيد وذكري يثور ،
 ومن بردي برد قلبي المشوق فها انا من حرة استجير ،

Erga Banâsi populum animus mihi vernat; eig. amor benedicit & laudatio præluceat mea.

Augetur desiderium crescitque; sicut augetur Iezîd, utque Tûra torrentior fluit.

Nam ex Barada refrigerium cordis mei amore flagrantis: Quamobrè ego præ calore ejus viciniam & præsidium capto. Romanis eam eripuerunt Muhammedani, anno Higræ

14, mense Regeb, post sex mensium obsidionem. Principes singuli portas obsederant singulas. Inter eos quatuor præerant exercitus totius quaternionibus: ex quibus Chalid fil. Validis vi expugnaverat & perruperat portam suam, cum Abu Obeida ad suam de pactis dedicationis ageret. Ab eo tempore magnificis multis operibus urbs amplificata fuit. Inter quæ anno Higræ 87, à Valide fil. Abdelmelc fil. Mervân extractum fuit templum, inter quatuor عجائب الدنيا illius orbis *miracula* quibusdā habitum: Ea sunt منارة الاسكندرية *Pharus Alexandria*, كنيسة رها *Pons Sangia*, Fluvii in Mesopotamia, *Templum Christianorum Edessa*, & مسجد دمشق *delubrum seu templum Muhammedicum Damasci*, peculiari nomine جامع بي امية *Synagoga Omniadum*. Supra decem millia opificum incubuisse operi perhibentur, & expensæ in universum æquâsse septennes regni proventus: profusio potius quam liberalitas, à suis etiam tunc vitio data. Splendorem illum per sæcula aliquot Damascus retinuit: donec anno Higræ 658, medio Gjumadæ prioris, هلاو *Heláo*, Mangonis, regis Tatarorum frater, qui biennio antè Bagdadum incendio vastarat, in Syriam incurfione factâ deditam diripuit, magnamque partem diruit; iterumque 155 annis post Tatarus alter Tamerlanes. Deinde à Circassis sive Mamelucis, Ægypti & Syriæ dominis, instauratam Othmannicæ dominationi subjecit Turcicus Imperator Selimus: qui Circassicum imperium cum vita Toman Begi delevit.

Ibid. صور *Tyrus*.] *Sur* propriè: uti & Ebræis נָּוּר, quod hisce *petram* notat, uti طور Arabibus. Indè Syriæ nomen

men quidam natum volunt: & indè Tyrum Romanis Sarram fuisse dictam verisimile: uti Virgilio Tyrium ostrum & Sarranum idem est. Nam haud minùs vox Serra, quàm Tyrus, convenit cum incolarum voce Súr. Phœniciaè urbs quondam primaria; uti & vetustissima, marisque domina: quippe quæ naturâ & arte munitissima. Nam totam fere ambire solet mare, exceptâ quartâ velut parte, quam inaccessam reddebant arces. Christiani Franci anno Salvatoris 1124, Higra 518, arcâ & 5 mensium obsidione ad inediam simul & deditionem incolas cõpulerunt. Anno deinde 1291 Salvatoris nostri, Higre 690, Christianis Francis reliquâ Syriae parte jam expulsis denuo extorserunt Muhamedani: à quo tempore collapsa, & ruinis suis involuta, ex magna urbe facta solitudo est, juxta vaticinia Ezechielis. Latitudinem ejus Iacutus definit grad. 33 $\frac{2}{3}$. Ad meridiem unâ ab urbe parasanga etiam hodie fons extat, magnam aquæ, at insalubrioris, copiam fundens, incolis *مراس العين* dictus: qui per insignem aquæ ductum, multis adhuc arcibus superstitem, ducebatur in urbem. Portus etiam amplissimi, intra Tyri muros cincti muro suo, rudera etiamnum visuntur; ut templorum, & superborum operum alia.

Ibid. *Λκε & ἄκε Acca.*] *יב* Iud. 1. *ψ* 31. Ace & post Prolemais dicta: Strabo libr. 16. *ἡ Πτολεμαῖος ἐστὶ μεγάλη πόλις, ἐν ἧκλει ὀνόμαζον πρῶτον.* Indè belli Sacri scriptoribus etiam Accaron & Acra vocatur, Benjamine *יב*; & hodie S. Ioannis de Acra seu Acri. nomine templi, quod illi dicatum fuit, cujusque rudera adhuc in monte

eminent. Hinc & Equestris ordo S. Ioannis Acconenſis
 ortum & nomen habet. Vrbs in arcuati ſinus extremi-
 tate boreali jacet, paraſangarum ſex itinere à Tyro: ex-
 tremiſſimam alteram, ſeſqui paraſangâ ſpacio interjecto,
 occupat mons Carmelus (كرميل *Cirmel* efferunt Syriæ
 Arabes) hoſpitio Eliæ ſacer, quem Geographi quidam
 confundunt cum promontorio, quod vulgò nautis *Capo*
Bianco, & ipſi genti راس الابيض dicitur. Siquidem hoc
 inter Tyrum & Accam medio fere eſt loco, (duabus
 indè, dimidiâ amplius hinc paraſangâ diſtans) & *Capo*
Carmel, راس كرميل, iisdem nautis diſtinctum notatur.
 Ad montis huius Carmeli, radices oppidulum ſive ca-
 ſtellum, nunc pagi formâ, ſitum: quod Syriæ Arabes
 حيفل, Belli Sacri Scriptores aliiſque Europæi, qui ge-
 minati ſpiritus literam ح efferre nequeunt, Caipham
 vocant. unde quidam putarunt à Caipha pontifice pe-
 titum nomen. A Belli Sacri duce Godefrido occupatum
 eripuit denuò Saladinus, diruitque. Willermo Tyrio
 eſt Porſiria Veterum, nempe, πορφυρέων Stephani. Ce-
 terum quod ad Accam ſpectat, poſtquam eam tempore
 Omaris Arabes occupaveſſent, Ibn Tolon præfectus ma-
 gno opere & ſumptu portum extrui, muroque & cate-
 na muniri juſſit ad portus Tyrii exemplum. Sed hodie
 arenis ferè oppletus, uti quoque alter, triremes tantum
 & naves minores capit. Expugnavit eam vi Balduinus
 anno Higræ 497: recepit Saladinus anno 583: & Franci
 587. extorſit iterum Saladinus menſe Giumâda prioris
 anni 588: deinde anno quarto poſt Giumadæ poſterio-
 ris die 17 expugnatam vi recuperarunt Franci. Iterum-
 que

que anno 603; ab hisce deditam occupavit Seifodinus, Saladini Frater: qui tunc imperium tenebat Syriæ & Ægypti. Hisce iterum anno Higræ 669 eripuit Ægypti & Syriæ rex الملك لظاهر بهرس البندقاري is nempe, ad quem usque Historiam Saracenicam deduxit Almacinus. Denique à Christianis denuo occupatam viinvasit حبل بن قلاون, Ægypti & Syriæ rex, anno Higræ 690; qui reliquam vastavit, Francoſq; Syriâ prorsus exegit. Postea oppidulum, quod nunc superest, quasi de novo conditum; antiqui ruderibus multis ab Oriente relictis, quæ عكا الخراب *Acca vastata* dicitur.

Ibid. طبرية *Tiberias*.] Civitas, antiquo nomine Chenereth, ita appellata in Cæsaris Tiberii honorem, (Syriæ Arabes *Taberria* proferunt) pertinens ad جند الاردن de qua pag. 125. dictum. Aliàs propria magis hujus urbis provincia Syris & Arabibus حوران vocatur, Ezechieli 47 30, Iosepho *avaginis*, & Tyrio *Auranitis*. Vrbs ad radices montis structa est in margine Occidentali lacus, بحيرة طبرية indè cognominati. Hic autem duodecim milliarium Arab. longitudine constat, sex latitudine, circūpositos habens complureis pagos, & cives salubriore aquâ & piscium copiâ sustentans. Celebres sunt regionis illius thermæ, vetusti & magnifici operis reliquii insignes, & inter admiranda prædicat Abu Beker Ariensis inprimis illas, quæ ad ortum pagi, الحسبية vocati, prope antiquum fanum erumpunt fontibus duodecim: utpote quorum singuli ad peculiarem conducant morbum. Sed hoc forsan indè est, quòd ad

unum potius quam alium superstitiosè adhibentur. Urbem autem Tiberiadem Muhammedani, paulo postquam cepissent Damascum, iisdem deditiois conditionibus occuparunt. Quinque seculis post ereptam per Christianos Francos, denuo subegit Saladinus anno Higræ 588. Deinde ejusdem epochæ anno 641, cum inter Davidem & Ajobum, (illum Damasci, hunc Syriæ regem) Saladini ex fratre pronepotes, gliscente inimitiâ, ille cum Francis fœdus & societatem iniret, cum Hierosolyma aliisque urbibus etiam hanc restituit: eamque ipsi, ut & Acalonem, validâ muniverunt arce. Sed quam cum urbe & tota regione Ajobus, qui contrâ advocarat الخوارزمية *Scythas Chorasmos*, Francis ereptâ subjugavit anno Higræ 642. Quibus quidè bellis urbs hæc, uti complures aliæ, quassata & paulatim diruta fuit. A طبرية nomen gentile fit طبراني; non طبري, quod est à طبرستان, inferiùs describenda regione.

Ibid. قيسرية *Cæsarea*.] Etiam per ص scribitur. Intel-
ligit hîc autor Cæsaream Palestinæ; quæ propterea قيسرية الشام vocari solet; ut distinguatur à قيسرية الروم, quæ Ciliciæ est prope Anazarbū. Illa urbs est maritima, 12 parasangis ab Acca in Africum divergens. Olim Pyrgos seu Turris Stratonis dicebatur: sed quia Herodes collapsam amplificasset, in gratiam Cæsaris Augusti illo insignivit nomine: ut lib. 15. Antiq. Ind. Iosephus refert. A Francis tertio occupatam eripuit anno Higræ 663, Ægypti & Syriæ rex Beibarsus, & ferè universam quæ supererat vastavit.

Lin. 7. *أرسوف* *Orsuf* seu *Arzuf*.] Oppidum quoque Palestinæ maritimum, sylvis pascuisque amœnum, arce olim valida munitum, inter Cæsaream & *يافا* *Ioppen*, 18 mil. Arabicis indè, 6 hinc distitū. Non dubito, quin sit illud, quod Ioppeni conterminum, & olim Antipatrida, suo autem tempore vulgari nuncupatione Arsur dictum scribit Will. Tyrius libro 9: & quoque Arzuffum Martinus Sanutus lib. 2. quodque, ut hi ipsi atque alii testantur, tentatam à Godefrido obsidionem sustinuerat; sed postea Balduini armis succubuit. Hoc eandem ferè dominorum mutationem passum cum vicina Cæsarea similia habuit excidii fata.

Ibid. *بيت المقدس* *Hierosolyma*.] Ad verbum *Ædes Sanctificati*, seu *Sanctuarii*. Duobus enim modis vocales notantur; nempe *الْمَقْدِس* & *الْمَقْدِس*: quorū posterius idem est cum Ebræo *הַמִּקְדָּשׁ*. Sæpè etiam *بيت القدس*, & simpliciter *القدس* dicitur: sed gentile nomē frequentius à duobus primis sumitur *المقدسي*. Nonnunquam & *ايليا* vocatur: nimirum *Ælia*, ab Imperatore *Ælio* Hadriano: qui rebellantibus Iudæis infestus, ut cum urbe deleret nomen, novam pro excisa conditam ita appellari iussit & Gentilium dicavit Idololatriæ. Sacro Dei cultui restituit Constantinus Magnus, & præclaris multis operibus ornavit. Inter quæ maxime eluxit sepulchri Messiaë sive Resurrectionis templum; monte Golgothâ mœnibus incluso. Imperatoris hujus exemplū quasi æmulari sibi visus fuit Imperator Omar, cum anno Higræ 15 urbe captâ, & cæteris templis incolarum potestati

testati relictis, novum in monte Moriah, ubi quondam extitisset Solomonis, extruxit suis: ascito Sacello, quod in australiore montis parte neglectum & sordibus impeditū reperisset: sive templi Iovis Capitolini residuum, sive Iudaici forsan operis, Iuhiani tempore tentati, rudimentum. Quod quidem, uti & novum; seu potius totum antiqui Sacri fundum المسجد الاقصى *Templum Extremum* Arabes dixerunt: vel quòd à suo, nempe Meccano, longius abesset; vel quòd altissimo emerret situ; quem & ipsi tribuebant urbi. Quin immo hanc ipsam nomèn المسجد الاقصى subinde designat; uti Meccanam urbem المسجد الحرام, templi aliàs proprium nomen. Solentque duò hæc, velut primaria, invicem opponi; Arabibus vocari solita القبلتان, id est, *Sacraria duo, ad quæ oraturi vultum convertunt*: illud quidem قبلة موسى quò respicerent Iudæi; hoc قبلة محمد, quò Arabes. Sed & ad illud preces intendit Muhammed, cum profugus infestam sibi haberet Meccam. Templum ab Omare conditum magnificè illustravit, multisque & eximiis operibus auxit (eâ fere, quæ nunc forma visitur & à Will. Tyrio utcunque describitur lib. 8. cap. 1.) Chalifa Abdelmelc Ibn Mervân, de quo Hist. Sarac. lib. 1. cap. 12. cujusque filius Valid simile opus condidit Damasci, cujus pag. 130. mention fecimus. Anno Higræ 66 pater incepit, 73 absolvit; impenso annuatim, ut regionis illius Annales habent, universo Ægypti reditu. Hoc enim agebat, ut populum à Meccana solennitate ad hanc pelliceret, atque ab Isaac Ibn Zubeir, qui subrepto Omniadis Chalifatu, ut Hist. Sar. lib. 1. cap. 10. videre licet, Assyriam & Arabiam tenebat, facilius averteret.

reret. Deinde templum hoc à Chalifis, tum Abbasidibus, quorum tempore magnam partem terræ motu corruerat; tum Fatimidibus, qui contra illos Chalifatum erexerant in Africa & Ægypto; nec non variis Syriæ regibus, Atabegibus, Ajobitis, Turcomannis, Circassibus, multifariam instauratum fuit: sed emicante passim Mervanici operis splendore & elegantia. Totus autem locus sacer, المسجد الأقصى dictus, muro cingitur longitudinem habente septentrionem inter & austrum cubitorum 660, latitudinem verò 406; & compluria facella, oratoria, auditoriaque complectitur. At præ cæteris excellit قبة الصخرة *fornicatum Petra Fanum*; in media area, quæ septem supra reliquam cubitis assurgit, structum octangulæ forma. Ibi enim petra venerabilis visitur, cancellato dirempta septo: ad quam preces fundere, & in magnis rebus jurare solennis mos est. In hac percussorem populi à Davide dinumerati angelum confedisit; & postea ab eodem Davide facti pœnitentiam agente altare Domino erectum, uti Sam. lib. 2, cap. 24. legitur, Tyrius aliique Belli sacri scriptores arbitrantur. Quam etiam sententiam Muhammedani tenent. Christiani verò Orientis, ut ex Almacino constat, pro eo lapide celebrant, qui à Iacobo Patriarcha unctus & juxta votum ejus, de quo Genes. 28. vs. 22. in Sacrarium Dei assumptus fuerit. Quem tamen Iudæi à petra tamen, de qua agimus, diversum faciunt. Siquidem hunc quidem cessisse volunt in Templi altare; illam verò in ejus Adyto fuisse coram Arca, à Deo creatam in mundi fundamentum: unde & אבן השתיים indigitarunt. Hęc quoque, ab illis procul dubio accepta, credunt Muhammedani. Erroris causam feliciter eruisse mihi visus est eruditissimus vir Constantinus L'Empereur: hanc

nempe, quod cum Dei cultum mundi fundamentū, i. e. fundamentalem scopum dixissent antiqui, & expiationis sacra post sublatam Arcam coram isto lapide fierent, posteriores verba illa antiquorum propriè & simpliciter acceperunt. De eadem illa petra, & sacro ritu, quo Iudæi post Templi vastationem eam solenniter venerati fuerunt, ut quæ ab omni excidio servata esset, vide Itinerarium Burdigalense; quod ante Iuliani tempora scriptum, & à P. Pithæo editum. Ceterum Templum hoc ab Omare instauratum Muhammedani proprium sibi & sacrum habent: ita quidem ut omnibus illorū sectis, nempe الحنابلة & الحنفية, المالكية, الشافعية, quarum Leo Africanus meminit lib. 8, ibi sacra peragere liceat, suo cuique ordine, loco ac more: Christianis autem vel adire nefas sit. Ingressus singuli dicunt communi formula, اللهم اغفر لي, *Summe Deus condona mihi peccata mea, & aperi portam misericordie tue.* Christianorum vero templa inprimis duo & ipsi reverenter frequentant; nempe Ascensionis, & sepulchri Beatæ Virginis, quod الكنيسة الجيسمانية vocant. At primum, nempe بيعة القيامة *Templum Resurrectionis*, impiè despiciuntur; ut qui Christi mortem abnegant, unicum æternæ mortis piaculum: & كنيسة القيامة à *versis foribus* nuncupant. vel probosè ita mutant nomen القيامة; vel quod olim urbis sordes illuc comportari solerent: nisi quis nomen hoc deductum velit à كيمة *Kimma*, quod *capitis verticem* notat; prout ipse mons Gogolthai. i. e. Calvaria dicebatur. Templum hoc anno Higstræ 398 Almanfor Hakim Billa Chalifa Fatimides &

& Ægypti dominus, diripi ac dirui jussit; puniendam fallaciam obtendens, qua populum circumveniri accepisset. Siquidem persuasi vigilia Paschatis (سبت النور *Sabbatum Lucis* inde 'appellarunt) coelitus flammam descendere in adytum Sepulchri, eò confluere undiq; solerent, uti etiam hodie fit, quo singuli ejus participes fierent: cum tamen naturale & humana arte lumen hoc excitatum esset. Sed ab ejusdem Kakimi nepote, Chalifa Mustansir Billa, Romanorum Imperator obtinuit promissa 5000 captivorum libertate, ut Christiani Templum reædificare possent. Urbem ab Omari tempore Christianæ Ecclesiæ hostibus subditam forti animo expugnavit belli Sacri dux Godefridus, anno Servatoris nostri 1099, die 15 Julii; & secundum Saracenicis Scriptores anno Higstræ 492, die 25 Xabani. In Muhammedici imperii deditiōnem anno Higstræ 583 die 25 Regeb iterum rededit Iosephus Saladinus, gente Assyrius, tredecim annis postquam invasisset Ægypti & Damasci regnum. Cumque Romanorum imperator novas in Syriam copias duceret, summa ille cum diligentia urbem fossis, murisque & turribus munivit. Sed quæ ejusdem ex fratre Seifodino nepos Isa, regni Damasceni princeps, anno 616 demolitus fuit: veritus ne Franci, qui Damiatam tenebant, aut etiam frater Muhammed, Ægypti dominus, firmum adeò præsidium, quod se tueri posse diffidebat, occuparent in majorem sui perniciem. Mortuo Isæ successit filius David: quem ut patruus Muhammed facilius expelleret, pactus cum Francis inducias anno 626 Hierosolymam eorum potestati concessit: sed eâ lege ut relinqueretur, qualis esset, munimentis nuda, retento à

Saracenis Templo. Eam David, regno eiectus, occupavit anno 637, & arcem, quam interea Franci extruxerant, solo æquavit. Cum patruale autem Ajobo, Muhammedis filio, in gratiam rediit, firmavitq; fœdus, ut huic Ægyptus, sibi cederet Damascus. Sed novis diffidiis odiisq; natis, anno Higfrę 641 Francis, quos contra Ajobum socios imploraverat, Hierosolymam reddit. Sed quã cum aliis urbibus sequente anno Ajobus eripuit subjecitq; sibi. Et ab eo tempore terrestris Ierusalẽ Infidelium jugo subjecta mansit: fati vicissitudine sui & calamitate monens de cœlesti inprimis esse cogitandũ.

Ibid. الرملة *Rama*.] Potius Ramla; uti & Belli Sacri scriptoribus Ramula dicitur. Neque enim communi errore hic intelligenda est Rama illa, quæ natalibus, domo & tumulo Samuelis, nec non vaticinio Ieremiæ clara; quæq; رامة Syria Arabibus, & رامسا æque ac Iudæis scribitur, & paulò supra عوامس *Emaus* collocatur; ubi etiam nunc sepulchri Samuelis locum religiose visunt. Et sane, quæ Sacræ Literæ de Rama referunt, non potuerunt locum habere in mediis Philistæis. Est autem Ramla sub medio Palestinæ parallelo sita in fertilis soli amœna planicie, diei itinere ab Hierosolymis, dimidio quasi à Ioppe. Totus ager, كورة الرملة dictus, multis olim pagis & villis habitatus fuit. Confinia quædã arenosa sunt, qualis & urbis locus fuisse traditur: atque inde fortè impositum ipsi nomen. Urbẽ esse novam referunt Arabum annales, structamq; à Solimano, filio Abdalmelc Mervanidæ templi Hierosolymitani conditoris: qui acceptã à fratre Chalifa Valide Palestinæ præfecturã ibi primum palatium condidit,

didit; deinde templum, aquæductus aliaque adjecit. Per subsequentes postea Chalifas multorum operum facta accessione egregia excrevit urbs, muris cincta, portis duodecim aditum præbens, & castello munita. Sed anno Higiræ 425 terræmotu, qui octiduum durasse fertur, concidit pars tertia, & 35 annis post fere omnis reliqua. Deinde reædificata quidem: at Belli Sacri casibus obnoxia, postquam è Francorum potestate, in qua ad centesimum annum fuerat, ad Arabes rediisset, ne præsidio illis iterum esset posset, dejectis mœnibus majorem partem vastata fuit. Tribus hinc passuum millibus, *علي شوط فرس* *ad curriculum equi* inquit Abulfeda, Corum versus abest *لد Luddo*, Lydda sive Diospolis; quæ & *دمرمة لد*, & subinde *دمرمة* absolutè dicitur, D. Georgii martyrio & tumulo celebris: sed à Saladino prorsus diruta.

Ibid. [*عسقلون Ascalone*.] Littorale Palestinæ oppidum, 18 miliaribus à Ramla distans: è validissimis olim Syriæ præsidiis unum, quod incolarum fortuna, ac peregrinorum commercio ita floruit, ut *دمروش الشام* quod nomen & Damasco datum, *Syriæ Sponsa* appellari meruerit. At bello Francico splendorem, si quem retinuerat, amisit. Ceperunt Franci 27 Giumadæ posterioris anno Epochæ Muhammedicæ 548: iterum subegit Iosephus Saladinus anno 583. Sed quadriennio post, cum Christiani novis copiis aucti potitique Acca ad expugnandam Ascalonam tenderent, nec ille propugnare posset, muros cum cæteris munimentis dirui jussit. Postea ejus pronepotum alter David anno 641 Francis reddidit, alter Ajobus anno 645
s 3
rursus

rursus eripuit; eodem modo, ut de Tyberide diximus.

Ibidem. *غزة* *Gaza*.] Duplicatâ literâ *ز* juxta Arabes, uti & Ebræos. Hi autem per *z* scribunt; sed quæ subinde, ut in hac & aliis vocibus *LXX* Interpretum versio indicium facit, velut Arabum *غ* expressa fuit. Neque verò id factum videtur ad imitandum literæ *z* aspiratum sonum; quoniam non ubique factum fuit: neque ab Arabibus propterea fieri necesse fuit. Quicquid sit, si genuinum nomen urbis per verum *Ain* prolatum fuit, *Potens* & *Valida* notabitur. Si per *Gain*, haud improbable fuerit, quod libro *I.* scribit *Mela*: propterea ita vocatam fuisse, quod in ea *Cambysi* conditus thesaurus, *Persis* *Gaza* dici solitus. Extremum hoc est *Palestinæ* oppidum, *Ægypto*que proximum, tribus ab *Ascalone* parasangis declinans ad austrum, & cumulis quibusdam arenaceis à *Mari* divisum. Antiquum actis cuniculis subvertit *Alexander Magnus*: quod multo tempore post dirutum & quasi desertum mansit; donec reedificaret *Constantinus Magnus*. Quod Arabica attinet, mortuus hîc & sepultus fuit *proavus Muhammedis*: captus *Omar Chattâbi* filius ante *Muhammedici* regni auspicia, *Gazæos* inter & *Higiazæ* Arabes flagrante bello. Hîc quoque natus *محمد بن ادريس الشافعي* celeberrimæ sectæ *Xaphianæ* autor. Urbem à *Francis* subactam recuperarunt *Saraceni Ægyptii* anno *Higstræ* 552: murosque ejus, ut de vicina *Ascalone* dictum, diruit *Saladinus*: restauratos à se *Franci* paulo post ex induciarum pacto iterum dejecerunt. Ejusque belli casibus quassata urbs ipsa & paulatim collapsa fuit.

Ibidem.

Ibidem. [مدین Medjan five Midjan..] Antiqui nominis oppidum in maris Rubri littore, sub 29. grad. latitudine; ad ortum brumalem deflectens à montis Sinæ extremitate: ubi ferè sita Ptolemæi Modiana, haud dubiè eadem cum Midjan. A Geographorum Orientalium quibusdam ad Ægyptum refertur; à plerisq; omnibus ad Higiazam: quod merito & rectè factum. Nullus enim est, qui Arabibus non annumeret Madianitas; & Sinam, quæ Madjane borealior, montem Arabiæ facit D. Paulus Gal. 4. Midjan autem fuit Abrahami ex Kethura filius: unde tribus illa & ab hac urbs nomen habent. Quam quidem tribum coaluisse, sedibus ut puto & affinitate, in unam cum Ismaëlitis, innuere videntur Geneseos verba. Nam conspirantibus in Iosephi exitium fratribus dicuntur supervenisse Ismaëlitæ; transivisse Midjanitè; ipse veditus ab Ismaëlitis; denuoque Potiphari venditus in Ægypto à Midjanitis; & initio cap. 29. dicitur eum emisse Potiphar ab Ismaëlitis. Ceterum urbem Midjan Arabes pro ea habent, quæ in Corano vocatur مدينة قوم شعيب: Xaib enim illis idem est, qui Iethro dicitur Exod. 3. cujus filiam Sipporam Moses uxorè duxit, cum ex Ægypto profugisset in terram Midjan; ubi Iethro princeps erat & Sacerdos. Autonomosia illa Arabibus familiaris. Ita Hanoch طالوت appellatus, Abraham الخليل; Rex Saul طالوت, &c. licet eorundem propria etiam usurpentur nomina. Et in ipsis Sacris Libris non uno nomine hic Iethro designatur. Loci illius puteum Scriptores memorant fano circum extructo Arabibus sacrum, persuasis Mosè ibi Sipporam & sorores à pastorum injuriis vindicasse; prout Exod. cap. 2. res describitur. Sed

primis

primis Muhammedici regni bellis universa fere, quæ tunc extabat, urbs vastata fuit.

Ibid. *القلزم Colzuma.*] Oppidulum in littore Ægypti, commune olim hujus & Syriæ præsidium. Quod haud aliud videtur esse, quam Clyma Ptolemæi: uti & situs utriusque, & vocis, & significationis, cujus pag. 88. memini, convenientia arguit. Hinc mare Rubrum بحر القلزم dictum; peculiariter quidem infima hac sui parte; sed quoque universum: quo etiam modo بحر اليمن & بحر الحجاز dicitur. In geminum illic terminatur sinus; occidentalem Colzumâ insignem, Orientalem Elanâ: excurritque inter ambas angustior continentis pars linguæ figurâ; nempe الطور Arabibus dicta, Ptolemæo promontorium Pharan. Colzumæ adjacent montes, Herculei lapidis venâ celebres. Ab ejus autem portu in oppositum Elanæ littus transitus vorticibus difficilis, & insurgente vento periculi plenus; inprimis propè insulam تاران nomine. Quæ cum aquæ dulcis & frumenti inopiâ laboret; grata tamen Arabibus, sed vilioris tribus, بي جدان *Giuddânis* sedes habita. De iis proditum, quod interrogati quid miseris ibi retineret, cum utrinq; paterent Orbis deliciæ, haud aliud respondere consueffent, quàm البطان البطان, dialecto suâ pro الوطن الوطن, *Patria Patria*. Colzumæ cum staret portu, cui postea successit Sues, ad Arabiæ commercia utebatur Misra, seu Babylon & tota inferior Ægyptus: quemadmodum Cusa & Ægyptus reliqua portu Coseir, de quo pag. 102. diximus, quemque eundem esse arbitror cum Berenice. Nam cum ad hunc à Copto esse iter scribit Plinius lib. 6. c. 29. non aliud

aliud innuere videtur quam quod Abulfeda inquit: *القصر فرضة قوص ومنها على البحر كوساير*, *Kosair castellum Cusa est & portus Maris rubri*. Cusa autem vicina oppido Copto dicta est pag. 101. quippe quæ, Jacuto & Abulfeda testibus, vix una ab eo parasanga distat. Et Berenicen portu præditam esse idem Plinius supra tradiderat cap. 23. Quia tamen hoc ipsum Strabo diserte negat lib. 17, & propinqua Muris statio, sive Veneris statio, uti quoque vocata fuit, omnem citra dubitationem amplo commodoque portu gaudet, ex quo Arabiæ & Indiæ merces recta Coptum deferri camelis solebant, utique hæc ipsa Bernices loco sumi queat, quæ cum Arabum Kosair quam optime convenire statuatur. Ceterum Geographis Arabicis etiam tertius describitur portus, nomine *عذاب Aidab*, Tyrio *Aideb*, cujus antea pag. 100. memini, eundem plane situm habens, quem Dioscoron portui tribuit Ptolemæus; utpote è directo oppositus Giuddæ, in Arabiæ littore portui Mæcæ. Atque ita tres sunt illis scriptoribus celebriores portus vel stationes, Colzuma, Kosair & Aidâb, quæ à tribus Ægypti partibus, infima, media vel suprema adiri consueverint.

Lin. 8. *الفرما Pharma*.] Belli sacri historicis Faramia, Coptisque *Βαρεμύν*. Oppidum Ægypti in arenoso Maris mediterranei littore: unde ad interiorem sinus Arabici recessum brevissimus est isthmus, cujus mensuram diximus pag. 74. Eum quidem perfodere decreverat Amrus Alâsi filius, Ægypti victor, uti ex Ibn Saïd refert Abulfeda: sed prohibuit Chalifa, nolens è Mediterraneo mari ad Arabiam Christianis aperiri viam. quasi opus illud tam facile confici potuisset. Pharma fabulis interjectis proximè abest à Pelusio, ad primum Nili ostium

bus, & eorundem nominibus insignitas. Ubi, quod quidem ad Pharmam spectat, intelligi arbitror Parmenionem: siquidem Arabes per *الع* *amicum* quoque & *familiarem* designant; & peregrina nomina propria currare, ac literam *p* per *ب* efferre solent. Quod tamen cum neque in Græcis, neque Latinis autoribus, qui de rebus Alexandri diligenter commentati fuerunt, ullibi, quod sciam, occurrat, minus apud me fidem meretur. Si quis autem Ægyptiarum esse nomen malit, ex Pharmuthi vel Pharmutosi contractum dixerit. Antiquam saltem fuisse urbem Ibn Haukel aliique doctiores scribunt: & in ea extitisse suo ævo Galeni sepulchrum; qui ex Ægypto per Syriam redire in patriam cupiens ibidem obiisset diem. Ægyptiis Pharmam eripuit, eamque primam, Amrus fil. Alâsi anno Higstæ 18. Saracenis rex Balduinus anno Christi 1117. ubi cum à Niloticorum piscium prandio morbus, quo antè Balduinus laboraverat, recrudesceret, reditu militibus imperato in Syriam se deferri iussit: cumque prope *العريش* *Larissam* venisset, urbem Ægypto & Palæstinæ confinem, extremum clausit diem. Post ea tempora corruiit Pharma, & arenis paulatim obruta vix sui vestigium reliquit. Soli huius palmæ, quarum natura arenis gaudet, tanta prædicantur fecunditate, & excellentia, ut ante alias fructum ferant, nec ferre desinant subnascente novo, eumque magnitudine alia genera superantem.

[*تانيس Tanis.*] *Tinnis* proferunt Arabes: uti & incolas *تانيس* æque ac *تانيس* vocat Syncellus. In belli sacri commentariis *Tampnis* dicitur, antiquissima Willermo Tyrio civitas. Est autem Tanis infimæ Ægypti urbs, & insula in medio cognominis lacus, qui *بحيرة تانيس* appellatur, & ortum inter atque occasum cursus unius spatio

in longum protenditur, dimidii in latum. Sed quoniam cum duobus Nili brachiis sive ostiis, (altero quidem Pelusiaco, ut puto, quod قراج, belli sacri historicis *Carabrix* & *Carabes* dicitur; altero autem Tanitico, supra quod magnum esse lacum & Strabo refert lib. 17.) conjungitur mari falso, aquæ dulcedinem amittit. Nisi forte australiores venti aut intumescens fluvius prohibeat misceri. Urbem conditricis reginæ nomine ita vocatam Jacutus ex annalibus Taniticis prodit, & ab ejusdem filiis communiendo regno lacum hunc arte excitatum fuisse. Cum insulam anno Higfræ 20 invasisent Saraceni, arundinosam potius vallem, quam urbem ruinæ Tanis superstites referebant: unde ذات الاحضاض *Depressa* nuncupata fuit usque Califarum Ommiadum tempus: quando restauratis antiquis ædificiis, structisque novis pristinum recepit nomen. Tempore autem Abasidum, anno nempe 230, Ægypti præfecturam gerente Isâ Ibn Mansor, muro circumdata fuit. Sed annis vix trecentis inde elapsis, paulatim in priorem recidit desolationis formam. Alia tamen tum oppida, tum pagi in eadem insula, aliæque in eodem lacu insulæ extant; de quibus Geogr. Nub. part. 3. Clim. 3. Qui quidem tractus universus rarioribus avium pisciumque generibus abundat: illarum plura quam triginta, horum supra septuaginta suis nominibus recenset chronici Tanitici autor.

دَامِيَاة *Damiata*.] Arabes *Dimjât* pronunciant. Urbis antiquæ nomen: quæ videtur esse *μυίαδης* Stephani; nec non *Δμῆς* Ptolemæi, & ipsa, cujus jam ante memini, *תַּמְנִיַּת* *Tamnis* Ezechielis, nomina simili quodam modo pronunciarî apta, apud diversas imprimis gentes & seculis diversis, licet Scriptura variant; nec abluden-

ria à *Σαμφοδία*, nomine regis Ægyptii ex quarta juxta Syncellum dynastia. Cumque hujus & vicinæ Tanis regio pascuis, in Ægypto alias raris, læta vireat, merito pro terra Gosen aut ejus saltem parte censeri potest. Et si ea ad Bilbeis, Mari rubro propinquiorem, de qua ante dictum, referat Macrizius, diligens rerum Ægyptiarum scriptor: attamen opinioni eidem hoc magnopere obest, quod arenosa hæc terra est, non nisi exundante Nilo, aut ex piscinis irrigua; ac proinde rei pecuaria minus idonea. Urbs vero hæc Damiatæ sesqui diei itinere occasum æstivum versus à Tani distidet in orientali ripa Niliaci rami: qui sesqui leuca inferius commiscetur mari. Locum illum peculiari nomine *اسطوم* vocant: hoc est, uti arbitror, *σώμα*, & quidem *Μενδηστον* Ptolemæi, vel *Παβμηλιχόν* forte: nam pro septem Nili ostiis, quondam adeo celebratis, tantum quatuor diligenti se investigatione deprehendere potuisse supra dictus Tyrius testatur lib. XIX. Toto quidem Oriente clara fuit Damiatæ, uti quoque vicina Tanis, singulari arte & mercatu byssinæ telæ, quam *القصب* vocant. Anno Muhammedicæ æræ 238, urbem à Græcis direptam novo & validiori muro, ad annem duplici, ad continentem triplici, communiri jussit Chalifa Abbasides Mutevackil. Atque ab eo tempore Damiatæ evasit primum Ægypti præsidium. Quare ut hac potiri possent, illam inprimis impetiverunt Franci. Anno Christi 1169 obsedit Almericus, rex Hierosolymitanus: sed per imbres & commeatus penuriam coactus referre pedem. Decennio fere post totos sedecim menses obsessam, anno Higstræ 616, die Xabâni 25, ut Almacinus scribit posteriori Hist. Sar. parte nondum edita, vi expugnarunt ejusdem militiæ Christianæ duces. Nam licet oppidani

peste & inedia confecti ad paucos rediissent, quia tamen prope aderat rex Muhammed, Saladini ex fratre nepos, liberandæ urbis gratia nullam non fortunam tentans, & ipsis visum fuit extremam experiri. Multum illis præsidii in turri erat, ante urbem valide munita, quæ transversa catena Nilum claudens; unde & برج السلسلة dicta, aditum ad urbem prohibebat. Quem obicem post irritos aliorum conatus, navali opere & magno animo perripisse Batavos tradit inter alios Torfellus: quos quidem seculi illius more Frisones & Teutonicos vocat Oliverius Colonienfis, qui ipse spectator fuit. Atque inde Harlemenses, vicinæ urbis nostræ cives, sua sibi vindicant insignia, quæ habent: scilicet argenteum in rubro cæpo enses, cum imposita mucroni cruce, & binis utrinque appositis stellis; sacra illius victoriæ fusione sanguinis reportata, & æternæ laudis, vel (prout Harlemensium doctissimus & accuratus Batavicarum antiquitatum scrutator, Petrus Scriverius exponit) quater petiti Orientis, gestique belli sacri, symbola. Tum reliquæ metuens Ægypto idem Saracenorum rex, ad fluvii Damiatæ & Tanitici diverticulum novam contra Francos extruxit ac munivit urbem; quam propterea المنصورة *Mansoram* dixit. Et imploratis recuperandæ Damiatæ fratrum auxiliis terra marique omnia molitus fuit: donec anno Higiræ 618, exundante supra modum consuetum Nilo, per urbis المنجلىة *Mehalle* (*Mahelath* Tyrio lib. XIX.) alveum, navigationi alias minime idoneum, prope Damiatam perducta classe necessariatum rerum subventionem impediret. Cum autem Franci è vicinis castris, quo præcipuas vires eduxerant, se in urbem recipere pararent, nocte, quæ beato Joanni Baptistæ sacra, immixtis per aggerum incisuras Nili aquis sublatisque

pontibus intercepti, vitam urbe redimere necesse ha-
 buerunt. Eandem postea iterum subjugavit Gallorum
 rex Ludovicus IX. qui in Arabum annalibus *زيد اقرمسن*
 indigitatur, depravato, ut puto, Latino nomine *Signatus*
erice. Parta hæc victoria fuit anno Higrae 647. tertio
 die post vicesimum mensis Sepher, eoque Dominico,
 ut Almacinus refert. Sed cum biennio fere post mortuo
 Ægypti rege, Ajobo Muhammedis filio, anno Ajobita-
 rum octavo, ulterius proferre arma institueret Ludovicus
 rex, & Almanforæ, de qua diximus, jam quasi victor im-
 mineret, ex Syria in Ægyptum venit Ajobi illius filius,
 Torinxà, qui patri in regnum successerat. Cujus præ-
 sentia confirmati Saraceni, junctis viribus irruerunt in
 Christianos, eosque, cum Damiatam redire vellent,
 aquis locis impeditos gravissima affecerunt clade.
 Supra decem millia cæsos, multoque plures captos nar-
 rat Almacinus. Inter quos Rex ipse cum fratre erat. Hi
 quidem Manforæ in Fachtod dîni fil. Locmanni ædibus
 eustodia asservati; ceteri autem trecentenis quavis no-
 cte in Nilum conjectis, aliisque modis potiorem partem
 interempti fuerunt. Quamobrem pro lutro Regis inter
 alia etiam Damiatam hostes receperunt. Et ne Franci,
 quorum animos valido huic præsidio intentos norant,
 denuo occuparent, eo vastato aliud in propinquo op-
 pidum condiderunt, quod à novitate *المنشبة* *Manxiam*
 vocarunt; ipso quoque Damiatæ nomine, uti & hodie, in-
 signitum ac celebratum: quod Abulfeda diferte docet.
 : Lin. 9. *فسطاط مصر* *Fustata Ægypti*.] Hæc & damma ha-
 bet vel Kefra; & prioris bloço scribitur quoque 3, quin
 nonnunquam prior illa omittitur, in ejus vicem *س* du-
 plicata per Tefdid. Valet autem hæc vox *tabernaculum*,
vicum, *urbem*. A tabernaculo Amri f. Alafi hanc Æ-
 bul

gypti metropolim ita nominatam tradunt plerique omnes, & causam exponit Geogr. Nub. Clim. 3. cap. 3. & Almacinus Hist. Sar. lib. 1. cap. 3. Secundum quosdam tamen *فسطاط مصر* idem est quod *مدينة مصر*: sic in Tabulis Ibn Xatir occurrunt *فسطاط اسنا*, quod apud alios est *اسنا*, de qua pag. 103. Et hinc *الفسطاط* subinde *المدينة* dicitur; ut *مدينة النبي* pro *مدينة النبي*, de qua pag. 98. Arabibus autem *مصر* idem est quod Ebraeis *מצרים*: & tum regionem Ægypti universam, tum regiam ejus & metropolim notat. Et quæ Ptolemæo Ægyptus inferior, & quibusdam absolutè Ægyptus vocatur, illis peculiariter *مصر* dicitur; licet & contrà hoc nomen subinde notet Ægyptum totam. Ægyptus autem superior ab ascensu seu altitudine *الصعيد* appellatur. Quod vero ad Fustatam urbem attinet, Abulfeda de *منف* Memphi agens ita scribit: *وهي مصر القديمة وهي من غربي النيل ولما فتحها عمرو بن العاصي وخربها وبنى* *إسنا* *الفسطاط من البحر الآخر بامر عمر بن الخطاب* *Ipsa antiqua est Misra (seu Ægypti metropolis) in occidentali ripa Nil: quam cum Amrus Alâsi filius subactam vastasset, in opposita continente extruxit Fustatam, Omaris f. Chattâbi jussu. Nempe quod ulterior hæc Ægypti regio, sinum Arabicum & Nilum interjacens, Arabibus longe opportunior esset ad Arabiam, Ægyptum, Syriam, ipsamque Ægyptum mutuis ipsarum viribus continendas. Extabat ibidem in olivo *من بناء الاوائل* *قصر* *antiqui operis arx* seu *castellum*, uti Abulfeda, Jacutus, alique scribunt, quam peculiari nomine *قصر الشمع* *Arceem cereorum* dixerunt: ex eo, ut conjicio, quod ibi *بيت النار* *pyraion* esset, magicæ seu Babylonicæ religionis fanum; cujus meminit Jacutus. Qui hoc addit, suo tempore vocatum fuisse *قبة الديرخان* *delubrum fumi vel fumofum*: & alibi ipsum il-*

lud

Iud castellum nomine *باب بابلون* Babylonis adhuc fuisse celebratum; pro quo *Osjotus*, *Chronici Ægyptiaci* autor, alijque *باب البون* scribunt. *Patricides*, qui *Fustatæ* natus & *Ecclesiæ Alexandrinæ Patriarcha* fuit, in *Ecclasiastica historia*, ubi agit de *Ægypto à Muhammedanis* capta, non nisi absolute *الحصن* Castellum seu *munitum* vocat: quasi hoc præcipuum fuerit. & *Φρξελου* Strabo appellat lib. 17. ubi quæ ille de castello *Babylone* refert; quod ex *Heliopolitana* regione sursum naviganti proximum, quod à *Babyloniis* conditum & incultum; quod de potioribus *Ægypti* præsidiis unum; quod ab eo ad *Nilum* descendat jugum quoddam, ex quo manifeste appareant *Memphiticæ* pyramides: ea omnia quam optime quadrant in arcem, de qua agimus. Præterea eandem *Babyloni* latitudinem tribuit *Ptolemæus*, quam *Fustatæ* *Ægyptii* posteriores. Unde & horum temporum scriptoribus *Græcis*, velut *Nicephoro Gregoræ* similibusque *Cáhira* (quod tunc *Fustatæ* nomen erat) *Ægyptia* *Babylon* passim vocata fuit. Tum etiam annis *Trajanus*, qui per *Babylona* fluebat, ut expressis verbis scribit *Ptolemæus*, idem est cum eo, qui *خليج امبر* *amnis Imperatoris Fidelium* dictus, & percurrit latus *Fustatæ*. Hunc quippe *Imperator Omar* duci, seu potius arenis oppletum, ut inquit *عبد الحكيم* in *مصر* *Ægypti expugnata historia*, expediri jussit, quo inedia afflictis *Meccæ* & *Medinæ* commeatus subveheretur. de eo *مصر في خطط مصر* *Macrizius* in *commentariis* *Ægypti* inter cætera scribit: *وكان اسم الذي حفره ثانيا*: *Nomenque ejus*, qui annem illum secundo fodit, erat *Adrianus Cæsar*. Sive *Trajanis* auspiciis cœptum opus *Adrianus* perfecit, sive solus ejus extiterit autor vel instaurator. Quorum posterius verisimile videtur.

detur; siquidem Adrianus & plura in illis partibus gessit & condidit, quam Trajanus, & hujus ille nomen ut adoptivus filius assumpsit: quod & inscriptiones varix & numismata demonstrant. Ideoque nihil prohibet, quin revera Adriani amnis esse possit, qui Trajani dicitur. Addit vero autor amnem tunc secundò fossum; quoniam paulo ante scripserat, primo ductum fuisse à primis Ægypti regibus tempore Abrahami. Cæterum ad Babylonem illam veterum, postquam in Arabum potestatem venisset, nova juxta Nili inprimis ripam urbs accessit, superbo Amri templo condecorata, quod posterioribus etiam temporibus جامع الزايمه *Templum bexilli* dictum fuit; quoniam ibi in obsidione erectum fuisset Imperatoris signum. Deinde à septentrione adjectum fuit oppidum بولاق *Bulac*, بلق *Belac* nunc dictum, Nili quoque ripam occupans potiore sui parte. Et demum alia ab Oriente accrevit civitas ampla: conspicuo tamen à Misra seu Fustata intervallo divisa. Hanc cum دار الخلافة *Domo imperiali* sive *basilica*, & جامع الأزهر *Templo illustri*, ut vocatum fuit, anno Hezjræ 360 inchoavit Gjeuhar, gente Græcus, libertus & strategus معز لدين الله *Moizzi*, cujus proavus عبید الله *Obeidalla* assumpto titulo المهدي *Almahdi*, i. e. *Ducti* seu *Ductoris* illius, quem injustitiæ & Antichristi vindicem Muhammedani expectant, occupaverat Cyrenaicam regionem universam. Gjeuhar enim ille cum centum millibus ex Africa missus in Ægyptum, postquam annonæ caritate pressam & rege suo كافور الاحشيدى orbatam subegisset, domini sui jussu in novo regno novam urbem & arcem condidit imperii Fatimidum sedem. Nam qui aliàs proavi nomine العبيدون *Obeidite* dicebantur, Fatimidæ appellari cupiebant: ut qui à Fátima, Muhammedis Prophetæ

phetæ filia & unica prole, sibi genus vindicarent. Urbem illam fausti ominis nomine القاهرة *Alcáhira*, *Victricem* vocavit: unde postea Italis, deinde Europæis aliis Alcairo appellata fuit. Quod nomen ab illo tempore designavit totum veteris & novæ urbis complexum, ita ut etiam hodie specialiter Misram القاهرة العتيقة *Cáhiram antiquam* vocent. Neque fefellit nominis illius omen: nam crescente novo imperio, & allubescente, uti fit, novitate, populis undique convenis frequentata nova urbs excrevit in immensum, evasitque paulatim Ægypti velut totius sedes, & Orientis atque Occidentis forum. Et quamvis Misra opportuniore loco sita esset, Cáhiræ tamen incremento ipsa decrevit, & variis insuper terræmotus, pestilentiæ, direptionis, ac incendiis casibus paulatim succubuit & desolata fuit. Inter ea memorabile incendium, quod anno Higfræ 564. excitatum à شاور *Xavor*, patruo Saladini, & duce militiæ ultimi Fatimidum Califæ, العاضد لدين الله *Adidi*, 54 dies durasse scribitur, ne Franci invaderent, utque incolæ omnes & vires Misræ contraherentur ad Cáhiram propugnandum, quam ad باب الشرق *Portam orientalem* jam obsederat المري, ut Arabum annales habent, id est, Almericus, Francorum rex. Sed eo etiam graviore pretio pacem redimere Xavor coactus fuit, promissa 1000000 aureorum summa; cujus partem decimam præstitit sine mora, soluturus reliquam ad terminum ex pacto & interposito juramento conditum. At ubi 70000 equitum auxilia ex Syria adventare intellexit, datam fefellit fidem. Postea Saladinus, qui Alexandriam & Damiatam ab eodem Almerico obsessam liberaverat, & mortuo Chalifa Adido obtinuerat regnum Ægypti, Cáhiram firmiore muro cingere decrevit, inventa muniendi

tractus mensura 20300 cubitorum. Sed inchoatum opus, quod hodieque spectatur, præveniente morte absolvere nequivit, nec post eum alius tentavit. Fustata in ulteriore ripa directe opponitur oppidum *جيزة* *Gizæ*, magis ad austrum declinante Memphi. Hoc tamen nomen *جيزة*, quasi *Trajectum* dicas, oppidis quoque aliis tribuitur, quæ urbibus in altera fluminis ripa opponuntur: ita *جيزة* *دمياط* in historiis occurrit. Præsidia istici loci primum collocaverat Amrus Alafi filius, condideratque munimentum, veritus ne hostes illo Nili tractu & trajectu occupato invaderent Misram. Deinde aliis pluribus ædificiis accedentibus formam oppidi & nomen accepit. Inter Gizam hanc & Fustatam insula jacet: quæ situ & variorum fructuum arboribus amœna *الروضة* *Hortus* appellari meruit. Alias *المقياس* *Mecjâs* i. e. *Mensura locus* dicitur: propterea quod Nilometrium ibi, & quidem inter cætera alibi extracta maximum & elegantissimum. Hoc primus ibidem crexerat vel instauraverat Vlâma filius Zeidi, Ægypti quæstor, tempore Validis Chalifæ XIII. Sed eo ob vitium diruto Chalifa Almamon aliud substitui jussit, quod demum à Chalifa Mutevac kil plene absolutum fuit. In insulam hanc, cum appositis scalis expugnaretur Babylon, confugerat Macaucus, Ægyptiorum pro Heraclio præfectus; atque ibi ex munito receptu conditiones pacis, de quibus Historia Sarcenica, cum Amro pactus fuit. Hæc in Cáhira & Ægypti Chronico docet Ofsotus. Tribus infra Fustatam parafangis finditur Nilus in duos majores ramos. in eoque diverticulo est oppidum seu pagus *شطوف*, respondens veterum Deltæ, quam tribus infra Memphim schœnis locat Strabo lib. 17. Ab eadem Fustata dimidii diei itinere aquilonem versus abest *عين الشمس*, Jeremia

mix & Chaldæis עִוֵן נִבְּ, Efaia עִוֵן נִבְּ; quam Arabes
عرونة Urbem Pharaonis vocant: nam ejus hic
 fuisse regiam credunt. Et Septuaginta locum On, cujus
 sacerdotis filiam Pharo uxorem dedit Josepho Gen. xli,
 45, vertunt Ἡλιούπολις nomine. Ipsam vero Ain Xems
 esse Heliopolin, & nomen, & rudera, nec non consen-
 tientes Geographorum descriptiones evincunt. Quod
 autem in Ptolemæo Heliopolis decem minutis austra-
 lior ponitur Babylone, existimo librariorum esse mend-
 dum. Siquidem paulo ante & Ἡλίεσ occursit, totidem
 minutis Babylone borealior: quæ haud alia videtur esse
 quam ipsa illa Ἡλιούπολις: & aliorum autorum narrationes
 eundem illum, quem dixi, situm Heliopoli ascribunt.
 Adjacet ei ad austrum pagus المطرية *Matharia*, puteo
 quem beata virgo Maria cum Jesu puero frequenter
 adiisse creditur, & Balsami paradiso, ut vocant, seu hor-
 to celeberrimus. Si quis de Misra & Cáhira cognosse
 plura atque alia velit, consulat Leonem Africanum lib.
 8. & Principem Radzivilum Hierosolymitanæ pere-
 grinationis Epist. 3. Sed infinita sunt, quæ præter ea ha-
 bent autores Arabici.

الفجوم *Pheijum*] Antiquissimam esse hanc Ægypti ur-
 bem, & primum *عرونة* dictam, atque à Josepho Pa-
 triarcha conditam tradunt Arabici scriptores. Nec
 multum hinc abludunt quæ Leo Africanus refert lib. 8:
 ex Arabum quoque, uti verisimile est, monumentis.
 Benjamino est Pithom, Ex. i, ii. At juxta hanc senten-
 tiam non potuit Pheijum autorem habuisse Josephum,
 quod ex eo loco apparet. A Fustata Libanotum ver-
 sus distat quatuor fere dierum itinere, per majorem par-
 tem solitudinis & sitibunda loca. Urbem circumdat &
 fecat Nilus: ejusque fora, balnea, gymnasia, & circum-
 jacen-

jacentes horti memorantur Abulfedæ. Territorium
 autem universum, cujus Pheijuma caput, humili adeo
 & depresso esse solo tradit Jacutus, ut quemadmodum
 sitiente reliqua Ægypto Nilum haurit ad fecunditatem,
 ita & ab eodem facile obrui possit & submergi ad exi-
 tium, cum partes aliæ ad lætitiã rigantur. Cui quidem
 commodo servando, incommodo autem prohibendo,
 tres à Josepho alveos fuisse ductos scribunt; eos scilicet,
 quibus hodieque Pheijumæ regio inclusa cernitur. Au-
 stralis apud Jacutum خليج منهي *Menhà* dicitur; Oc-
 cidentalis à pago quodam تيهامرت *Teihamert*, cujus pars
 effunditur in ejusdem nominis desertũ; Orientalis, præ-
 cedenti vicinior, خليج فيوم *Amnis Pheijúma*. Complures
 interjacent pagi: multæ etiam adaquandis agris paratæ
 sunt fossæ, per quas emissariis ad amnium illorum ostia
 adpositis aqua distribui solet pro agrorum mensura &
 necessitate. Cui imprimis occasione, tempori, & loco
 scriptores iidem, qui Josephum operis illius & urbis per-
 hibent autorem, artis Geometricæ inventum acceptum
 ferunt. Situm Pheijúma, aditumque ad eam Arabi-
 bus, cum Misrapotiti essent anno demum post inno-
 tuisse scribit Ibn Abdo'lhakim in Ægypti expugnata
 historia: idque eam ob causam, quod humilitate soli &
 alveorum implexu urbs velut abscondita lateret. De-
 prehensam nullo negotio occuparunt. Anno Higra
 600 etiam cepisse Francos & diripuisse الذهبى في العبر
 testis est. Pheijúmam pro incunabilis habuit R. Saadias
 Gaon, qui propterea in Arabica sua Geneseos meta-
 phrasi الغومى inscribitur. Dictam vero regionem ean-
 dem puto, quam Heracleoticæ præfecturæ nomine
 indigitarunt Græci; & Pheijúmam esse Herculis, aut, si
 quis malit, Nili urbem: & بحيرة فيوم *Pheijúma lacum*, qui
 juxta

juxta Abulfedam dimidii diei itinere ad occidentem ab urbe distat, haud aliam quam lacum Mœridis, quem cum Heracleotica regione describit Strabo lib. xvii.

الاسكندرية Alexandria] Ante tempora Alexandri dictam fuisse رقوم, ex monumentis antiquis Coptorum ita efferri tradit سرور النفس Teifaxis in libro التيفاشي Hoc autem est πανώτις, & proprie nomen antiqui vici, cui successit Alexandria, ipso illo nomine deinde appellata: uti Strabo lib. 17. & glossarium Ægyptiacum docent. Idem valet πανάση apud Cedrenum. De Alexandria vero scribit Ibn Abdolhakim, supra laudatus autor: كانت الاسكندرية ثلاثة مدن بعضها الى جنب بعض منة وهي موضع المنارة وما ولاها والاسكندرية وفي موضع قصبه الاسكندرية البوم ونعبطة وكان على كل واحدة منهن سور وسور من الثلاث Fuit Alexandria civitas triplex, alia ad alterius latus posita: nimirum Menna i. e. portus, qui Phari & vicinarum partium locus est; Alexandria proprie dicta, ubi Alexandria oppidum visitur hodie; & Nekita, seu, ut puto, Necropolis, Josephi & Strabonis. Earum vero quamlibet peculiaris cingebat murus, post quem alius ambiebat simul omnes. Vias per quadras sive cancellatim ordinatas fuisse, quod vix alibi in Oriente spectare licet, ipsa rudera & quæ nunc superest forma demonstrant. Ideoque de ea Abulfeda: وهي موضوعة على صرزة رقعة الشطرنج وارقتها كالصلبان لا يضع فيها Disposita est ad formam abaci latrunculorum, ejusque plateæ crucibus similes; in quibus aberrare non possit peregrinus. Proxime ante Muhammedicum bellum floruit adhuc Alexandria antiquo fere suo cultu, Ægypti totius etiam tunc metropolis habita: quo cum accederet situs loci ad continendum Orientis commercium,

& imperii partem opportunus, omnes vires intenderunt Græci, ut obsidionem solverent, qua Amrus jam Misra potitus & auxiliis Ægyptiorum auctus urbem premebat. In hunc finem multas copias paraverat Heraclius, quas duxisset ipse, uti Arabum annales habent, nisi occupasset mors. Obsidionem tamen Alexandrinæ ab eodem tempore fortiter sustinuerunt totos novem menses, cum jam ante pertulissent menses quinque. Deditam urbem quadriennio post recuperarunt Græci, à conspirantibus Alexandrinis cum classe recepti. Tunc Ægypti præfecturæ restitutus fuit Amrus, quem deposuerat novus Chalifa Osman. Quod Ægyptii obnixè rogaverant, quoniam militarium & simul Ægyptiarum rerum usu præstaret, ipsique defectionis suæ conscii à Græcis metuerent vindictam. Amrus cum pertinaces intelligeret Græcos, jurejurando edixit, teste Ibn Abdol'hakim: *ليبين اظفرنا الله عليهم لاهد من سورها حتى تكون مثل بيت الزانية يوتي من كل مكان* Quod si victoriam in eos concesserit mihi Deus, diruam ego urbis muros, ut referat meretricis domum, quæ undique aditur. Urbem itaque vi expugnatam mœnium ornatu & munimine nudavit. Incolarum tamen vitæ maximam partem pepercit. Eo autem loco, ubi militum obvios quosque truncantium vim cohibuerat stiteratque, templum postea exstrui iussit, quod propterea جامع الرحمة Synagoga misericordiae dictum fuit. Ab eo tempore urbs florentissima paulatim diminui & collabi cœpit; adeo quidem ut nunc solo fere portu & mercium exagogis constet. Alexandriam obsederunt Franci anno Higiræ 562. at Saladinus, qui unà cum patruo اشق الديقن شهر كوه Ægypti præfecto, suppetias venerat, obsessorem hostem 4 menses sustinuit, repulitque. Quo facto primum in-

claruit

claruit Saladini nomen, invaluitque autoritas. Postmodum tamen Alexandriam Franci invaserunt anno 767, & incolas partim occiderunt, partim captivos in prædam servarunt: sed ut contra eos exercitum eduxit Ægypti rex, relicta urbe ceperunt fugam. Alia de postremo urbis hujus statu vide, si lubet, apud Leonem Africanum lib.8. & apud Principem Radzivilum Epist. 3.

7.lin.10. *أفريقية Africa*] proprie dicta, seu provincia: quam Arabes plerique à Tuneto seu Carthagine, vel ut pag.105 dixi, à Bona, id est Hippone ad Barcen, quidam usque Alexandriam producunt. Nèque latiore significatu nomen hoc usurpant. Nam quæ Latinis absolute Africa dicitur, Arabibus *ارض المغرب Terra* vel *regio Occidentis* vocatur. Atque verisimile Africæ nomen primitus illi provinciæ, postea toti Orbis parti inditum fuisse. Etymon Leo Africanus petit juxta *هشام بن محمد* & *المسعودي*, nec non aliorum traditiones, ab *افريقيش Ifrico*, Arabiæ felicis rege; nimirum, uti Notæ hæc pag.106 habent, *filio Caissi, fil. Seifis, fil. Saba minoris*. Quem Ibn Abdûn aliique quintum faciunt à Saba majore. Illo autem post Africam regionem devictam in regnum Arabiæ reverso, duas tribus *كثامة* & *صنهاجة* ibi permanisse scribunt; ac proinde quosdam Mauros Arabibus, cæteros vero Philistæis oriundos. Sunt tamen, qui ipsos illos Ketamæos Sanhagiosque accensent Philistæis; quorum copias istuc Ifricus secum duxerat. Pro Ifrico hoc Josephus Ant. Jud. lib.1. ubi de Kethuræ filiis agit, tractus ejusdem victorem *επώνυμον* facit Ophres, filium Midian. Potest etiam Africæ nomen ab *عفر* sive *عافر*, quæ vox Pœnis non insolita *pulverem* notat, commode deduci: siquidem tota fere illa regio arenosa est & pulverulenta; vel ab

idiomatis Africani, de quo pag. 92, peculiari voce *أفريخ* Afroch, qua designatur *palma*; ut unica pene in illo tractu, ita frequentissima arbor. Porro Siculis, Græcis, Italisque nomine Africæ indigetata fuit maritima hujus provinciæ urbs Mahdiâ, Siciliae opposita & præcipuum hujus tractus præsidium; cujus sequenti scholio mentionem faciemus. Sed non intelligi ab Alfragano urbem, satis indicare videntur ipsa ejus verba, cum scribat *ببلان افريقية* *per Africa regionem* procedere & hujus & præcedentis Climatis tractum. Nec Arabum quisquã, quod sciam, oppido Mahdiæ tribuit Africæ nomen.

القبروان Kairevân.] Africæ proprie dictæ metropolis, 33 parasangis à Carthagine distans ortum brumalem versus, & 12 à mari; condita (seu instaurata, uti putro) primum ab *عقبة بن نافع Ocha Nafaide*, qui post expugnatam Barcen ibidem ab Amro relictus scribitur, ut Barbaros seu Afros Muhammetismo nomen dantes apud se congregaret. Anno autem 40 Higfræ decem millibus à Chalifa Muavia suppetias missis, provinciam Africam subjugavit, & arma longe lateque protulit in Nigritas usque. Sed cum diffideret Afris, ut qui in accepta religione vacillarent, & sibi & copiis suis collectisque thesauris præsidium struxit: quod, longius à mari distitum ac deserto proximum, & securitati contra Sicularum & Romanorum classes, & compescendis Afris conferret. Ab eo tempore ædificiis publicis privatisque, opibus, artibus, literis urbs florere cœpit: & præcæteris caput extulit sub dominio *الاعلبي Aglabitarum*. Nisi quod mœnia diruit *زياد بن الاعلبي Ziâdes Aglabita*, metuens ne præsidio esset ut hosti suo *عمر بن محالد Omaro fil. Mochâlid*, si urbe potiretur. Decrescere & ipsa cœpit, cum Ibrahimus, Ziâdis illius ex fratre Ahmede

mede nepos, quatuor miliaribus à Kairewân, amœno & saluberrimo loco, novum ædificasset oppidum, قاده, nomine, plus quam decies mille cubitorum ambitu; quo redundantes Kairevanæ incolas, & advenas exciperet. Unde illa, prout novitate capi homines solent, veteri huic præhabita, & imperii sedes constituta fuit. Iterum tamen florere Kairevana cœpit sub Obeiditis, qui se Fatimidas dicebant, multosque annos tenuerunt regnum Ægypti: prout ante diximus. Eorum primus Obeid-alla, cognomine Mahdi, habitus à suis quidem fuit filius الحسن القداح *Hâseni Caddâhi*, quem ex Ali & Fatima revera oriundum communis erat consensus; ab aliis vero privignus tantum & adoptivus, natus ex Judæo. Hic Obeid-alla circa annum Higstræ 300 ex urbe Syriæ Salemia, seu Salami juxta Josephum de bello Jud. lib. 2. (quam à Salome Herodis sorore ita dictam potius arbitror, quam etymo quod ex Arabum sententia adductum fuit pag. 127.) in Africam profectus, fixo Kairevanæ domicilio novi principatus sæctam erexit, & magno undique confluxu auctam firmavit. Per quam causam contigit paulatim desereri Raccadam. Sed cum ibidem haud satis tutum se putaret, in prominentiori littoris extremitate, & veluti peninsula quadam, quam & Siciliam interjacet insula قوصيرة *Cosyra* Ptolemæi Pliniique, munitissimum extruxit præsidium, & de cognomine sibi assumpto المهديّة *Mahdiam* vocavit. Pullis autem & subactis Aglabitis, Kairevân iterum, & magis quam ante, Fatimidarum affeclis frequentata & culta fuit, collabente interim Raccada; cujus deinde reliquias معيد *Moiddus*, Ismaëlis filius, Obeidallæ nepos, solo æquavit. Tandem labascente Fatimidarum imperio, etiam Kairevan defecit, & splendorem omnem ac glo-

riam amisit: inprimis postquam sub Tunetani regis dominium redacta fuit. Nomen quod attinet, origine esse Persicum volunt Arabum Philologi, & pro *كاروان* usurpari, quod Persis *agmen viatorum* notat, idem quod *قافلة* Arabibus. Ita ad designandum exercitum utitur illa voce *امرو القيس* *Amr-alkais*, antiquus Arabum poëta. Nec præter rationem nomen hoc inditum urbi fuerit, quæ Arabum copiis, munimento & castris instructa esset. Forte antiqui oppidi nomen Kararos, quod eodem aut saltem proximo situ apud Ptolemæum extat, arreptum ab Arabibus, vel à propinqua & celebri Cyrene in illam familiariorem ipsis vocem detortum fuit: nam & Coptis sive Ægyptiis *كروان* dicitur.

Lin. 12. *بلاد التبت* *regnum Tebet vel Tebetarum*. Jetiam Tibet, Tebber, & Tebbut pronunciari solitum. De eo Geogr. Nub. clim. 3. parte 3. *ارض التبت بجوار الصين* *terra Tibet vicina est Sinis Indorumque regioni*. Etenim Sinensis provincia Xensi dicta ab oriente adjacet regno Tibet, intercedente cum Croceo flumine, ut Sinis vocatur, tum continuo montium tractu, qui appositis arcibus & munimentis externos irrumpere volentes arcet, haud secus ac Magnus ille murus, qui Tibetarum regno paulum borealior est, patentes ibi campos obsepiens aditum præcludit. Austrum versus, ubi dicti fluminis, borealem permeantis Sinam mare Eoum usque, fontes seu lacus existunt, regioni Mien occurrit, quæ notissimo Indorum regno Bengalæ ab oriente est contermina. Tibeti borealia lacus Sinis Cinghai dictus, id est, *Nigrum mare* attingit. Ab occasu autem exporrectum in boream ingens desertum jacet, quod Sinis Xamo vocatur. Quod vero Jacutus & alii tradunt Tebet esse *ارض الترتكي* *regionem in terra*

Turcarum, intelligendum est de Tartaris Scythiſve orientaliſibus, quos aliquando generatim nomine *Turcarum* Arabes notant. Atque ita addit idem Autor, regem Tibetarum, خاقان *Chakân* appellari (*χαραν* recentioribus Græcorum ſcriptoribus) proprio Turcicorum regum titulo. Cumque Alfraganus Climaſum initia ab extremo repetat Oriente, utique hîc quidem nomine Tebet etiam proximam Sinici imperii ab Oriente partem comprehendere videtur. Minus enim tum Sinæ borealiſ nomen خطا *Catayum* Arabibus notum erat: poſtmodum deviſta à Tartariſ, duce جنكيز خان *Tgingiz Chân*, hoc nomine inter Perſas & Arabas celebrari cœpit. Geographiſ Arabum antiquioribus etiam regnum ختن *Choten* ſimul fere cum Tebet deſcribitur; nempe eo borealiſ uno gradu, occidentaliſ autem tribus. Ceterum Tibet ob fertilitatem ſoli, herbarum, fructuumque præſtantium, nec non manſuetiorem animum & artium cultum præ vicina Tartaria paſſim laudari ſolet. Tum & muſcum Tibeticum toto pene celebre eſt Oriente, odoratum illud capræ excrementum quod ad umbilicum in tenui veſica congeri ſolet. Ea muſco impleta ſuo دافجة المسك dicitur; petita à Perſiſ voce, quibus دافعة *umbilicus* eſt. Quin hoc Sinenſi à multis præfertur, tum propter pabuli, ut ajunt, virtutem magiſ odoriferam, tum quod recentiuſ & minus adulteratum ad Perſas & viciniſ populoſ exportatur. Quamvis ex vicina Sinarum provincia Xenſi & proximis aliis muſcum, rhabarbarum, atque alia ad Tibet deſerri, atque hinc quoquo verſum diſtrahi ſoleant.

Lin. 13. خراسان *Choraſânâ*] Latuſ terræ tractuſ eſt, quem ita definit Abulfeda: يحيط بها من جهة الغرب : المغارة التي بينها وبلان الجبل وجرجان ويحيط بها من جهة

جهة الجنوب المغارة فاصلة بينها وبين فارس وقومس
 ويحيط بها من الشرق دواحي سجستان وبلان الهند
 ويحيط بها من الشمال بلان ما وراء النهر وشيخ من
 تركستان, *Cingit eam ab occasu desertum, quod inter-*
jacet ipsam & montosam regionem, quæ juxta Ptolemæi
descriptionem est Choromithrenæ & Parthiæ monta-
na pars, & Gorgiana, nempe قاعدة طبرستان Hyrcaniæ
metropolis, ac proinde Ptolemæi Hyrcania urbs. Ab
Austro eam terminat desertum, quod inter Persidem &
Comis seu Comisenum Ptolemæi exporrigitur, & porro
Carmaniæ & Dranganæ obtenditur, uti addit Ibn-Hau-
kel. Ab ortu autem limites illi sunt partes Segistane, de
qua pag. 111, atque India, sive pars ejus Mehrána. Denique
à septentrione eam terminat Mawarenahr, id est, regio
quæ ultra Flumen, i. e. Oxum, & portio Turkestanæ. Un-
de apparet, Parthiam, Ariam & Paropamisum, nec non
Margianam & Bactrianam, juxta Ptolemæi descriptio-
nem acceptas, hoc nomine Chorasani contineri: quod
aliàs apud Ptolemæum tribui videtur peculiari Parthiæ
regioni, quam Choreanam vocat. Subinde autem Cho-
rasani nomen latiori significatu posteriores quoq; plagas
designat, quæ Mawarenahræ seu Transoxianæ regionis
sunt & Turkestanæ: uti, & hic & initio climatis sequentis,
ab Alfergano & sæpe à Persis sumitur. Quin Choro-
ana nunc Persis aliisque à magnæ partis, præcipue bo-
realioris, domina gente Uzbek dicitur. Ceterum vox خراسان
Chor Parthis Solem denotat, & خراسان locum; quasi So-
lis regionem dicas: vel quod Parthis protenderetur in
ortum Solis, vel quod maxime ibi viguerit illis fere pro-
prius Solis cultus. Nomen gentile hinc Arabes formant
خراساني, خراساني, & خراساني; quorum postremum
præ cæteris usitatus: eoque hodie in Oriente ma-
xime

xime celebre est semen sementinæ, propterea quod ex Chorafana copiose exportari solet.

خجندة *Chogenda*.] Et sine He finali scribitur. Mawaranahræ seu Transoxianæ regionis inclyta urbs est, ad occasum adjacens Jaxarti, in cujus ripa integram occupare fertur parasangam. Unde Jaxartes, qui alias proprio nomine سهجون *Seihûn* appellatur, نهر خجند *Fluvius Chogenda* denominari solet. Bessè latior fere est quam Oxus, & ostium tribus quasi gradibus borealius habet; alibi tamen amplius sex gradibus ab Oxo distat. Urbs Chogenda in plano sita est feracibusque omnium pene fructuum hortis prædita intus & foris. Sub latitudine 41, 55, collocatur in Tabulis Olugbegi, qui ibidem imperavit: Samarcandâ, quæ Transoxianæ regia metropolis, orientalis 39 minutis. Territorium verò Chogendæ, licet à Ferganensi, quod ultra Jaxartem patet, revera divisum videatur & distinctum, à Geographis tamen plerisque eidem accensetur.

اشروسنة *Osrûxena*.] Et hæc de Transoxianæ primariis urbibus una est, ac provinciæ cognominis caput, sub 40 graduum parallelo, Samarcanda borealis 25 minut. orientalis vero 43 min. ut docet Olugbegus. Regio ipsa potiorem partem montosa, teste Ibn Haukel qui eam perlustravit, confine ab occasu habet regnum Samarcandicum; ab ortu partem Ferganensis; à septentrione partem hujus alteram, & agrum الشاش *Xâshi*, qui trans Jaxartem excurrit ultra Samarcandicum; ab austro denique colimitaneum habet territorium صغاديان *Sagianum*, atque eo occidentalius territorium oppidi ككش *Kesh*, quod Tamerlanis natalibus clarum. Continet autem hîc Osrûxenæ tractus quamplurimos pagos, amplitudine

ne urbium multos, quos propterea urbes plerique auctores vocant. Et arces in eo vel quadringentas enumerari testatur Abulfeda.

فرغانة *Fergâna*.] Hæc autoris nostri Muhammedis patria est; at quam pro regione potius quam urbe auctores celebrant: Ibn Haukel فرغانة اسم للأقليم, *Fergâna ipsi climati impositum nomen*: Abulfeda اسم ناحية عظيمة *nomen provincie magne* dicit. At regionis nomine sæpe indigitatur primatia ejus urbs. Ita ادنجان seu ادنجان (nam ج Arabice usurpari pro كى Persarum ostendimus pag 42.) quæ à Chogenda Cæciam versus itineris bidui distidet, nomine *Ferganæ* appellari solet. Anonymus Persa in accurata satis Latitudinum Longitudinumque tabula, فرغانة وهي ادنجان قرب امپ اك, *Fergâna, quæ Andugân dicitur*, long. 102. lat. 42. 20. Et cum Abulfeda eosdem plane numeros tribuat *Ferganæ* ex aliorum fide, videntur hi ipsi nomine *Ferganæ* designasse *Andugân*: cumque hujus *Andâgun* meminerit idem Abulfeda alienis etiam verbis in lacinia, quam ubique attextuit. Operi suo ad recensenda celebriora quædam loca, quorum longitudes latitudinesque ipsi incognitæ essent, non videtur satis animadvertisse, ab iisdem autoribus nomine *Ferganæ* & *Andugân* eandem denotari urbem. Sed in Persæ alterius, & Olugbegi tabulis nec *Andugan*, nec simplex *Ferganæ* nomen ullibi exhibetur: sed tantum Achsiket اخسكيت قصبه فرغانة قاي مي كه *oppidum Ferganæ*, long. 101. 20, lat. 42, 25. Qui quidem auctores cum nullam aliam provincie *Ferganensis* urbem, quas tamen plures recensent, nomine *Ferganæ* exornent, videntur sane urbem *Achsiket* pro ea habuisse, quæ per *Ferganæ* nomen intelligenda esset, si peculiarem aliquam indicaret urbem. Et videtur vox اخسكيت facta

facta ex *اخشيد* quod peculiare regum Ferganæ nomen est, teste Almacino lib. 3. cap. 4. & *سكت*, quod & Mogolis, Transoxiana gente oriundis *thronum*, *sedem regiam* sonat, ut Lexica Turco-Perfica Ibn Hagib & Logat Nama docent; & aliis nominibus adjectum multa format Transoxianarum urbium nomina; qualia sunt *اسپانکت*, *شاوکت*, *قنکت*, *بمکت*; ita Perfica multa additum habent *جرون* & *كرون* quasi à Chald. *ܝܪܘܫܐܝܡ* quod, *urbem & munimentum* notat. Porrò Achfiket, Chogendæ etiam propinqua, agrum in plano habet: cui proxime succedit montosus & potior Ferganæ tractus, Turkestanæ sive Scythiæ conterminus, vel portio quædam. Ibi naphthæ fontes, auri & argenti, boreæque lapidis, qui vulgo Turcois dicitur, à Turcica forte illa regione, venæ celebrantur; nec non, quæ sponte ibi proveniunt, insigniorum fructuum arbores, & nobiliores plantæ. Est quoque Persidis pagus, qui Fergana dicitur: unde distinctionis ergo nomina gentilia subinde efferuntur cum Adjuncto, ut *الفرغاني الفارسي*, & *الفرغاني التركماني*. Nonnulli hinc, quam plurimi inde, celebres doctrina Viri prodierunt. Quinimo Oxiana regio univèrsa illustrium ingeniorum mater & quidem fœcunda fuit: quæ tractandis scientiis & exquisiti judicii studiis magnum sibi nomen pepererunt, ubicunque linguæ Arabicæ vel Perficæ, quibus plerisque libros conscripserunt, notitia & cultura vigit. De Fergana vide sis Hist. Sarac. pag. 219. Super ea merito quæstionem movit Wilhelmus Schikardus, eximie eruditionis & industriæ Vir, cum quibus gratus in illo modestiæ simul atque humanitatis emicuit candor; magno amicorum dolore & resp. literariæ damno immature extinctum seculi nostri lumen. Is in Tarich suo, sive de regibus Persicis commentario

pag. 189. quærit, quomodo Fergana referri ab Abulfeda potuerit ad clima quintum, latitudinem, ut dixi, 42, 20: cum ab ipso Alfergano hîc subjiciatur climati quarto, quod terminatur tricesimo nono latitudinis gradu. Quapropter Abulfedæ numerum in exemplari Tenagnagliano librarii culpa corruptum credit, ut Astronomi Ferganensis auctoritatem tueatur. At nullum subesse mendum oblata mihi post testimonia facile persuadent; nimirum exemplaris nostri consensus, & allegatus modo anonymus Persa: qui urbem Ferganam ea quam dixi latitudine describit: itemque Persa alter, & Olugbegus, qui *Achsikèr* urbis, ad وَسَاءَ *Iaxartem* sitæ, quam pro Fergana habent, latitudinem quinque etiam minutis augment. Cum autem Olugbegus climatis Transoxiani rex, accurate omnia, quæ potuerit, observasse prædicetur, ad firmandam Tabularum fidem, & cum iis augusti nominis sui perennitatem, non illum ausim tam crassi arguere erroris in patrocinium Alfergani, quem minus constat propria demensione nixum: eoque minus hoc facere debeam, quo facilius excusari idem Alferganus potest. Nam cum certum aliquem Ferganæ, quam proprie ditionem esse dixi, locum expresso nomine ipse non designet, primam ejus partem intellexisse potuit ac debuit, quæ Ofruxenæ, ut modo retuli, ab oriente confinis, non minus quam ipsa pertinet ad clima quartum. Et quid mirum, Autorem nostrum patriæ suæ meminisse, quamprimum ejus memorandæ locus daretur? Supra autem monitum fuit, eum quoque in Geographica hac recensione extra Astronomicos, accuratosque, climatum terminos subinde exspaciari: quod & in proximis Chogenda atque Ofruxena facit, item in Samarcanda & Buchara, & Geographus Nubiensis, aliiq; pluribus locis.

cis. Ignoscet autem benevolus lector, si ego quoque hic & alibi longius digressus videar.

سمرقند *Samarcanda.*] De ea ex Ibn Haukel Abulfeda, سمرقند مدينة على جنوبي وادي صغد وهي قصبه السغد وهي مرتفعة على الوادي وحول سور سمرقند خندق عظيم لها نهر يدخل الي المدينة على حملات في الخندق ومعقول بالرصاص, *Samarcanda urbs est ad australem partem fluminis Sogdi*, hujus ex Sogdiis montibus effusi meminit Geogr. lib. vi. Ptolemæus; *estq; regionis Sogdiane primaria supra Fluvium vallemve assurgens. Mœnia autem Samar-canda ingens circumdat fossa, & superstructis in ea fulcimentis in urbem fluvius immittitur per plumbeum ductum.* Hoc generali sensu postrema verba reddere mihi dubia res ipsa sua sit. Eandem urbem ما وراء النهر *de unregom-lis* vel præcipuis *Transoxiane totius civitatibus* unam facit Abulfeda: quin omnibus facile præcellit. Quare & in ea regni sedem fixit Tamerlanes. Vix dubitandum, quin hæc veterum Maracanda, quæ Sogdianorum regiam vocat Arrianus sub finem lib. iii. de Alexandri expeditione. Perperam, mendosè puto, in Ptolemæo Maracanda relata sunt inter urbes Bactrianæ: cum hanc à Sogdiis Oxus distinguat. Nec obstat, quod Jacutus Hamatæus scribit, قيل ان سمرقند من بناء الاسكندر *Samar-candam perhiberi opus esse Alexandri*: cum Maracanda ab eo expugnata, & quod lib. xi. refert Strabo, inter alias Sogdianorum urbes diruta fuerint. Nam quam sæpe contingit, urbem imperii consequendi ergo subversam, imperio firmato restitui & velut de novo condi? Vel si hæc de iis, quas Alexandrum struxisse in Sogdiana allegato loco Strabo inquit, una est, antiquum dirutæ regiæ nomen ab indigenis forte postea inditum fuit. Elegans & memorabilis videatur Samar-

candæ descriptio, quam spectator dedit Jacutus; cujus
 verba, quæ lectori forte gratiora erunt, hic adscribam:
 حايطها اثني عشر فرسخا وفيه بساطين ومزارع وأرجاء
 ولها اثنا عشرة بابا من الباب الي الباب فرسخ وعلي
 اعلا السور آراج وابرجة للحرب والابواب الاثني عشر من
 حديد وبين كل بابين منزل للنواب واذا جرت المزارع
 صرت الي الريض وفيه ابنة واسواق وفي ريبضها من المزارع
 دف وستماية جريب ولهذه المدينة اعني الداخلة اربعة
 ابواب وساحتها تكون نحو مائة جريب وفيها المسجد
 الجامع والقهندر وفيه مسكن السلطان وفي هذه المدينة
 الداخلة نهر يجري من رصاص وهو نهر قد بني علي مسناة
 عالية من حجر يجري عليه الماء الي ان يدخل المدينة من باب
 كس ووجه هذا النهر رصاص كله وقد عمل في خندق
 المدينة مسناة ولجري عليه وهو نهر يجري في وسط السوق
 بموضع يعرف بباب الطاق كان امر موضع بسمر قند
 وعلي حافات هذا النهر غلات موقوفة علي من بات
 في هذا النهر وحفظه من الماجوس عليهم حفظ هذا النهر
 شتا وصيفا مستقرض ذلك عليهم وفي المدينة مياة من
 هذا النهر عليه بساطين وليس من سكة ولا دار الا بها
 ماء جار الا قليل وقل ما يخلو دار من بستان حتي
 اذك اذا صعدت قهندرها لا ترى ابنة المدينة لاستتارها
 عنك بالبساتين والاشجار فاما داخل سوق
 المدينة الكبيرة ففيه اودية وانهار وعمون وجبال،
Ambitus ejus duodecim parasangarum est: quo qui-
dem continentur horti, arva & prata. Duodecim por-
tas habet; quarum una ab altera distat intervallo parasan-
ga. In summo autem muro xysti & turres extant ad
belli usum. Porta illa duodecim ferreae sunt, & inter binas
quas-

quasque sua excubitoribus statio. Arva transgresso occurrit
 suburbium, ubi aedificia & fora: atque in suburbicaria hac re-
 gione agrorum sunt plus quã sexcenta jugera, چوردې est ju-
 gerum seu agri modus cubitis quadratis 576 constans, id
 est quatuor قفېر, quorum quivis dimidius actus est, cu-
 bitorum 144, teste Camusio. Vrbi huic, nimirum interiori,
 quatuor sunt portæ, & centum circiter jugerum spatium fundus
 patet. In ea Templum synagogicum sive cathedrale, & arx: vox
 كوهندوز Kohunduz pro Persico seu Parthico كهنديز Cuhun-
 diz, quod vetus arx est, & de Chorasanæ atq; Transoxia-
 næ arcibus peculiariter usurpatur, de iis imprimis quæ in
 media sunt urbe; & hoc nominis illis datum videtur, quod
 pleræque omnes antiquitate spectabiles. Eandem arcem
 inhabitat Rex. In urbe hac interiore rivus est per plumbum
 fluens; qui super alto deducitur lapideo fulcimento sive aquæ-
 ductu, donec ingrediatur urbem ad portam Keshensem.
 Kesh autem vicinum Samarcandæ oppidum est, cujus
 supra pag. 167. facta mentio. Rivi inquam hujus tota facies
 seu fundus plumbo constat. Est & in urbis, exterioris puto,
 fossa aquæductus super quo fluvius defertur: idemq; medium
 forum secatur eo loco, qui porta Taki sive Munimenti dicitur,
 & maxime habitata Samarcandæ pars est. Provenientium
 autem ad fluvii hujus ripas frugum pars jure pia donatio-
 nis pertinet ad Magos: qui ad fluvium pernoctare solent,
 eundemque custodire debent hyeme & æstate. Ex flu-
 vio hoc, ad quem siti sunt horti, derivantur per civitatem
 aquæ: neque platea ulla est aut domus, nisi forte pauca, in
 qua non perennis aquæ fluxus. Et raro accidit, domum
 aliquam carere horto: adeo quidem ut conscensa arce cer-
 nere nequeas aedificia Vrbs, ut quæ intermediis hortis &
 arboribus tecta latent. Intra urbis autem majoris forum
 existunt rivi, fluentia, fontes, & mantes. Ibidem etiam, me-

dio nempe inter suburbium & externa urbis mœnia spatio, insignes multæ domus & palatia extant. Quamobrem *المندّر الرقاشي* illustri celebrare urbem comparatione volens, inquit: *كأنها السماء للحضرة وقصورها الكواكب للإشراق ونهرها المجرة للاعراض وسرورها الشمس للأطباق*, *Ac si ipsa Cælum ob virorem*, nam & cælum *اخضر* eile dicitur, *eiusque palatia ob splendorem Stella; fluvius ejus Galaxias propter obliquum cursum; murusque ejus*, interior ut puto, *Sol ob congruentem rotundamque formam*. Quam similitudinem, carmini potius convenientem, carmine imitatus videtur

in ejusdem urbis descriptione:

*علت سمرقند أن يقال لها زين خراسان جنة الكور،
اليس أبراجها معلقة بحب لا تستبين للسنظر،
ونون أبراجها خنان قها عقبة ماء تقام من ثغر،
كانها وهي وسط حايطها محفوفة بالظلال والشجر،
بدر وأهارها المجرة والأطام مثل الكواكب الزهر،
Excelsa meruit Samarcanda dici decus Chorāsana, paradisis
regionum.*

An non sunt turres ejus in altum suspensa ubi non apparent visui,

*Et subter illis fossæ steriles aqua, suis constantes praesidiis;
Ac si ipsa, puta interior urbs, intra murum obsita umbris
& arboribus, lunares referentibus maculas.*

*Luna quaedam, & rivus ejus Via lactea, arcesque velut Stella
micantes?*

Laudatur namq; urbs hæc & ipsa regio non inter Transoxianas tantum, sed etiam reliquas Asiae universas, amœnitate & elegantiore prospectu nulli secunda. Quamobrem *سغد سمرقند*, nam & per *س* scribitur, *Sogdiana Samarcanda*, id est, vel Sogdianæ circa Samarcandam pars, aut Sogdiana tota, cujus Samarcanda caput, inter qua-

quatuor Asiæ Tempe numerata fuit. Vide pag. 120 & 121; at Bractiana ibidem pro Transoxiana minus rectè positum. Sed quæ de urbis muro aliisque operibus dicta fuerunt, incursione Tatarici imperatoris, Tgingizchân, multum de veteris formæ præstantia amiserunt; quod etiam à se visum scribit Arabiades in Historia Tamerlanis. Dividitur autem Sogdiana in XII دساتيف *agros sive suburbicarios vicos* diversi nominis; quorum sex ad borealem Sogdii fluminis partem, sex alia ad australem pertinent.

بلخ *Balchum.*] Chorasanæ metropolis Abulfedæ, & in ejus medio collocatur; non comprehensi spatii, sed longitudinis respectu. Conditam à لوراسف *Loraspe*, patre Hydaspis, Persico rege, tunc cum à Nebucadnezar Hierosolymæ diriperentur, tradit Jacutus: qui & ex aliis refert olim Alexandriam fuisse dictam, utpote ab Alexandro structam. Sed Alexandria illa, ut videre est apud Ptolemæum, Transoxiana est ad Sogdianos pertinens. Cum veterum Bactris potius convenire Balchum, & nominis consonantia quædam & situs comparatio ostendunt. Neque antiqui illius nominis vestigium alibi in illo tractu reperitur: aliquod tamen de tam celebri urbe superesse fit verisimile. Quæ autem mox in Alfergano sequitur Buchâra, ultra Oxum existit, & nimis in occasum vergit; cum cis Oxum esse Bactra veteres testentur Geographi omnes. Tum quoque iidem tradunt fluvium præterlabi, Zariaspem vocat Strabo, Bactrum Curtius Pliniusque, & suum ipsi urbi dedisse nomen: quam sub monte Paropamisso, Tauri aut Caucasii parte, collocant. Similia de Balch refert testis oculus Ibn Haukel: eam nempe urbem in planicie sitam esse quatuor à monteparasangis, & per suburbium ejus
meare

meate fluvium *دهاش* *Dehâsh*, qui post rigatos hortos & arva duodecim ab urbe parasangis se effundit in Oxum. Summa etiam, qualis Bactriano tributa fuit, prædicatur soli Balchici ubertas: ita ut sub 37 grad. latitudine, ubi à montium vicinia subinde ningit, sacchariferam producat concoquatque cannam. Notandum quoque, quod Ptolemæus in descriptione Bactrianæ ait, sub Zariaspis, qui Bactriani, esse Tocharos, idem quoque dicere Geographum Nubiensem, ut vulgo vocant, Abulfe-dam, alioque: nimirum *طخستان* *Tocharorum regionem* proxime ad ortum sive eorum fere adjacere Balcho seu Balchianæ. In Tocharorum finibus, ut hoc quoque addam, 13 dierum itinere à Balcho oppidum est cognomine ipsi provinciæ *بن خشان* *Badachxân*, quæ & *بلخشان* *Balachxân* dicitur. Hæc tota montosa est, ad Indiæ terminos pertingens, partim Comedorum nomine celebrata Ptolemæo; in qua fontes suos primosque exortus habent Oxus & Jaxartes. Ibi copiose nascitur eruiturque hyacinthi sive rubini genus, quod gemmariis hodie Balausium vocatur, non alia appellationis origine, quam ab Ispis venis, hisce nempe Balachxiis montibus, petita; uti & Arabes *بلخشي* *Balachxium* dixerunt, à quibus illa vox primum accepta fuit. Neque sententiæ isti, qua maxime mihi probabile videtur Balchum idem esse cum Bractro, hoc obstare potest, quod Balchiana regio longe arctioribus terminis continetur quam Bactriana, quæ à Strabone aliisque ad ipsos Komedorum montes protenditur. Nam regionum limites pro temporum ac populorum mutatione haud minus quam ipsa nomina diversimode mutari constat. Etiam objecerit quis forte, Balchum ex Orientalium traditione modo dictū fuisse opus Loraspis, qui pater Hydaspis; cum tamen

tamen sexcentis annis ante à Semiramide expugnata fuerint Baetra, Diodoro Siculo teste, libro 2. Sed licet utrumque esse verum statuamus, res tam facile componi potest atque servari consensus; si dicatur Loraspes colapsam aut dirutam instaurasse urbem & tanquam de novo struxisse, ac revera novam condidisse, quæ veteri nomine insignita fuerit: ita uti & alibi factum fuit.

[بخارا Buchâra sive Bochara.] Ma-wara-Inahræ seu Transoxianæ urbs antiqua & celeberrima, Balcho & Samarcanda pro Climatis serie occidentalior, & Samarcanda etiam paulum australior. Saïd Ibn Ali Georgianensis in sua Climatum descriptione, quam Persice dedit, longitudinem illi tribuit, ab Insulis Fortunatis nempe, 96,50', Scriptores alii etiam minorem: latitudinem vero 39,50'; nullus, quod sciam, non ultra 39 gradus. Quare ab Abulfeda & aliis Bochara & Samarcanda subjiciuntur Climati quinto. De primariis Transoxianæ urbibus hæc, de qua agimus, una est, vix ulli cedens alteri; sive elegantiam structuræ, sive incolarum frequentiam, sive ubertatem soli, & amœnitatem doctorum spectare quis velit; aut etiam ingeniorum cultum & famam. Ex iis cognitus nobis medicus & philosophus Ibn Sina, vulgo Avicenna dictus; cujus plura numerantur opera quam vitæ totius anni, cum tamen eam varii interpellarint fortunæ casus. Illas ob causas peculiari nomine الفاخرة *Gloriosa* appellari meruit; à quo gentile الفاخوري est. Neque dissiderem à Viro docto & exacto, dumque viveret mihi amicissimo, Wilh. Schikardo, qui in Tarich suo, pag. 179. Bocharam cum regis Baetris eandem facit, nisi hæc citra Oxum quærenda essent: uti Annotatione proxima diximus. Bochara vero ultra eundem sita est plus quam diurni itineris intervallo.

Eam circumjacent amcenissimi horti, arces, villae, pagi-
 ve: *مشاتيف*, *vicos agrosve suburbanos* xv. memorat Abul-
 feda. quæ omnia continuo xii. parasangarum muro cin-
 guntur: qualis & in Samarcanda & aliis Transoxiana ur-
 bibus forma visitur. contra Scythicarum gentium, quæ
 prope habitant, incursiones eam esse usurpatam puto.
 Sed partem eorum, quæ diximus, urbi magis propriam,
 murus alius ambit, una in longum & latum parafanga,
 intra quem & tertius est ipsius civitatis murus, bene mu-
 nitus. Qui ab oriente sibi appositum habet castellum,
 quale in illis tractibus *قهندز* *Kohundiz* vocari monui;
 & suburbium, per quod fluvius labitur *صغد* *Sogdus* no-
 mine, hortos & agros rigans, multasque incolis præbens
 commoditates. Sogdum vero cognominem provinciæ
 Sogdianæ fluvium, una cum cæteris aquis, ex montosa
 ac frigida Ferganæ parte, *البعيم* *Butum* nominata, ix die-
 rum itinere à Bochara, promanare tradunt. Is Samar-
 candam præterlapsus, quæque hinc 37 parasangas abest
 Bocharam, & diversimode ab accolis carptus, infra
 eam, ad sextam. fere parasangam, reliquias suas effundit
 in locum *سام خاس* *Sâm-ohâs* dictum, in finibus oppidi
بیکند *Bikend* prope aliud *فربر* *Ferebr*, ubi ex Transo-
 xiana in Chorasnam transfiri solet. Utrinque à Sogdi
 latere cultissimi horti extant, ultra eos fertilissima arva,
 & ulterius virentia prata: quo toto tractu nihil in O-
 riente amcenius spectari testantur Geographi; atque ex
 quatuor Tempe, de quibus pag. 120 & 121 mentionem
 fecimus, hæc ceteris præhabenda. Uti Balchum tempo-
 re Osmanis Chalifæ expugnatum fuit; ita ejusdem filio
سعيد *Saïdo* duce, imperante Muavia, cum Arabes tra-
 jectissent Oxum, & profugassent quos Bocharæ regina,
خادون *Chatôn* dicta, vicinos Scythas ad auxilium con-
 voca-

vocaverat, potiti sunt Bochâra: quod 55 anno Higîrâ factum esse refert Jacutus.

هراة *Herâ* (non *Hira*) sive *Herât*.] Persæ etiam هري *Heri* dicunt; de primariis Chorasânæ urbibus una, occidentalior Balcho australiorque, sub longit. nempe ab Inf. Fortunatis, 94, 20', & latit. 34, 30'. Testis est Abulfeda æquali XI dierum itinere distare & à Segistân, & à Nisabor, & à Chovarizma, locis tribus celeberrimis: quorum primus antea memoratus fuit, duo alii post exponendi venient. Plures etiam ille urbi Herât ditiones tribuit sive præfecturas: qualia sunt oppida كروخ *Keroch*, مالين *Malin*, خرچرد *Chargerd*, atque ei præsidens جوشنگ *Bouxengh*, Arabibus بوشنج *Bouxach* & فوشنج *Fouxach*. Quod quidem oppidum alluit fluvius, XVII inde ad aquilonem parafangis delapsus juxta metropolin Herât. Ab hac duabus pararafangis mons abest, è quo molares aliique lapides excidi solent; in ejusque jugo celebre est آتشخاذه *Pyræum*, fanum Magorum, سرشکی vocatum. Urbem à quodam بهلوان *Athleta* (sic antiquos heroes suos Persæ vocant) نریمان *Nerimân* dicto, conditam esse, & ab Alexandrò instauratam ac velut de novo exstructam tradit Hamd-alla Cazbinensis in Historia Naturali, quam Persice conscripsit Arabica inscriptione ترهة القلوب *Obletamentum animorum*. Prædicatur etiam validum ejus castellum, proprio شمیرم *Xemirem* nomine. Armis, artibus, opificiis, literis excellere incolæ solent; & Sunniticam profiteri sectam, à qua Persæ abhorrent. Tota vero provincia, ربیع هری *alias Hamdallæ* laudato supra auctori dicta, fervidiore licet illustretur sole, saluberrima tamen & facili aëris temperie gaudet. Rei causam pandit vulgare hoc dictum: لو جمع تراب اصفهان و شمال هراة و ماء خوارزم

خوارزم في بقعة لا يقبل ان يموت الناس ابدا
*Vna si regione jungerentur terra Ispahana, borealis Heratæ
 ventus, & aqua Chorvarizma; non contingeret homines, ejus
 incolas, unquam mori.* Minime autem dubitari potest,
 quin hæc veterum sit Aria, quam Bactrianæ & succingen-
 ti eam monti conterminam optime descripsit Strabo
 libr. xi. Utrunque ipsa conveniunt provinciæ nomina;
 & sicuti Ariam perferat Arius amnis, sic & هراة sive هري
 nostram هري رون *Heri fluvius*, ipsi Provinciæ cognomi-
 nes: quam & à borea perflari, tanquam singulare quid,
 notat libr. xxii. Marcellinus. Ariam urbem ab Alexan-
 dria in Ariis constructa, ne quis fallatur, Ptolemæus
 aperte distinguit. Nullam ornamentis & hominum fre-
 quentia illustriorem in tota Chorasana spectatam sibi
 fuisse scribit Jacutus, qui anno Higra 614 hanc civita-
 tem perlustravit. Ita ut tunc optime in eam quadrare
 videretur Persicum hoc distichon:

دگر کسی بر شد قرا از شهرها خوشتر کدام
 در جواب از راهت خواهی گفتن کو هري،
 این جهانرا همچو دریا ملک خراسان صدقست
 در میان آن صدق شهر هري چون کو هري،

*Si quis te interroget quanam urbium pulcherrima,
 responsurus si verum dicere cupias, dicito: Aria.*

*Huic mundo, velut mari, regnum Chorasana concha est,
 in medio ejus concha urbs Aria est unio.*

Elegantiam paranomasie specta in گو هري و گو هري
 & گو هري Geuheri: quæ tres voces sonant; *dicito, Aria
 unio.* Sed quadriennio post, anno 618, eandem ur-
 bem Tatarum fœdissime vastarunt. Tantum pristini deco-
 ris tamen sub Persarum regibus postea recuperavit illa,
 ut integro volumine descripta sit à cive suo غيات الدين
Gajato-din, cognominato امير خواندن, vulgo *Mix-
 chon-*

chondum dicimus. Qui Historiæ Orientalis opus suum, x. voluminibus Persicâ lingua disertissime conscriptum, appendice illa, ceu pietatis quodam in patriam symbolo insignitum posteritati consecravit. Potentissimum nunc ibi exercitum alere solet Persarum rex contra Uzbekiorum irruptiones. Est quoque aliud hujus nominis oppidum in Perside, prope ^{اصطخر} *Persipolim*; sed quod obscurum est & minus cognitum; nec etiam ad hoc Clima pertinet. Ab utroque ^{هرات} *Heravijon Ariensis* vel *Arius*.

[^{امردية} *Ommavia*, lege *Amouvîa*.] Hæsi aliquandiu, fateor, quid hoc loci esset, donec ex Abulfeda cognoverim urbi populosæ ^{آمل} *Amol* prope à mari Caspio sitæ, quam Taberistanæ seu Mazendaranæ adscribit, cognominem esse aliam; quæ adjacens Oxo discriminis ergo etiam vocetur ^{آمو} *Amou* & ^{آمو ویدیه} *Amovîa*. Nimirum prioris urbis, quam in ^{طبرستان} provincia *Taberistan* exhibet, descriptioni subjungit hæc verba: ^{وآمل ایضا مدینه فی غربی جهون فی سمت بحارا من شهر جهون وکیل وبعضهم یسمیها آمو اختصارا ویضاف فیقال آمل زم وامل الشط وامل جهون وكلها واحدة} *Est Amol quoque urbs in occidentali parte amnis Gieihoun sive Oxi, in eodem tractu cum Bochara, ab fluvio Gieihoun uno circiter milliari distans. Quam quidam eorum contracta voce Amou vocant: atque etiam cum Adjecto dicitur Amol Zemmi, quod vicinum ab oriente est oppidulum Chorosanæ, & Amol ad Fluvium, nempe Amol ad Oxum. Et hæc quidem omnia unum idemque sunt oppidum. Tum quoque in prima Geographiæ suæ parte, ubi de Fluminibus agit, ex Ibn Haukel tradit, Oxum, qui ex montibus Badachxân originem capit, aliis fluvius rivisque auctum uno alveo*

occasum inter & septentrionem procurrere per fines Balchi; sive Bactri; & hinc ad celebre Transoxianæ emporium Termid seu Tirmid, quod in orientali extat ripatum inflexo in occasum austrumque cursu, tendere ad oppidulum Zem seu Zemmum; atque hinc repetitò priori tractu fluere *الى أمل الشط ad Amol que ad Fluvium dicitur.* Additq; Abulfeda *وفي رسم البعور اسمها اموية* *Et in descriptione Orbis,* hic libri Geographici titulus est, quem sæpissime allegat, *nomen Amovia habet.* Ac inde porro idem amnis pergit ad *خوارزم Chowarizmam;* de qua dicendum erit in Climate quinto. Atque ita fit, ut quemadmodum Arabibus Gieihoun seu Oxus ab urbe, quam præterfluit, *نهر بلخ Flumen Balchi* dicitur; sic ab Amou urbe, per cuius proxima labitur, *آب اموية* *Aqua Amovie* indigitari soleat: id Hamdalla docet, & ipso usu comprobat Mirchondus, supra memorati Scriptores. Et quoniam etiam prior illa urbs Amol quarto subest Clima, quod nunc explicamus; de ea notare ex Abulfeda libet, eandem Taberistanæ seu Hyrcaniæ urbem primariam haberi: *قصة* inquit, quam vocem Camusius per *مدينة او معظم المدن* interpretatur; atque ita vetustiores usurpant, quavis recentiori ac vulgari usu nunc minorem fere urbem & oppidulum designet. Hæc vero tanta præventus copia intra se abundare dicitur, ut obsidionis tempore sustentare se possit, inquit Hamdalla. Aër tamen pro ratione situs ferventior incommodum parit. A *طهمورت Tahmorts,* antiquissimæ & primæ stirpis rege, conditam esse urbem Persæ scribunt. Ab oppido *شالوش Xalux,* ad litus maris Caspii sito, novem abest paralangis. Ei natalia sua debet clarus ille in Oriente Historicus *ابو جعفر ابن حرير الطبري, Abu Giaphar Arrâberi,* ab ipsa provincia Taberistân ita cognominatus, cujus

cujus initio Historiæ Sarac. mentio fit, quique eadem restante diem obiit anno 310 Higra.

مرورون *Merwaruda*, seu *Merwaroud*, & Arabico more مرور الرون cum Articulo.] Celebre Chorasanæ oppidum, in longit. 97 grad. & latit. 37½ situm, juxta præcipuos auctores; & quidem in plano, ad fluvium satis magnum, uberi solo salubrique aëre fruens. Tribus inde ad occasum parasangis mons est, unâ arx nomine احدف ad viam, quæ Balchum ducit. Vox autem Merw Arabice *silices igniarios* notat, & *albos* tantum, teste Jacuto: qui monet, ejusmodi tamen nullos reperiri in toto isthoc tractu. Vernaculum hoc & proprium est nomen; رون autem Persis (cum ر scribunt Arabes, quia ipsis peregrina vox est,) *fluvium* signat: ita ut proprium huic urbi nomen sit *Merwa ad Fluvium*; quamvis generale nomen ceu proprium hic censei videatur ab Abulfeda. Fluvii adjecto urbs hæc distinguitur ab alia Merwa, quæ parasangis quinque à priori abest septentrionem versus, absolute dicta مرو *Merwa*, vel etiam cum epitheto مرو شاهجان, vel Arabice, uti ante, مرو الشاهجان *Merwa Xahigian*; composito ex duabus vocibus Persicis مرو شاهجان & مرو شاهجان, ac si *regis animam* dicas: quia regum esse delictum solebat; utpote alteri magnitudine structuræ, elegantia & ordine longe præcellens, quin vix alteri in Chorasana cedens. Exquisita etiam fructuum genera ferrebant horti, circumjacentibus expetita locis. Multum à montibus remota est & aprica. Duo fluvii مروجان & مروجان, uti Jacutus habet, at alterius Merwæ fluvio minores, proxime labantur, magno agri totius & urbis commo-
modo, quam plures eorum rivi ductibus diversis fecant. A prioris Merwæ, de qua hic Autor noster, nomine gentile fit مروروندي *Merwaroudijon*, & مروروندي *Merwaroudijon*

roudijon; à posterioris voce مروی *Mervarijon*, & irregulariter مروزی *Mervazijon*, prout & alias in simili derivatione littera ز assumitur. Merwarenses utrinq; multi doctrinæ fama clari extiterunt. In longitudinum & latitudinum tabula Persica, additur *Mervvarudam* vulgo مرغاب *Margâb* vocari, quod Persis amœnum aqua locum denotat; una parte مرغ cum مرو, altera آب significatu suo cum رو consentiente.

مرو *Mera* (seu *Mer*.) Tale Geographicum nomen nec auditum mihi unquam fuit, nec lectum. Occurrit quidem in Jacuto مرأة *Merâ* sive *Merât*, sed quod nomen pagi est pertinentis ad ماراب *Marab* sive *Mariabam*, Arabiæ felicis: de qua in hisce Notis pag. 86, cujusque incolas profligatos scribit per سنبل العرم, de quo pag. 86 & 87. Itaq; planissima res est, pro مرو *Mer* hic legendum esse مرو *Merva*, unica littera, & reposita, quæ toties repetita ante, cum & eadem sequi deberet, in hac voce à librario facile omissa fuit. Diximus autem pag. proxime præcedente, absoluto *Merwa* nomine intelligi illam, quæ etiam vocis Xahigian additamento insignitur, atque ibi descripta fuit. Eam, vel saltem arcem, regis طهمورت *Tahmorts* opus esse Persæ tradunt: quidam vero, id ipsum ab حمامی *Giamâmi*, filia Ardexiri fil. Issendiârî muro cinctum. De hisce regibus consulere licet, cui integrum, Petrum Teixeira, qui historiæ Persicæ summarium ex Mirchondo Hispanicè in lucem emisit. Posterioribus temporibus rex سنجر ملکشاہ السلاجوقی *Sengiar Melicxâh Salgucides* ex amplissimo multisque oppidis florenti, quo potiebatur, regno hanc præ ceteris Mervam pro sede regia delegit vitæ & mortis: ubi & fornicato celsoque opere magnifica illi constructa est sepultura. Noti veteribus, Græcis & Latinis, atque memorati in Margiana Marucæi, & Maruca

urbs,

urbs, quam esse eandem cum Merva præter nominum affinitatem arguit ipsa locorum ratio. Præclaras in urbe hac tres bibliothecas publicas sibi visas & lustratas fuisse refert Jacutus; quarum una duodecim millia voluminum contineret.

سرخس Sirchas, secundum plerisque *Serchas* seu *Sarchas*.] Chorasana quoque oppidum, in plano situm, inter dictam proximè Merwam & dicendam mox Nisabour: uti ex Ibn Haukel testatur Abulfeda Quinque dierum itinere ortum inter & meridiem ab Herât sive Aria abesse inquit Geographus Nubiensis; à *نسا Nesa* ad austrum 27 parasangis alii. Urbem esse magnam & vetustam, à conditore Serchas fil. Chodrer, cui Persarum rex *کیکاوس Caicavûs* hanc donaverat regionem, id nominis accepisse tradunt. Tum etiam salubrem illi aërem esse; solum natura quidem fecundum, sed vix ullam adesse fluentis aquæ copiam: nam aliquo tantum anni tempore reliquias quasdam Arii amnis, de quo supra, affundit; aliam, qua porro opus sit, a quam à pluvia esse vel ex puteis peti, tam extra quam intra urbem. Ideoque circumjacentem agrum cum primis constare pascuis camelorum, in quibus incolæ magnum opum suarum partem positam habent. Ex iis quidam eruditione clari, quorum nomina & scripta recenset Jacutus.

طوس Thusa, proprie *Thûs* seu *Thoûs*.] Urbs Chorasana inclyta, quæ tamen ad satrapiam urbis Nisabour sequentis refertur: quippe quo ab urbe Thûs regni Chorasani sedes translata fuit. A Nisabour parasangis duodecim distat; juxta alios itinere trium dierum: sub longit. 92 grad. latit. 37, communi fere omnium Astro-
nomorum & Geographorum consensu. Hæc vero urbs gemina est; major *طابران Thaberân*, minor *دوقان Nonkân*

dicitur. Et quia utraque videtur esse bifida; factum fuit, ut Thusam ex quatuor oppidis constare nonnulli scripserint. Gentilitium cujusque nomen طوسى *Thusius* sive *Thusanus* est: quamvis à majori solo oppido etiam peculiare طبراني *Thaberanijon* fiat. Quod alioquin recentiores fere usurpant pro gentili à طبرية *Tiberias* Galileæ. Altos validosque Thusa muros habet, ædificia magnifica, & templum operosum, quod cum annexis & area integrum complecti milliare tradidit Jacutus. Ille & ingenti celsitudine & soliditate arcem describit, quæ media fere inter Thusam & Nisabour via extans, porticus, cubicula, horrea, aliasque structuras contineat prorsus admirandas. Et Thusensium opinione conditam esse ait ab حميري *Himjareo* quodam sive Omerita Arabiæ felicis rege, qui peculiari nomine قباوعة appellati sunt, tunc cum per illas Orientis partes feliciter bellum gessisset. Cum nobilitata sit Thusa multorum civium suorum ingenio atque doctrina, inter quos quidem nobis cogniti duo sunt, Algazâlis & Nasiroddinus, æditis quadam apud nos parte scriptis suis: tum etiam sepulcris gloriatur duorum principum; nempe Chaliphæ, Abbasidarum quinti, Haronis Raxîdi, fil. Mahdis, de quo Hist. Sarac. lib. 2. cap. 6. & Antistitis sive Imam Alis, fil. Mousæ, fil. Giafar, de quo lib. ejusdem cap. 8. Ibn Haukel & alii asserunt, hæc monumenta existere revera extra urbem. Erat ille Alis, fil. Mousæ ex duodecim unus, quos hodie Persæ summos venerantur Antistites, ut vocant; ex Ali, Muhammedis genero & patrueli, qui; propterea à magna Muhammedanorum parte pro legitimo habitus fuerit Muhammedis successore, continuata ferme serie prognatos. Hujus rei causa Abbasidæ Imperatores Alis nepotibus infesti erant: at-

tamen

tamen Almamon, Haronis Raxidi filius, erga eos benevolentiam præ se ferens, eundem Alim Mousæ fil. Medina evocatum inauguravit imperii consortem, cognomento الرضى *Arradium*, quasi *Gratosum & placentem*: Riza enunciant Persæ. Quem tamen postea in urbe Thûs clandestino veneno iustulisse creditur, & prope à sepulchro patris sui sepeliri iussit; ut allegato postremum loco videre licet. Id quidem in pago سناباد *Senabâd* vocato, qui uno ab urbe milliari distat, factum fuit. Quem locum postea سوري بن المعتز *Sauris fil. Almotezzi*, qui Regis محمود الغزنوي *Mahmoud Gaznavai* tempore urbis Nisabouri atque vicinæ Thusæ præfecturam gerebat, eximia multiplicique structura exornavit. Ex quo autem, hodiè imperantes Persarum reges dominari cœperunt, quod sub Xah Ismaël contigit circa annum Higfæ 893, tanta amplitudinis & splendoris accessio facta fuit, ut idem ille locus cum urbe Thusa coalescens caput extulerit inter omnes Chorasanæ urbès, evaseritque metropolis totius regni: & obliterato velut antiquo & Pagi & Urbis nomine, مشهد *Mexhed* (hoc est Μαρτύριον, prout hæc vox locum quoque denotat & مشهد مقدس) *Martyrium sanctum* absolute appellata fuit. Namque reges illi à supra memorati Arradii sive Rizæ patre موسى کاظم *Moufa Cazim*, Antistite septimo, genus sibi vendicantes, eundem locum pro familiæ suæ & religionis sacrario habent; atque ab omnibus veneratione quadam coli ad augendam imperii majestatem facere arbitrantur. Ideoque etiam secundum ab hac Urbe dignitatis & excellentiæ gradum in Chorasana obtinet Arja, quæ illi contra infestam Scytharum sive Tartarorum gentem Uzbekios præsidio esse & munimento debeat: ita uti

supra quoque, cum de Aria verba faceremus, diximus. Cæterum, ut Thusæ regionem quoque olim bene cultam fuisse & populosam constet, pagos vicosque circiter mille attribuit illi Jacutus, qui ante annos 400 scripsit: at ubi sequentis etiam Neisabouri agrum simul ab ipso comprehensum esse quis forte opinetur.

ديسابور *Nisabor*, vel juxta alios *Neisabour*.] Persæ fere per ش scribunt: recentiores quidam دشاور *Neshavvor* dixerunt. Inter illustres celebrata Chorasanae urbes, sita est in planicie, tribus stationibus ab urbe Thus, 30 minutis magis ad occasum, 41 minutis magis ad austrum vergens; prout Nasiro-ddinus Thusanus, aliique istorum tractuum Astronomi testantur. A Sapore fil. Ardexir Babecân, Persarum rege, conditam memorat Jacutus; cum placuisset ipsi locus, quem meræ arundines occuparent. Inde & Nei Sapour, id est *Arundinetum Saporis* appellata fuit. Etiam alias Saporis nomine insignes urbes cognoscere licet ex Notis pag. 115. Attamen Hamdalla longe eam antiquiorem facit, à primis structam regibus; quæ cum collapsa esset, à Sapore illo tantum restaurata fuerit. In quadras, qua latrunculorum alveus forma spectatur, divisam esse, & xv M. cubitorum muro circumdatam addit idem Auctor. Ab alio Sapore cognomento نو الاكتاف, id est *Potens scapularum* (de eo consule eruditissimas notas V. Cl. Eduardi Pocockii in Specimen Historiæ Arabum, pag. 68.) qui validum adjecerat castellum, Chorasanae totius regia constituta fuit. Neque id sine causa factum, quoniam omni proventus & commodi genere per se abundans, à confluenti undique mercatorum atque peregrinantium multitudine frequentaretur; velut دهليز المشرق, ut inquit Jacutus, *Vestibulum Orientis*.

Alias

Alias tamen Balchō & Mervæ ab aliis regibus idem honos habitus fuit. In Muhammetici imperii potestatem venit anno Higfræ 31, Chalifatum tenente Osman Ibn Affân, duce عامر بن عبد الله, qui ibidem Templum extruxit. Anno ejusdem Epochæ 548 cum الغر *Gorrita*, Turcarum sive Scytharum genus, trajecto Oxo ad bellum provocassent Orientis regem سنجر معز الدين *Séngiarum fil. Melicxah*, atque captivum abduxissent, Chorasanam populantes hanc quoque urbem direptis opibus necatisque civibus vastarunt. In libertatem vindicato sive reducto rege, priori etiam illa decori restituta fuit. Sed anno 605 terræ motu percussa & magnam partem collapsa, atque reædificata, 13 annis post majus quam ante excidium passa fuit à remotioribus Orientis Scythis, qui Tartari dicebantur, duce imperatore suo جنكيز خان *Tgingiz Chân* in reliquum effusis Orientem. Eam nihilominus postea prioris formæ suæ imaginem recuperavit, ut ام خراسان *mater* sive *metropolis Chorasana* appellari meruerit. Per subterraneos ductus tubulosque ex montibus vicinis derivata in urbem aqua fontes, lacusque & castella implet, atque privatorum ædibus inservit. Mons alter duabus ab ortu parasangis sublimis extat, alter longius abest ad septentrionem: rapidum inde fluentum exit; amplus hinc fons promanat lacus forma, circa quem ædificia habitantur multa, plurima coluntur arva laudatissima. In iisdem montibus venæ sunt lapidis فبروز *dicti*, nempe *Boreæ* sive *Turkini*. Ibidem & planta celeberrima, at Europæis desiderata quidem & incognita, ريباس *Ribesia* lætius nascitur, quam in Libano monte, aut alio quocunq; loco. Utiq; genus utrumque, tum gemmæ illius, tum plantæ, نيسابوري *Neisaboricum* ceteris longe præfertur omnibus.

جرجان *Georgiana*, vel *Giurgiana*.] Cognominis provin-
 cia & separatae oppidum primum, vel, ut Hamdalla in-
 quit, ex VII. Mazenderanae *دومانات* *Nomis* sive *ditionibus*
 unius, quæ Giurgiana dicitur, regia sedes. Alii ad Taberi-
 stanam, quidam ad Chovarizmiam referunt, nonnulli ad
 Chorasanam. Itaque omnibus collimitaneam, & ab
 iisdem distinctam cum Abulfeda statuunt Geographi
 complures. Est autem montosa regio, at commodas
 quoque planicies complexa: adeo quidem ut generis
 utriusque, & quod umbrosa & quod aprica terra, aut sub-
 frigido & calidiori cælo gaudeat, fructus copiose ferat:
 Arabibus illi *فواكه الصرون والجروم* *فواكه النجد والغور*,
 vocantur. Præstans quoque sericum, acceptæ tincturæ
 tenacissimum abunde largitur, & ad alias regiones mit-
 tit; sicut & ipsa bombycum suorum ova. Giurgianæ ad
 ortum adjacet desertum, quod usq; Chovarizmiam ex-
 currit: atque ab orientali hac sua extremitate littus Hyr-
 cani maris, cui propinqua est Giurgiana, inflectitur ad
 septentrionem. Quare uti ab aliis vicinis locis mare hoc
 nomina quoque habet alia, ita & hinc *بحر جرجان* *Mare*
Giurgianum dicitur. Urbs vero ipsa, quam à rego Melicxâh
 structam esse, & VII mille cubitorum muro circumdatam
 refert Hamdalla, à Saïd Ibn Alis, Giurgianensi, subjici-
 tur long. 90, 10', & latit. 38 grad. minutis aliquot orienta-
 lior & septentrionalior ipso maris portu *آبستون* *Abus-*
coun dicto. Inde ab Iraca (id est Assyria aut Parthia)
 nullam occurrere urbem ait Jacutus, quæ Giurgia-
 nam elegantia, aut, si amplitudo spectetur, hominum fre-
 quentia superet. Indigenæ etiam ipsi ob fortitudinem,
 plurimi quoq; ob eruditionem à Scriptoribus laudantur;
 quorum memoriâ celebravit *حمزة بن يوسف السهمي* in
 suo Giurgianæ Chronico. Est quoq; ibi *مزار* *Sacer tumulus*
 ut

ut ajunt, sexti ex Alina familia, de qua supra p. 168 & 167, Antistitis, nempe *الامام جعفر الصادق*, Imâm Giafar Afsâdic, fil. Muhammedis, fil. Zeino-I, abidîn : qui locus multa religione coli solet. Quapropter & plerique incolæ *شعبة Xeitia* sunt, id est *Sectatores Alis*, illi unice addicti & devoti. Porro gemina est urbs ipsa, duabus partibus constans ; quarum una communi nomine *مدينة* *Civitas* appellatur, altera nomine proprio *بکر ابان* *Beçrabâd*. Dividit ambas rigatque cognominis etiam fluvius Giurgianus, uti Hamdallæ dicitur : ab extremis Mazenderanæ montibus origine sumpta per valles & campos ad hanc urbem pertingit, & non longe post in mare se effundit. Sarneum esse Strabonis, qui solitudinem ab Hyrcania dividit, qua iter est ad ortum Solis & Ochum, uti libr. XI prodidit, mihi quidem non improbabile videtur. Neque hoc etiam, duas urbes Margianæ Bactrianam ab occasu terminantis, Gurianam & Nisæam, sive Nesæam, ut Strabo habet ; quas Ptolemæus lib. 6. cap. 10. describit, easdem esse cum *دسا Nesa*, urbe Chorasanæ solitudini proxima, & quæ hinc in occasum vergit nostra Giurgiana. Validum in eadem provincia murum duxisse legitur *قبروز شاسانی* rex Persarum *Feirûz* sive *Firûz Sasanides*, contra *اهل توران* gentes *Transoxianas*, nempe Scythas. Non tamen evadere illa aut urbs ipsa potuit Scythicæ illius Tataricæve tempestatem vastationis ; quæ circa annum Higfræ 620 Asiæ incumbens, tali eandem ruina oppressit, ut postea vix ad aliquam resurrexerit prioris fortunæ sortem.

قومش *Comus*, potius *Comes* vel *Comis*.] Persæ dicunt, provincia in Taberistanæ montiumve ejus lacinia, ut Jacutus loquitur ; simulque juxta Abulfedam media inter Chorasanam & *الجبيل* *Regionem montanam*
id

id est *Parthiam*, utpote monte Tauro ex parte cinctam. *Parthiæ* vero, quæ à *Media* ad *Ariam* protenditur, pars una est, inquit Ptolemæus lib. 6. c. 5, *Cominsine* (*Camisene* Straboni, aliisque rectius *Comisene*,) pars altera vero *Choroane*. Quibus quidem vocibus hanc nostram *Comis* & *Chorasanam*, ejusve primam saltem portionem, designari circumstantiæ ostendunt. Continetur autem regio *Comis* sive *Comisene*, *Abulfeda* teste, inter duo extrema oppida, quorum unum ab occasu Solis extat, *سمنان* *Simnân* vocatum; alterum, quod eo majus est, ab ortu Solis, nomine *بسطام* *Bistâm*, sive secundum alios *Bestâm*. In medio maxima, & velut metropolis sita est *دماغان* *Damegân*: quam longitudini 89, 30', & latitudini 36, 30', subjicit Saïd Ibn Alis Giurgianensis; & à modo explicata Giurgiana quinque stationum intervallo removent *Ibn Haukel* & *Geographus Nubiensis*. Eadem urbe *Damegân* australior triente gradus ponitur *Simnân*, occidentalior semisse: & tam prope ad ditionem *ري* *Rey* accedit, ut sub eadem censeatur à multis. E contrario *Bestâm* perhibetur septentrionalior quam *Damegân* 20 minutis, & 5 orientalior, atque ab ea bidui itinere abesse, proxima à limine *Chorasanae*. Quod ad metropolin *Damegân* attinet, eam quidem in planicie sitam circumstant montes, atque ex illis manantes aquæ rigant: licet ex quorundam fide ipsam urbem paucæ. Ex monte uno rivos fere æquales plus minus centum in totidem agros emitti scribit *Jacutus*, quam *الماء الكسروي* *Aquam Chosroicam* vocant. Alibi diverfa salis, chalcanti, & sulphuris genera nascuntur: quin etiam aurum. Illic & pagum esse inquit *قرية الجمالين*, alioque nomine *عجان* dictum; prope quem rubicundæ aquæ & sanguini simillimæ fons est, quæ argentum vi-
vum

vum in duram brevi tempore petram convertat. Nec mirum, bene aquatam hanc Comisena^m provinciam fecundis abundare arvis & fructiferis hortis: quorum in primis mala, tum ab ipsa Comisene, tum à Damegân & Bestân denominata, &, velut singulare quid, in Parthiam deportari solita, Geographis memorantur.

طبرستان *Taberistâna*.] Montosa regio, & mera fere sylvâ, aquis ex editiore parte per planiorem effusis irrigua. Ab urbe Parthiæ Cazbîn in Orientem, at declinando ad Septentrionem exporrigitur: ab Occidente conterminam sibi habens planam گیلان *Gilani ditio-*
nem, & montosum دیلم *Deilemi* tractum, ab Oriente Comisive Comisena^m; in cuius limitibus oppidum est Taberistana^m fere cognomine طبران *Toberân*; ita uti testis est Jacutus. Est etiam, quo ex Taberistân in Gurgiân unica ducit via, extremum ab ortu Solis oppidum طمیس *Thamis*, sive طمیسة *Thamisa*: cui in occiduo provinciæ limite maritimum oppidû Xaloux, (seu juxta Abulfedam Salous) opponitur; cuius pag. 182 facta est mentio. Intervallum inter utrumque terminum Abulfeda definit parafangis XL. Taberistana^m responderet veterum Hyrcania, montibus quoque ac sylvis constans. Et sicuti Hyrcaniæ nomine totam à Media usq; ad Oxi ostia plagam signant Ptolemæus & Strabo: ita etiam Taberistana^m notio sæpe Comisena^m quoque & Gurgiana^m comprehendit. Dicta autem Taberistana Persis, quod Arabibus sonaret ناحية الفاس, ait Abulfeda, *Regio bipennaria*: nam طبر *Taber* illis bipennis est, qua arbores cæduntur, & استان *Istân* locus, regio: sive quod transituræ per eam turbæ bipennibus opus sit ad pandendam viam; sive quod instrumenti genus hoc incolæ fere omnes, divites æque ac pauperes, inquit Jacutus, etiam pro armis gestare,

soleant. Est tamen Taberistanæ pars quædam interior, infra montes in planum exprorecta usque mare: quod etiam à tota hac provincia Arabibus Taberistanicum, uti Græcis & Romanis Hyrcanum ab Hyrcania appellatum fuit. In planicie quidem præter duo dicta modo extrema oppida, Xalous & Thamîxa, occurrunt ab Occasu procedenti in Ortum hæc fere antiquiora alia: in extremitate quoque نادل *Natil* sive فاطله *Natila*, 5 à Xalous parasangis, & 4 ab آمول *Amol* Taberistanæ hujus planæ metropoli distans. Amol autem in longit. 87, 26, & latit 36, 15, locant melioris notæ Geographi, eique proximum magnitudine oppidum ساري *Sari* sive *Saru*, vel سارجه *Saria*, plus semisse gradus australius, minus semisse gradus orientalius, quam Amol; nonnunquam pro regia sede habitum. Utriusque ad mare navale est عين الهم *Ain Alhummi*, sive simpliciter الهم *Alhummo*, prope quod fluvius Amol exitum capit. Oppidum & aliud est, non minus Saria, eidem vero metropoli Amol vicinius. منطهر *Menthir* vel مناظر *Menathir*. Deniq; Giurgianæ confine est استر اباک *Istirabâd*, sive, uti nunc fere efferrunt, *Esterabâd*. Altera Taberistanæ pars, quâ montosam diximus, ad Occasum incipit à montibus arduis شروین *Xerwin*, aliisque شرز *Xirriz* nomine, ambobus regioni Deilem & Gilân conterminis. Urbes montanæ antiqui nominis sunt کلار *Kelâr*, quæ bidui itinere à ري *Rey*, tridui ab Amol remota, quæque huic parvâ subjacet سعبد اباک *Saidabâd*, ceu *Saidopolis*. deinde succedit montani tractus maxima & metropolis رويان *Rouyan*, qualis Taberistanæ inferioris erat Amol, 12 à Gilan parasangis distita: & post hanc Chorasanae appropinquans urbs تمار *Timâr*. Denique Taberistanam eandem ab Ortu terminat دیستان *Dihistan*, quasi pagorum ditio. Quando

vero

vero Taberistanæ nomen, simpliciter usurpatum, designat urbem, non alia intelligenda fuerit, quam dicta sæpius Amol: quod ex Geogr. Nub. Clim. 4. parte 7, perspicue patet. Contra, ut eadem Amol à cognomini alia fecernatur, quæ ad Oxum locata, sæpe illi adjicitur nomen Taberistanæ. Plura de Amol habes pag. 181, & 182; quæ si lubet, Lector benigne, vide. Notandum porro, quod Jacutus disertè asserit, Taberistan alio etiam nomine *مازندران* *Mazenderân* dici, nec ullam esse differentiam, nisi quod posterius indigenæ vicinisque gentibus familiare sit & vulgo usurpetur; alioquin nullibi in libris sibi lectum esse. Geographus Nubiensis, sive, qui totius egregii Operis auctor est, *الشرىف الادريسى* ex illustri Idrisitarum familia natus Afer, Jacuto vetustior, nusquam, quod norim, nomen Mazenderân expressit. Abulfeda, posterior Jacuto, ubi de Amol, Saria, Isterabâd agit, quamlibet earum à quibusdam referri ait ad Taberistân, ab aliis ad Mazenderân: sic etiam Abisgoun juxta hosce ad Giurgianam pertinere, secundum illos ad Mazenderan; cum antiquiores omnes accenseant Taberistanæ. Ita ut plana hujus ante exposita regio, quæ inde ab Amol in Ortum protenditur, eo Mazenderân nomine, si quid peculiare denotet, insigniri videatur. E contrario recentiores, præsertim Persæ, nomine Taberistân vix unquam, & solo ferme Mazenderân utuntur, ad signandam, ut videtur, eandem Taberistanæ veteris planiorem partem; alteram, quæ montosa, communi montium nomine *كوهستان* *Kuhistân* appellant, & per suas ditiones distinguunt. Unversum vero tractum illum cum Gilanæo, qui sequitur, montibus & mari simul interjectum, nomine *سارالمرز* nunc indigent Persæ. Montis Taberistanici terminos Abulfeda

figit, orientalem quidem in longit. 88, latit. 35. occidentalem vero in longit. 76, latit. 36. Gentile autem à طبرستان nomen est طبري Taberita. Fluvii in tota regione duo fere tantum celebres existunt, at navium impatientes. Quorum unus juxta urbem Amol decurrens, etiam ab ea nomen habet; alter vero per extremos ad Occasum fines labitur, اصقرون *Ifferoud* vocatus, in Mirchondi Epitome رون نيلم *Fluvius Deilemitarum* Persice. Magna per Taberistan ferici copia colligitur; magnus & orizæ proventus, quo se incolæ fere sustentant: domos ex arundine & ligno, quibus abundant, construere solebant, teste Jacuto. Et sicuti olim cum Taberistanæ ditionibus complures præessent, suo quisque jure, reges regulive, vel Amol vel Saru præcipua regia fuit; ita iis subjugatis ævo nostro Xah Abbâs, Persarum rex, (nunc imperantis Abbasi secundi proavus) in maris Caspii littore, ad eandem Fluvii orientalem ripam, ad quam & duæ supra dictæ regię extant, arcem cum vico طهان *Thahân*, sive, ut Persæ efferunt, *Thahôn*, aëris sibi gratioris causa pro deliciis in illo regno sede regia delegit, & ædium millibus palatiiisque ornatam فرج آبان *Ferhabâd*; i. e. *Letitiæ seu hilaritatis locum* nuncupavit: at ubi non semel, quos charos habuerat, regni vel aulae ministros, necari jussit necatosque doluit. Etiam trium quasi inde dierum itinere Austrum versus, simile aliud اشرف *Eshref*, quasi *maxime nobile & Xerisum*, nomine oppidum in montis latere extruxit: ubi, postquam 33 annos Persis imperasset, anno Christi 1629 extremum clausit vitæ diem. Et paulo minori ab eadem *Ferhabâd* intervallo, Eurum fere inter & Vulturum, ex minoribus oppidis situm est فبروزة كوه *Firuscou*, à *Boreâ lapidis*, quem Turcoidem vulgo dicimus *mon-*

te, quod ibi ejusdem gemmæ fodina sit, appellatum. at genus præstantius est Nisaboricum, de quo pag. 189.

[*Dinavenda* ديناوند & *Dunbavend* دنباوند, item *Dubavend*, *Debavend*, & *Dumavends* دماوند] tot enim modis scribitur vox & enunciat ab auctoribus. Regio montosa est inter Taberistân & Rey; de qua postea: quanquam Geographorum multi ad ipsam Rey pertinere velint. Unius enim diei tantum itinere ab ipsa urbe Rey diffidet. Vicos populosos, hortosque multos & fontes comprehendit: atque in medio excelsum montem, quem cæteris tantum præminere scribunt, quantum illi supra planiciem se extollunt. De eo ex Poëta, qui quæ ipse viderit descripsit, hæc prodidit Jacutus:

دناوند جبل عال مشرف شاهق شاهق ويعرف بجبل
البيوراسف لا يفارق اعلاه الثلج شتاء ولا صيفاً لا يقدر
أحد من الناس يعلو ذروته ولا يقاربها وصعدت
في الجبل حتي وصلت انا الى نصفه بمشقة شديدة ومخاطرة
بالنفس وما اظن ان احدا تجاور الموضع الذي
بلغت اليه يراه الناس من مرج القلعة والناظر اليه من
الري يظن انه مشرف عليه وان المسافة بينهما ثلاثة
فراسخ وزعم العامة ان سليمان بن داود حبس فيه ماردا
من مردة الشياطين يقال له صخر المارد وزعم
آخرون ان افريدون الملك حبس فيه البيوراسف وان دخانا
يخرج من كهف في الجبل يقول العامة انه نفس وكذلك
ايضا يرون ناراً في ذلك الكهف يقولون انها عيناه
وان شهيمته تسمع من ذلك الكهف واعترف
ذلك وتصدق وتاملت الحال فرايت عيناً كبريتية
وحولها كبريت مستحجر واذا طلعت عليه الشمس
والتهبت

والتهبت ظهرت فيه نار والي مجري تمر تحت الجبل بحرفة رياح مختلفة فتحدث بها اصوات معضادة يظهر لها صغي البها انه لغة انسي وذلك الدخان الذي يزعمون انه نفسه بخار تلك العين الكبرى تبتة ووجدت في بعض شعاب هذا الجبل آثار بناء قديم وحولها مشاهد تدل على انها مصانف بعض الاكاسرة وبالقرى من هذا الجبل معدن الكحل الرازي والمارتك والاسرب والزاج،

Dubavend sublimis atque eminens quam maxime mons est, qui & Bojur asphi mons dicitur, ob causam mox dicendam : hic Bujorasph alias ضحاكي Dohâc sive Zohâc vocatur; cujus historia apud Teixeira extat l. i. c. ii. Superiorem ejus partem non deserunt nives hyeme nec aestate : quod si quando contigerit aliqua parte, in eodem regionis tractu semper ærumnosi quid secutum fuisse, ex accolarum fide proditum. Verticem conscendere vel accedere haud quisquam potest. Adscendendo perveni ego ad medium ejus vehementi cum labore & periculo vitæ. neque ulterius quempiam esse progressum puto : sunt tamen, qui testantur, Jacuto referente, se longè altius enixos esse. Montem hunc conspiciunt homines ex Mergi-lcala, hoc est Prato Arcis, qui locus una duntaxat statione abest ab extremo ad Boream Assyriæ limite, urbe Hulvân, post describenda. Ex 50. parasangarum spatio cerni montem narrat Ibn Haukel. At qui ad illum ex Rey, memorando post loco, prospectat, existimat sibi eundem desuper imminere, cum tamen intercedant tres parasangæ. Et qui proxime ad jugum ascenderunt, vicinos montes ajunt sibi visos fuisse collium instar, & mare Caspium, quod 20. quasi parasangis inde distat, fluvii lacusve exigui forma. Opinatur vulgus Salomonem, Davidis filium, in monte hoc vincetum devinuisse

nuisse contumacissimum diabolorum, Sachra Elmarid dictum, qui Talmudicis est אשמדאי Ashmedai: alii verò à Pheridùn, Metasthenis Pyrithidone, qui septimus imperavit Persis, incarcerationum hic fuisse, sive catenis constrictum, & suspensum tortumque Bujorasphum, nempe Dohâc, Persarum tyrannum. Quam historiam, quod Dohâc quidem ingenii perspicacia, & naturalium rerum cognitione, Pheridùn iustitia & benignitate excellens celebratur Persis, referre videtur Græcorum fabula de Prometheo, quem ad torturam in Caucaſo monte Jupiter compedibus revinxit. Vide Strabonem l. xv. Fumum è montis ejusdem specu quodam exeuntem idem Persarum vulgus ait esse halitum spiritumve Dohâki, & oculos ejus quæ ibi conspiciantur ignem; atque gravem illius ex hoc loco audiri murmurationem. Atque id pro confesso & vero habetur: nam etiamnum vivere plebs stulta credit. Sed ad rem ipsam adhibita attentione vidi sulphureum quendam fontem, & circum eum petra simile sulphur, ubi orto supra eum & accenso Sole, appareret ignis: veram esse ardentis sulphuris flammam ex aliorum testimonio tradit Jacutus; & foveas ejusmodi sive crateres, fumum exhalantes, in hoc monte complures esse. Sub monte autem ad canalem quendam per latus ejus (aut si legatur אֲבָרָה, =? propter incendium ejus) transeunt differentes venti; unde contrarii oriuntur soni; qui videantur auscultanti referre vocem humanam. Ad hæc fumus ille, quem Dohâki foetidum esse halitum putant, nihil aliud existere quam montis sulphureas exhalationes. Ita & ex Ali Ibn Zein Taberita refert Jacutus, lutei coloris rivum quendam, qui subter monte fluit, à Persarum vulgo putari Bujoralphi urinam esse. Etiam in montis ejusdem tractibus vestigia reperi antiquæ structuræ, & circa eum monumenta quedam, quæ demon-

strant

strant illa esse opera Persicorum regum. Ubi Bahmen, fil. Isphendiâr, de quo Teixeira lib. 1, cap. XVIII, frequenter vixisse, ex Persarum scriptis tradit Hamdalla. *Prope ipsum hunc montem fodina extat sibi Reyani*, sc. præstantis generis, à Rey denominati, ad quam eundem referri montem diximus, *nec non lithargyri, plumbi, & chalcanti.* Apud scriptores alios etiam thermæ memorantur. Adjicere de nive quædam ex Hamdalla lubet, qui de Dunawend sive Dima wend monte agens, inter cætera ita inquit: *ونرى نجا برف دهور زمان برهع دشيند ناکاء مي کسلد و مردم را در زير مي کپرن و هلاکي مپلند عوام در آن جاي ذپامد کفتي ولا بهمن قرون ايد و غرض از دن معني ادکه بسخن مشغول بايد شد بزود بايد گذشتن*, *Et in hoc loco* (de superiori montis clivo agit) *nix temporis tractu congesta subito lubrica delabitur, & homines inferne prehensos obrutosque interimit. Populus in eum locum non venit, inquiens: utique Bahmen descendit. Cujus dicti sententia hac est, non oportere hic sermone occupari quemquam, sed propere esse transeundum.* Hisce similia prorsus (Sabaudi Eualanches, Itali Lavine vocant) in Alpibus & alibi contingere, quo tempore nives fundi ac lubricari incipiunt montium clivi, norunt omnes, qui ea adierunt loca. Utique mons hic Dunawend, & excelsus alter Armeniae Mafius sive Ararat, Tauri, ob vastitatem & amplitudinem ita dicti montosi tractus, duo quasi cornua censeri possunt.

[*قزوین Casvyn*] sive *قزوين Casbin*, ut alii scribunt pronunciantque, Caspio consonum nomen, *هو بلد من بلاد الجبل ذغر الديلم*, *oppidum est Parthiae, collimitaneum praesidium montis sive montosae regionis Deilem*, ait Camusii auctor & Abulfeda. Scilicet in plano situm est & arenoso solo, dimidii quasi diei itinere

nere prima acclivitate, qua boream versus pergitur ad illos montes, Tauri propaginem, seu Caucasi cum eo juncti; qui inde à Mengrîl i.e. Colchide, Gurgistân i.e. Iberia, & Media, per borealem Parthiæ & Chorasanaë tractum, ad Indiam, Imaum montem, & extremum protenditur Orientem. Urbis hujus Cazbîn longitudinem inde ab Insulis fortunatis esse graduum 85. statuunt Geographi & Astronomi plerique omnes, uti & latitudinem grad. 37. quam tamen diligens harum rerum scriptor Adamus Olearius, cum uno aut altero ex Orientalibus mihi cognitis, doctante minuit, propria nixus experientia & observatione. Cæterum quæ fuerint ejusdem initia & incrementa, cognoscere operæ pretium erit, & num quid inde argumenti peti queat adstruendæ quorundam sententiæ, qui volunt Cazbîn esse memoratam Veteribus Arfaciam, ita Parthis dictam (Græcis Rageia vocabatur, juxta Strab. lib. XI.) ab Arface, sive Scythia, sive Bactriano, qui Parthici imperii conditor fuit. Refert Hamdalla, laudatus nobis antehac auctor, patria ipse Cazbinensis, conditum istic loci à Persarum sive Parthorum rege اردشهر بابکان شادور در *Sapore Ardexîr Babecani filio*, qui ذوالاکتاف *Scapularius* cognominatur, castellum fuisse contra excursiones & latrocinia sævæ & indomitæ gentis Deilemitarum, in vicinis montibus degentium: de quibus paulo post pluribus dicendum erit. Fuit quondam castellum illud, ubi nunc medius est urbis vicus, quod tempore Osmân fil. Affani, III. post Muhammedem Chalifæ, expugnatum à Saracenis, militum & novorum incolarum multitudine increvit in oppidi formam. Imperante deinde Moufa Alhâdi, de quo Hist. Sarac. lib. 2. cap. 5.

alterum illi oppidum accessit, quod Chalifæ nomine مدينة موسى *Mousapolis* vocatum fuit: & aliud quoque adjectum à liberto illius Mubârec, natione Turca, quod inde المباركية *Mubarekiâ* & Perfice مبارک ابان *Mubârec-abâd* nomen accepit. Tandem Har on Raxid, Chalifa, à quo ibidem eximium مسجد جامع *Congregationis templum* erat erectum, tria illa militibus & armis instructa cum vicis suis oppida, tum adversus hostes, tum ad ulteriores in Orientem expeditiones, uno complecti muro instituerat. Sed Imperatoris obitu interceptum opus atque imperfectum mansit: ac tale fere tempore nostri Alfragani fuit. Quod quidem postea, regnante Chalifa موزو بى الله *Motezzo Billa*, موسى بن دوقا *Moufa Ibn Noufa* perfecit & absolvit. Sequentium vero temporum bellis, imprimis autem, cum per omnes Asiæ partes Mogolorum seu Tatarorum grassaretur vastatio, cum magna urbis parte murus ille dirutus fuit. Postea ab exitalibus iisdem fatis Cazbinum respirans de novo profecit, non restaurata tantum, sed etiam plurium gentium confluxu, publicis mercatorum diversoriis, foris, templis, balneis, aliisque commoditatibus amplificata, mercaturæ undique & quoquoersus exercendæ ipso favente urbis situ. Propinqui agri ubertate & commeatus abundantia gaudet; ac flumine ac rivis caret, nisi quod parvus quidam ad ædis sacræ & potantium usum eandem transit. Reliqua autem aquæ copia, minus laudatæ tamen, ex vicinis montibus per subterraneos ductus in puteos complures defertur, ad quos fere per gradus eandem petitori descendunt. Illud structuræ genus Arabes & Perfæ صهارج *Saba*

Sabarizg appellant. In eisdem vicinos montes ad declinanda æstivi æstus incommoda fixis migrare tentorii magnates & opulentiores consueverunt. Postquam propinquæ Mediæ urbs *تبریز* *Tibrizium*, ubi Sophiani Persarum reges, ex patria urbe Ardebil translata, habebant sedem, à Solimano, Turcarum rege, anno Higfræ 955, occupata fuisset, شاه طهماسب *Xâh Tabmâsp* Persarum Rex, Cazbinum concessit. Ubi basilicam sibi suisque successoribus stabilivit, quam tamen à Xâh Ismaël, ipsius patre, jam ante fuisse conditam volunt, superbam & elegantem. Turcarum more & idiomate ejusmodi palatium, ubicunque loci situm sit, اعلى قيو *Aalâ capou*, *summa & excelsa Porta*, dicitur. Eidem magnum prope forum exstructus adjacet ات میدان *at meidân*, *Hippodromus*, longitudine spacioque insignis, at qui tamen Isfahanico cedit, ubi clavæ ludio Persæ equites, scilicet clava, ipsis چوشان *Tgiaugân* dicta, (Arabes محضون *mihgien* dicentes, hinc صوچان *saulegiân* formarunt proprio idiomate) pilam ligneam ultro citroque impellentes, sese equosque suos ad agilitatem exercent. Prope & fructifer conspicitur Regis hortus, per quem ambulationes in quincuncem directas faciunt umbriferæ platani & cupressi. Hanc à Majoribus traditam regiæ aulæ sedem etiam Xâh Abbâs, Thamaspi pronepos, incoluit primis regni sui annis: sed, postea ab ea factus alienior, sive ob imminentis mali prædictionem, ut quidam putant, sive aliunde, in Parthiæ alio & salubriori loco, videlicet urbe Isphahân, de qua postea, similem structuram sibi adornavit. Qua mutatione multum splendoris Cazbinum amisit, mul-

tumque collapsæ sunt ædes. Incolas tamen etiamnum plures quam centies mille suo sesqui circiter leucæ ambitu complectitur. Quibus duntaxat داروغه & قاضى *Darogâ & Kazî*, id est *Prætor* seu *Rector* & *Index*, præsunt. Populi idioma quod attinet, quemadmodum in extremo Persiæ vel potius Parthiæ ad boream tractu ille degit, Deilemitis & Gelis, fere barbaris, proximus; ita aliorum Persarum linguæ elegantia & prononciatione cedit, rude satis & incultum. In extremitate regni altera, quæ ipsa proprie dicta Persis est, Xirazicum omnibus præcellit: medium medii loci est Isphahanicum. Celebrantur autem, quæ Cazbini conficiuntur chalybe & encausto opera, quique intexuntur auro serici panni. Eruditione etiam & scriptis non pauci inclaruerunt urbis cives, de quorum numero etiam duo sunt nobis in commentario hoc allegati non semel محمد بن زكريا بن محمد & زكريا بن محمد quorum ille libri عجائب المخلوقات *de admirandis creaturarum rerum*; hic autem libri haud dissimilis argumenti, qui فزهة القلوب *Animorum recreatio* inscribitur; iisdem annumerandus حافظ خليل author libri ارشاد في ذكر قزوین, quo urbs ipsa descripta fuit.

الديلم *Deilem*] Regio ampla est & potiozem partem montosa, quam terminat ab ortu quidem Tabristana ante exposita, & initium exponendæ mox ditionis Rey, à meridie autem ejusdem Rey pars alia, tractus Cazwini, & dicenda post Aderbigiâna; quæ & alia sui portione cingit ab occasu. Denique ejusdem Deilem à septentrione terminum Arabes quidam statuunt mare Hyrcanum; ita ut hac circumscriptione

ptione utramque regionis Deilemicæ partem comprehendant, & montosam, quæ proprie Deilem vocatur, & planam, quæ peculiari nomine Gilân dicitur. Ambæque provinciæ Deilem & Gilân apud Abulfedam aliosque Geographos pro una habentur, & simul permixtimque describuntur; unum velut اقليم عرفى *Iklimon urfijon*, quod *clima notorium* reddi potest, ut quod ad urbium notitiam facit, opponiturque اقليم حقهقى *Climati vero & exacto*, quale definiri ab Astronomis atque usurpari solet. Et videtur hoc nomen Deilem primo impositum esse populo ipsi, montes illos incolenti, deinde & iisdem montibus tributum, ita uti alias quoque fieri solet: Dilimnitas vocat Cedrenus, ubi scribit Constantini Monomachi Imper. tempore Sultanum Togrulbeg, qui Tagrolipac Cedreno dicitur, circa Mediæ partes ex Turcis, Saberis, i. e. Hunnis & Dilimnitis exercitum conduxisse: nam pro καθήρων καὶ λιμνιῶν, uti impressum est, ex Agathia est reponendum Σαβήρων καὶ Διλιμνιῶν. Eodem Deilemitas Procopius Hist. Goth. lib. I v. Dolomitas appellat; quos, magno Grotio interprete, describit in hunc modum: *Dolomite barbari sunt, qui cum Persarum imperio undique ambientur, Persarum tamen Regi non parent, defensi locorum abruptis in viisque, libertatem per tot secula tutantur. Mercede tamen conducti Persis in hostem quemvis militant, pedites cuncti, gladio armati scutoq; & jacula manu gestantes terna: currere per confragosa, per montium vertebra non minus quam equis locis norunt.* Sic & Orientales Geographi testantur, arduos esse, difficiles, & asperos hosce montes, simul & aquis perfusos & silvis vestitos, ea imprimis parte qua respi-

ciunt

ciunt mare, inter Tabristân & Cazbîn (sed potius ultra hanc usque *موغان Mogân*) extensos, ut Hyrcaniâ partem sive continuationem quis facile agnoscat. In Gente vero ipsa notantur ab Abulfeda & aliis الشعر والطيش والعجلة الذخافة والسمرة وكثافة *Macies corporis sive tenuitas, color fuscus sive olivaster, crassities capilli, animi levitas seu mutabilitas, & agilitas celeritasque.* Cum hisce non male quadrant quæ Procopius dixit, quæque de eorundem ferocia Historiæ produnt. Et quia passim vulgatum fuit Deilemitas, tum vicinis, tum aliis populis hostes & infestos esse, excursiones & latrocinia agitantés ubicunque possunt; hoc ipso *Deilem* nomine Arabibus in genere *hostes & latrones* designantur; quin & *mors*, atque *infortunium*. Perperam nonnulli volunt eos origine Arabes esse, & quidem ex tribu *بنى ضبة Beni dabba*, eo forte inducti argumento, quod iidem Arabes cognomine *Deilem* insigniti essent, sed ejus rei causam reddidit Camus, quod scilicet hi aliis Arabibus nigriores existant; namque id significat *Deilem* à verbo *délîma, nigricavit.* Peculiariter vero *ديلمستان Deilemistân*, teste Jacuto, pagus dicitur novem parasangis à Xahrezour distans, de quo postea: quasi *Deilemitarum vicus* potius quam *regio*, ad quem *Deilemitæ* prædatum populatumque excursuri regum Persarum tempore convenire solebant, & conjurare inter se, iterumque ab excursione redituri domum. Cæterum in montibus *Deilem* oppida numerantur complura: ut sunt in confinibus Tabristanæ *ناتل Natul*, & paulo magis ad ortum bidui fere itinere, distans *كالار Calâr*: pro quibus duobus in Geogr. Nub. Clim. 4. part. 7. vitiose *بالان & بالان* existit:

existit: item شهر Xiz, ubi Persarum tempore maxi-
 mum Igniculis πυρῆων fuit, respondens Romanorum
 Vestæ. Est autem ملك كرسي *sedes Deilemitarum*
regia (aliis قصبه الديلم & قاعدة الديلم *metropolis*
Deilemitarum dicitur) روندبار *Roudebâr*: ubi commo-
 rari eorundem Reges solebant, qui آل جستان *Gie-*
stanite erant, prout apud Abulfedam testatur Ibn
 Haukel. Præter alia oppida, pagosque, multa ibidem
 exstiterunt castella, (opere opibusq; eminuerat quon-
 dam regi proprium سميران *Semirân*) quæ ipsi Deile-
 mitarum proceres anno Higfræ 655. diruere coacti
 sunt, ut ab Hulacou, Tatarici Imperatore exercitus,
 qui in vicinas oras venerat, pacem obtinerent. Cum
 autem cum Geographis quibusdam sub Deilem etiam
 Ghilân comprehendisse Alfraganus videatur, etiam
 de plana regione hac peculiariter aliquid adjicien-
 dum fuerit; prout de montosa altera diximus, par
 quippe est celebritas utriusque كبلان *Ghilân* Persæ,
 جبلان *Gilân* plerumque Arabes enunciant; illi popu-
 lum كبل *Ghil* & *Ghilêc*, hi جبل *Gil* appellant, unde
 & suum regioni impositum est nomen. Sunt hi du-
 bio procul Geli & Gelæ Ptolemæi ac Strabonis: Ibn
 Said aliisque Arabum اخوة الديلم *Deilemitarum fratres*
 vocantur; corpore, indole, moribusque haud adeo di-
 versi. & posterioribus Persarum regibus, ita uti de
 Xâh Abbâs constat, par fere labor fuit in hac subju-
 ganda atque illa gente. Nomine autem Ghilân de-
 notatur uniuersa planities, quæ definitos jam montes
 Deilem & mare Caspium interjacet; & quidem pro-
 pter differentes eorundem situs flexusque latitudine
 inæquali. Est ubi ipsos illos Deilem montes mare con-
 tingit:

tingit: unde etiam بحر الديلم *Mare Deilemicum*, æque ac بحر كيلان *Mare Gilanicum*, dicitur: est ubi paucis stadiis, vel milliaribus, ubi diei unius, vel plurimum itinere distat. Duos totius regionis, prout ea antedicta quoque Mazenderân continetur, سرحد *Serhad*, *extremos limites*, constituunt Persæ, alterum in ortu, alterum in occasu; scilicet سالدوس *Salous*, de qua pag. ad موغان *Mougân*, oppidum ditionis Ardebil maritimum; vel inde ab اشتراباد *Exterabâd* ad قزل اغاج *Kezil agâtzg*, mari assidens oppidulum, ita dictum lingua Turcica à *rubente* agri gleba, & *arborum* copia. A Cazbîn (ita enim potius, quam Cazvîn scribunt pronuntiantque litterati) paulatim succedunt montes, quorum initio facta mentio, quorumque superanda pars est, minori quidem ascensus quam descensus intervallo, ut in Gilân, de qua pagina 193. fere planam quoque, at multo inferiorem, Gilæorum, sive Gelorum Ptolemæi, contiguam mari Caspio ditionem, pertingi posset. Hujus solum infra illos montes depressum, lutosum, molle & uvidum, multisque locis tremulum existit: sive hoc à fontibus sit & rivis ex montoso tractu demissis, sive à mari quod natura septum undique & clausum se diffundat, aut occultos terræ subeat meatus. Hinc gravior ibi aër, cum primis circa terram; ideoque suffultis in altum cubilibus, qualia تالار *Talâr* vocant, noctu decumbunt; insalubris aqua, ita ut potum multi corrigant acefi mistura. Arboretis, hortisque olitoriis & fructiferis abundat; at frugum inopia laborat; neque enim seritur frumentum, præterquam in Mazenderân, & utraque extremitate, Exterabâd & Kezil A-

gâtzg supradictis. At inopiam illam supplet pensatque copiosa oryzae messis, & quidem valetudini illic conducentis præ frumento alio quocunque. Æstus licet hic vehemens, dactyli tamen prorsus defunt, in vicina Persia frequentes, ut qui solo arenoso gaudent; at contra quæ alibi rara, mespilorum hic plus satis est, quæ solum huic simile amant, & Persis propterea *خرمائه کبلان Chormâi Ghilân dactyli Gilanici* nominari solent. Tantus autem est eadem regione serici proventus, ut non dubitaverit inclytus ille Persarum Rex Xâh Abbâs Indiæ Regis Legato dicere, & sibi Indiam esse in infima regni sui parte. Tota colitur regio & ubique habitatur per vicos, at singulos paucarum domorum; qui fere omnes, ut & oppida, foetura bombycum & lanificio se exercent. Vermem hunc quasi sacrum habent, & S. Jobi nomine signantes *بحف کرم ایوب Behâk kirmi Ajoub, per S. Jobi vermem jurant*. Oppida autem & oppidula satis multa sunt, arce & muro nuda. Celebriora nunc fere quatuor sunt: ad Ortum *فرح ابان Ferah abâd*, in præced. pag. memorata; ad Occasum *لنگر کنان Lenger cunân*, ubi navium Afracano, Russiæ urbe, venientium portus est; inter utrumque media duo, *رشت Rext*, Reist pronunciant vulgo, & alterum triplo majus *لاهیجان Lahigiân*; ubi præstantis, nitidi & subtilis serici genus colligitur, petita hinc voce *لاهیجانی Lahigianicum*, Leginum Europæis vocitatum: illud quidem oppidum à Cazbîn quadridui itinere abest; posterius vero, recta fere ad boream, tridui duntaxat intervallo. Testis est Abulfeda suo tempore *مدینة کبلان urbem Gilân, metropolin* interpretor, dictam fuisse *پومون Poumun*; (ita Arabes

bes ب pro ب scribunt) diserte autem inquit primam litteram inter Be & Te sonare, quo nomine etiam hodie urbs satis magna exstat, fessui dietæ intervallo à Rext Occidentem versus, & dimidiæ circiter ab ipso mari: item altera ad Ortum نولاب *doulâb* dicta, cui & olim fuit, uti quoque nunc est, nomen كسكر *Gesker*, quæ tamen à quibusdam ad Deilem refertur, uti & prædicta *Lahigian*; & ita quoque oppidulum میان شهر *Mian Xabr*, quod inde evenire existimo, quia, prope pedem montis sita, videantur pertinere utrobique. Cum inter Deilemitas multi quidem armis, paucissimi vero, vel nulli quod sciam, litteris clari fuerint, inter Gilæos sive Gelas complures extitere celebres doctrina viri: de iis, quorum scripta habemus, nunc mihi duo occurrunt, alter operis Astronomici auctor, quod كوشيار دين ليلين دين الرديج الجامع الشهري *Abulfedæ الجليلي الجليلي* nomine celebratus; alter vero auctor كنز اللغة *The-sauri Arabico-Persici* معروف بن معروف, quem *Marcusfida* nomine saepe adhibui in Lexico meo.

الري *Raa* | Nempe Keusiar sine Articulo scribit; ipsi efferunt Rey: sic Reya, Reia, seu prout D. D. Erpenius & Pocokius usurpant, Raia dici convenienter potest. Sed ab الراجية *Raja* Ægypti discernenda: quo nomine celebris in urbe Fustât vicus fuit, & prope Colzum regio quædam. Parthiæ hæc, de qua agimus, urbs est celebratissima, in plano & æquabili solo posita, montemq; Calvum, ut Iac inquit, i.e. omni germine nudum à latere sibi imminentem habens. Quidam ad Deilem, alii ad Chorasan, principium ejus scilicet, pertinere eam volunt. Unius diei itinere ad Occasum
bru-

brumalem à Comis, quæ pag. descripta est, collocat Ibn Haukel, quæ duo oppida desertum Chorasanae terminant ab Occasu secundum Abulfedam. Ab Astronomis plerisque Raia huic situs tribuitur sc̄squi gradu Orientalior, uno autem Australior quam Cazbino: à quo eam removet paras. 30. Abulfeda, 27. Hamdalla. Neque vero Alferganus noster, climata percurrens ab Ortu in Occasum, in recensendis singulis, quæ in mentem illi venire illustriora loca, ita exacte eundem hunc ordinem observat, ut non subinde quid subjiciat, quod esse in præcedentibus omissum videri potuerit. Putatur hæc ipsa esse Parthiæ urbs antiquissima, ut quam Magorum monumenta ab *هوشنگ ریشاد* *Huxenc* primo Persarum *Legislatore* conditam, quin, ac si jam ante exstitisset, auctam tradunt, & post à *منوچهر بن فریدون* *Menugibr Firudonis filio* instauratam. Videri posset Stephani *P'asia* esse, quæ illi urbs Scythiam inter & Hyrcaniam; minus commode *P'asias* Ptol. seu *P'asia* Strab. ut quæ Mediæ est, & à Nicatore structa, tantumque 500. stadia abest à Caspiis portis, teste eodem Strabone lib. xi. Muhammedico imperio Omarris Chalifæ II. jussu & auspiciis subdita fuit anno Hifgræ. Deinde collapsam, ut videtur, restituit, cum istuc forte venisset, Muhammed Almahdi, Chalifa Abbasides, de quo Hist. Sarac. libr. 2. cap. 4. aut potius nova parte, ductisque mœniis, elato ingenti templo, arce & palatio ornavit & munivit. Ita ut Alfragani ævo ea fuerit urbs Parthiæ maxima, plus quam parasangam in longum, & dimidiam in latum patens; adhæc eleganter ædificata, gemino intus rivo & a-

mæ illius, Muhammedico innatæ imperio, sectæ seu factionis geminæ, السنة & الشبعة *Sunna & Xeia*, in una eademque urbe contentio: hæc quippe in civile bellum exardescens, quo post extinctos Xejitas corripique quoque adversus invicem ipsi victores Sunnitæ, nimirum Xaphixi & Hanifitæ, mirum in modum fœdavit urbem atque subvertit: per cujus factas inde ruinas se A. H. 617. transiisse scribit Jacutus. Quod autem de ea reliquum & superstes mansit, haud multis annis post à Mogolis sive Tataris, ut narrat Hamdalla, prorsus deletum fuit. Tempore quidem Tatarum Gazân Chân, princeps regionis Fahroddin novæ structuræ aliquid congregandis populi reliquiis molitus fuit; sed quod postea etiam concidit corruitque, ut hodie vix rudera supersint.

Ab urbis nomine ري Rey, Rai, vel Raja, præter analogiam linguæ gentile nomen, نهب *Neseb* Arabibus dicitur, رازي *Raziion* formatur; quemadmodum & à nomine oppidi Chorasanæ مرو in و desinente, nempe à مرو شاهجان *Merva regi expetita* (nam ab altera, tridui iter distante, مرو رود *Merva ad flumen* fit regulariter مروي *Merviion* & مرو روني *Merva roudiion*) derivatur gentile مروزي *Mervaziion*, etiam adscita ز littera. Atque isto gentili nomine passim celebratur Philosophus & Medicus ابو بكر محمد بن زكريا *Abubecr Muhammed fil. Zacharia*, nempe Rhasis vulgo dictus, potius Razis vel Razæus dicendus, quia in urbe Rey natus, uti & denatus fuit A. H. 311, librorum plurimorum, ut qui indicem satis magnum effecerint, auctor. Inter eos semper laudatum fuit de morbis particularibus opus, الطب المنصوري, *Medicina*

Manforiana dictum, velut *Almanfori* dicatum: apud nos vulgo *Rhasis* ad *Almanforem*. Fuit autem hic, ne quis erret, المنصور بن اسحق بن احمد *Almanfor fil. Isaac, fil. Ahmed*; *Muctafis*, Chalifæ *Abbasidæ xxxviii*, ex fratre nepos, *Raiæ* à patruo præfectus; non vero *Almanfor*, Chalifarum eorundem *Abbasidarum* secundus, *Imperialis urbis Bagdadi* conditor; quippe qui A. H. 158. decessit. *Razii* etiam seu *Raianitæ*, si quis ita malit dicere, alii extitere in quovis eruditionis & scientiæ genere illustres; longa quorum series dari posset.

[صفهان *Iffehân*] & *Affehân*, & cum a loco E: *Abulfeda* per ب scribit, ut sit *Isbehân* & *Asbehân*; utraque autem litera hæc Arabibus usurpatur pro پ *Perfico*, hoc est, P; atque ita *Persis* aliisque sonat *Ispahân*; & vulgato passim usu *Spahân* dicitur. Quod quidem nomen haud aliter, quam initio exhibitum sit, ab Arabibus notari potest: qui cum duas in principio vocis consonantes simul efferre nequeant, proposita *Alif* cum minima vocali *Kesra* eas dispungere solent, & dispescere in syllabas duas. Scribitur tamen, hodieque imprimis at صفهان, & pronunciat *Suffihân*. Quin حمزة بن الحسن *Spahanensis* ipse, apud *Albicri* in libro جمع البلدان inquit; nomen اصفهان derivatum esse ab اسپاه & اسپه *Ispâh* & *Ispæ*, quod Arabice notat جنديّة i. e. *militiam, cohortem*, & pluralis numeri forma *Ispahân*, Arabiceque *Isbehân*, compositum ex pluribus cohortibus exercitum designat: quod *Parthorum* tempore ex *Perside*, *Carmania*, *Ihwâz* & aliunde hunc in locum convenirent copiæ militares. Minus verisimile est, quod idem *Albicri* tradit, *Iffehân*, paulo

lo post occurſuro nomine, duos ejuſdem patris *فلوج Felougi*, ex nepotibus Japhetis, filios exſtitiſſe, quorum nomine ipſis locis, ubi ſedem illi fixiſſent, impoſita fuerint. Neque enim ejuſmodi quid facile admittendum abſque demonſtratione. Cedreno etiam *Ασπαχάν* vocatur locus ille prope quem ſcribit Muhammedem (nempe Mahmûdi, fil. Sebeſteginii filium, juxta alios fratrem) validiſſimo cum exercitu occurriſſe Tragolipaci Moukalet fil. id eſt, ut recte concinentur Cedreni verba *طغرلبك Togrulbego* *Abourhâlib* fil. *Mikaëlis*, qui, Muhammede caſo, ab exercitu utrinque declaratus Perſiæ Rex fuit, atque ita novum imperium Salgiucicum erexit. Neque male convenit Aſpahân cum Aſpa Ptolemæi in Parthia ab ipſo poſita, quanquam latitudinem illi, ut quoque vicinis aliis, majorem tribuat, quam Aſtronomi & Geographi Orientis. Quorum præcipui Iſſehân communi quodam conſenſu ſubjiciunt longitudini quidem 86, 40. latitudini autem 32, 25. Ideoque non ſine cauſa miratur Hamdalla urbem hanc in climate quarto reponi, quod etiam hic ab Alfragano fit, cum tamen eam climatis eſſe tertii dicta jam arguat ſitus ipſius meſſura. Simile quid & notatum de Fergana fuit pag. 170. Et quidem hæc ipſa quoque Urbs Iſſehân, teſte Hamdalla, ditiones ſibi vendicat diverſas octo, quæ pagos continent circiter quadringentos. Situm in planitie perampla habet, montibus circumſepa; qui de eorum numero ſunt, ob quos Parthia urbis hujus *افراسياب* *clima notorium* *بلدان الجبال* *Regio montofa* nuncupata fuerit. In tabula Geographica quadam, & in quo-

quodam etiam Astrolabio ab ipsis Persis Iffehâni descripto observavi, eandem urbem, duasque claras alias, Bafram & Meccam in eodem esse circulo.

Ditio illa Spahanensis Ortum versus pertingit ad regionem خوزستان *Chozistân*, quæ & cum loco Chozistân dicitur, fere in plano sitam habens antiquissimam urbem تسفر *Tusfer*, quæ veterum *Susa* est, inter hanc & Iffehân, uti ex Abulfeda colligitur, jacet tractus لورستان *Loristân* vocatus. Eiusdem ditionis Spahanensis ad Meridiem terminus est oppidum سمرم *Sumeirom*, inter Spahanum & Xirazum, Persidis metropolin, media fere via. de ipsa autem Spahano seu Iffehân urbe sciri convenit ex allegato sæpius Hamdalla, initio quidem quatuor ibidem exstitisse vicinos pagos sive vicos کران *Kirân* كوشك *Koxec* جوبار *Gioubâra*, & درخش *Derdext*, structos à تهمورث *Tahmoures demoniaco*, quod dæmonem ligasse ac vicisse dictus sit, & جمشید *Gemxid*. Cum vero eundem locum pro sede regia delegissent کپادیان *Kianite*, ex confluentium undique hominum structuris unam coaluisse urbem. Referunt alii, Judæos, cum ab Hierosolymis extorres, perque Assyriam ac vicina dispersi essent, hoc loco, & quidem salubrioribus loci aquis allectos, uti traditum, prope oppidum vetus جي *Gieyum* nomine, condidisse sibi vicum, qui, illo præsertim collabente, ita accrevisset, ut nova evaserit urbs, اصغهان العظمى هي *Sedes Iudæorum* dicta. In quam sententiam Jacutus scribit: اليهودية مدينة *Vrbs Ispahan major Iudæopolis est*: minor altera 2 passuum M. inde distans, جي *Gieyum* vocata. Atque inde forte Armeni Persæque dicunt antiqui-

tiquitus Spahano nomen چوش *Gieux* fuisse. Quicquid autem utroque conditum, & instauratum fuit, Isfehani nomine gaudens, crudi lapidis muro cinctum fuit ab Alhafen Rucno-ddaula.

Ob hyemis ac æstatis temperiem, ubertatem soli, commodumque ad diversa regna aditum ita floruit semper, ut cum Xah Ismael Haidar, primus Sophorum Rex, in eam venisset, دار السلطنة *sedis regie* nomine appellari iusserit. At postquam Xah Abbas pronepos illius, ibidem loci, Cazbin relicto, suam revera sedem fixit, tum caput illa super omnes extulit Persidis Parthiæque urbes. Quippe de novo accessit دولتخانه *deulethana regium palatium*, quod & اعلى قپو *Aalâ capou, celsissima, angusta*, (nolitò interpretari propter پناگاه *penagâh*, quod ad ejus limina *Azylum* est, *Dei porta*, quasi الله *Allâ* scribatur) میدان *Hippodromus amplissimus*, مسجد جامع *Templum commune, primarium*, چهار باغ *Txâr bâg i. e. Quadripartitus vere regius hortus*, & هزار جریب *mille jugerum nomine vivarium*. Quin additæ sunt civitates tres aliæ, in quas totidem populorum, ut sedibus propriis evocatos sua præsentia certius contineret, colonias deduxit: nempe 1. عباس ابان تبریزه *ipso Regis nomine Abasiopolis dicta Tebriziorum*, & quoque hinc, velut nomine suo proprio, تبریز ابان *Tebriziorum mansio*: 2. جلقای ارمنه *Giulfa nova Armenorum*; quo alias nomine urbs est, seu potius fuit, in Armenia ad Araxé sita; 3. کبر ابان *Gebr-abâd i. e. Gentilium vicus Magusaorum*. Atque ita urbis unius loco grandis & insignis Tetropolis facta, quæ & universa Spahanum nuncupatur. Talem hæc omnes situm habent, ut tertia illa opposita sit ab occidente principi urbi Spahân,

secunda similiter ab occasu respiciat primam, utque
 زندرود *Zenderoud* i. e. *vivum flumen*, ex monte ماوند
Dimavend ab austro delatum, duo Muhammedana op-
 pida discernat à duobus aliis, Christiano & Pagano:
 Adjectæ & platanorum publicæ ambulationes, stra-
 tæque lapidibus viæ, pontes, fontesque & cisternæ,
 کاروادسرائی *Carvânfarajæ*, id est, mercatorum & pere-
 grinorum hospitia publica, tum à Rege, tum à Magna-
 tibus exstructa viginti, supra 80. alia quæ in proprie-
 dicta Iffehan jam ante fuerant, prout Persicus quidam
 scriptor testatum reliquit. Is & duos alios accessisse
 vicos scribit, یزن ابان واجد ابان کاشیان; adeo ut
 Spahan & Hexapolis dici. posset, & juxta Persarum
 vulgare dictum دیمیدیم جهان اصفهان *dimidium*
mundi. Quin ipsam superare naturam Rex idem mo-
 litus fuit, ut, quam maxime posset, hanc urbem bea-
 ret; cum totas quatuordecim annos ingenti sumptu
 aliquot millia hominum adhibuit, ut perrupto Dima-
 wend monte اب کورن *Abi Kurèn* fluvius, qui per
 alterum ejus tractum fertur, cum Zenderoud conjun-
 ctus, ingentem agri Spahanensis partem rigare posset,
 quæ nunc, Zenderoud fluvio per urbem & hortos
 diducto, ab agricolis carpto, & post quinque ab urbe
 milliaria fatifcente & extincto, propter aquæ ino-
 piam inculta manet. Sed de recentioribus hisce re-
 bus, à studiosissimis viris, Petro de la Valle, Adamo
 Oleario & aliis, qui plerasque coram perspexere, par-
 ticularim & diligenter perscriptum fuit.

Ibid. قم *Coma*, seu potius *Kom* & *Kommum*, nam
 duplicatum est] Oppidum quoque بلان الجبل *regio-*
nis montosa, quæ عراق العجم *Iraca exterorum* sive Per-
 sarum

farum dicitur; in campo 10. parasangas patente in longum latumque, inter Cazbin & Isschân medio fere loco situm; inde nempe 33, hinc 39, Leucarum itinere (uti Oleario observatum) & 21. paras. à Rajâ ante dicta dissitum. Inter hanc & Com مغازة desertum seu campus interjacet, in quo stupendæ magnitudinis, fabricæ & munitionis castellum, كرن شهر *Gerdexîr*, vocatum describit Jacutus. Cumque Iraca hæc Parthica montibus constet, unde & nomen habet, tum ab Hamedân ad Com & ad Rajam vix ulli sunt, ut ex Ibn Haukel refert Hamdalla: qui de urbis ipsius ortu ex اللباب لابن الأشهر tradit, hic loci olim septem pagos existisse, qui simul urbis quasi vicem explerent.

Cum autem A.H. 83. Abdorrahman fil. Muhammed, fil. الاسعوى *Alasat* in fugam coniectus esset ab Alhagiâgi Ibn Jouseph, cujus pag. fit mentio, socius ejus Abd-olla Saidân cum copiis huc delatus, pagos illos, cæsis dominis, in potestatem suam redegit; & in uno, qui كمدان *Kumdân* diceretur, sese stabilivit, & constituit urbem, quæ contracte & ك in ق mutata, ut in formandis ex peregrino idiomate vocibus fieri solet, Com sive Commum nominata fuit. Eidem Abdollæ filius erat Moufa, qui ex Basra in urbem Kom migravit, & in hisce oris primus الشبع, id est, *Xejiticæ sectæ* Alis partibus & cultui devotæ studium professus fuit. At Hamdalla, ex Persarum traditione, Kom pro urbe antiquissima censet, quæ à Tahmour 12000. cubitorum circuitu structa sit: & certe maximam hic olim stetisse urbem ipsa, quæ supersunt, ruinæ vestigia satis demonstrant. Etiam quæ nunc exstat, ut muro cincta ac munita apud Abulfedam describitur, cui

temperatus quidem aër, at pauca (& falsa utcunque, addunt alii) fereque ex puteis fit aqua, unde & circumjacentes rigentur horti; suo pistaciorum proventu, alibi raro, celebres; uti quoque proximi montes. Hamdalla tamen hic quoque fluvium agnoscit rigationi infervientem, qui ab occasu solstitiali ex tractu oppidi چربانقان *Giurbadikân*, Persæ کلبادگان *Gulbadigân* vocant, ad urbem pertingat.

Incolæ ab omni ævo fuere اثني عشرى *seu Xeijita*, sive *duodenarii*, quippe qui 12. Antistites, id est, Alim & ex ipso natos successores colunt.

Lin. 17. همدان, & frequentius cum ه, *Hamedân*] Urbs à præcedenti Kom ad occasum distans 5. dierum itinere, & quidem in medio بلان الجبل *Parthia* sita: urbs, inquit Ibn Haukel, magna, aquis, hortis, arvis abundans; utique & fontes & vivos ex adjacente الوند *Aluvend* sublimi monte notissimo, complures habet. Quamobrem, ut quoque propter aëris salubritatem, cæteris omnibus Parthiæ locis eandem præfert Hamdalla: & همدان جای شاهان *Hemedân locum regum* appellat, quo concedere æstivo tempore refrigerii causa solebant Reges. Unde cogitare subinde subiit, num Hamedân sit Veterum Ecbatana; prout Mediæ, cui hæc accensa fuit, diversimodè usurpatum est nomen. Ditiones Hamedano, دوماغات *Persica* voce dictæ, quinque sunt; suarum urbium nominibus distinctæ, quarum singulas sequuntur complures pagi; unde magnus existit urbis proventus. Hamedanum ab antiquo Persarum Rege چمشید پیشدادی *Giemxid Iusto*, conditum, & muro, qui Commensi non cesserit, circumdatum fuisse, ex Persarum monumen-

tis idem memorat Hamdalla: tum & in media urbe à *داراب بن داراب* *Darâb fil. Darâb* structam esse arcem *كولين* *Kolin* dictam, quæ tunc diruta erat. Sed & muro prorsus nudam nunc esse urbem testantur Persæ; attamen etiamnum magnam & amplam, rerum ubertate pollentem, & agendis commerciis frequentatam. Bidui inde itinere, intercedente monte Alwend, ex adverso posita est urbs *درگزین* *Dergezîn*, vix ulla re Hamedano impar; nisi quod hic quidem vigeat *الشعبة* *Xeija*, illic vero obtineat *السنة* *Suna*. ideoque incolæ Regi Persarum pro exercendæ religionis suæ libertate pendere coguntur *الخراج السنى* *sunicum*, ut vocant, *tributum*. Cæterum hac voce Hamedân denotatur quandoque celebris quædam & antiqua *قطان* *Kabthanitarum* Arabum tribus. Atque hoc sensu scribunt Auctores: *مدية اليمن من بلاد همدان* *Negrân*, quæ Ptolemæi *Negara*, *urbs est Arabia felix de regione Arabum Hamedân*.

Ibid. *نهاوند* *Nihavenda*, potius *Nukavvend* Abulf. etiam *Nehavvend* & *Nihavvend* Jac.] Hoc de mediocribus Parthiæ oppidis est, ut præcedentia ex majorum numero fuere, juxta Abulfedæ aliorumque sententiam. At magnum quoque esse asserit Jacutus. Ad austrum ab Hamedân dissidet 14. parasangis, super monte (altiori tractu puto) collocatum teste Ibn Haukel; ubi tamen nec fluvii desunt nec horti, & quidem tam præstantium fructuum copiose feraces, ut deportari in Assyriam solerent. Urbs totius Parthiæ antiquissima censetur, &, quasi Noah habuerit conditorem, primo dictam fuisse ferunt *دوح اوند* *Noub avvend*, id est, Noahi opus: atque inde commu-

tatis inter se similibus litteris ح & ه, lenitatis ergo factum esse *نهابوند* *Nuhavvend*: ubi recte addit Abulfeda, quod solent, ubi quid minus esse verisimile videtur والله اعلم. At *Deus* veri est *scientissimus*. Tempore Omar Ibn Alchatthâb, A. H. 20. vel 21, vehemens commissâ ibi pugna fuit, duce Noman Ibn Makran, uno de sociis Muhammedis, qui urbem, de ditione facta, occupavit. Et quia copiæ pleræque ex Basra fuissent, tributumque Nuhavvend isti assignatum urbi, quia propinquior, uti & Cufæ cessit tributum captæ urbis Deinevâr, de qua mox dicendum, contigit inde ut Nuhamend quidem *ماء البصرة* *Ma Basra*, Deinevâr autem *ماء الكوفة* *Ma Cûfe* nuncupata fuerit. De pluribus aliis, quæ ad Nuhavvend pertinent, paucis adjiciam hæc duo singularia, scilicet provenire hic, & vix alibi, *قصب الزردية* *Calamum aromaticum* (qui inde *قصب العراق* *Culmi Parthici* nomen meruit) sed ita ut non ante percipiatur fragrantia, quam ultra vicinum montem *عنه الركب* nomine perlatus fuerit: tum & in propinqui fluvii ora nigerrimum optimumque reperiri luti signatorii genus, quod ex fundo à Cancris afferri constat.

دينور (& cum Articulo *الدينور*) *Dinor*, legito *Deinevvar*, aut juxta Camus & Ibn Chalicân *Dinevvar*. Hæc quoque de majoribus Parthiæ urbibus una est, similis Hamedano (quasi dodrantem ejus facit *Jacutus*) à qua in occasum vergit declinando ad septentrionem plusquam 20. parasangarum intervallo: fructuum frugumque copia, uti & aquis, ac amoenis prospectibus gaudens. A Cufa Assyriæ, & Merâga Aderbigianæ, æquali parasangarum 40. spacio distat.

Pro-

Propinqua admodum magnæ quoque urbi *قره‌میشین* *Kirmisîn*, quæ & *کرمانشاہ* *Kirmânshâ* dicitur, & à De-
newar remotæ ad Occidentem. Est vero Kirmisîn
tum croci proventu celebris, tum vicinïa decantatæ
passim *قصر شیرین* *Arcis Xirîna*, à regis Cosrhoæ
conjugæ Xirîn ita dictæ, ubi admiranda Persicorum
Regum vestigia exstant, inter Hamedân & memo-
randam nunc Hulvan. Dinewâro huic nostræ, cujus
incolas incolis Hamedani præcellere ingenio Jacutus
inquit, natales suos debent clari doctrina complures
viri: quibus annumerandus etiam *ابوحنيفة اللغوی*
Grammaticus seu Philologus *Abu Hanîfa*.

Ibid. *حلوان* *Hulvân*] Iracæ proprie dictæ, id est,
Assyriæ urbs, juxta quosdam Iracæ peregrinæ, nimi-
rum Parthiæ. Revera autem Assyriæ est extrema O-
rientem versus, qua parte illa montes Bagdado colli-
mitaneos respicit & Parthiam attingit. Utique est
Hulvân, ut ex Abulfeda liquet, in medio tractus, qui
per ortum cum declinatione sua ad septentrionem
terminat Assyriam, & à Parthia secernit: quemadmo-
dum urbs *القانسجة* *Cadisîa* in medio sita est illius tra-
ctus, qui per occasum cum inclinatione ad austrum
ejusdem Assyriæ finis est. Cæterum Astronomi &
Geographi plerique Hulvano pro latit. tribuunt grad.
34; pro differentia long. à Bagdâd in ortum grad. 2.
Itineraria autem mensura ambæ inter se urbes dissi-
dent diætis sex vel quinque. Hulvani conditor fuit
کوبادس فریوز ساسانی *Kobâdes Firûz Sasanita*; prout
Hamdalla docet. Urbs quondam ampla & populis
frequens fuit: quæ A. H. 19. cum in illas partes Ara-
bum dux Gierîz Ibn Abdo-lla exercitum duceret, &
Persiæ

Persiæ Rez Iezdagird fuga Spahanum elapsus esset, condicto tributo se Arabibus in clientelam dedit. Huc secedere solebant Bagdadi Chalifæ, contra æstus molestias solamen captantes à frigidiori aura : neque eximiorum fructuum copia deerat, inter quos mala Punica celebrantur nullis aliis secunda, & famosa ficus, ob excellentiam Persicè *شاه انجیر* *regina ficuum* vocata. Sunt quoque ibi fontes medicati, qui ad varios morbos profunt : & in urbe exstat *مزار حمزه* *viventium religione cultus tumulus Hamza* ; qui sextus fuit de septem *القراء* *Lectoribus*, per quos variantes Corani lectiones suam auctoritatem habent. Narrat Hamdalla, qui post Kazân Chàn, Tatarorum regem, vixit, suo tempore destructam deletamque fuisse, Tatarorum ut existimo ante facta invasione. At Alfragani nostri tempore, cum egregie floreret, inter illustres alias merito recensenda fuit. Est quoque Hulvân nomine pagus supra Fustât Ægypti, duobus inde ad Austrum parasangis ex alto imminens Nilo. Est &, ut hoc moneam, referente Jacuto, Hulvan oppidulum in montanis Nisabour circa extremas Chorasanæ partes versus Isfehân. Et quia apud Arabes *دخلاء حلوان* *due Hulvani*, supra descripti, Palma proverbium fecere, libet illustrare hic ex Historiæ Saracenicæ pag. 121. locum, ubi earundem fit mentio. Cum istac iter faceret Raxîdus Chalifa, sanguinis profluvio correptus, de consilio Medici expetivit cerebrum palmarum, *جمار* *Giummâr* Arabibus, *ἐγκέφαλον* & *ἐγκάρδιον* Græcis appellatum, ut quod refrigerandi & incrasfandi sanguinis virtute polleat. Est autem hoc in arboris interiori vertice conspicua substantia alba, tenera

nera & compacta, è meditullio nata: quæ paulatim se dissolvit & in novos nervos frondesque expandit. Cum autem ad ferendas & alendas palmas non faceret loci illius natura, repertæ fuerunt in clivo quodam duntaxat duæ, quarum altera in Chalifæ usum suprema sui parte, ubi cerebrum sive cor est, quo ablato palma moritur, resecta fuit. Versuum, qui indicata pagina exstant, scriptorum plurium consensu, author statuitur fuisse مطيع بن ايار Muthæus Ibn Ajâr, qui cum à Chalifa Almanfour, Raxidi avo, è Raja ante memorata urbe evocatus Bagdadum, de via in illo Hulvani clivo quiesceret, forte subiit animum, uti fit, recens amatae conjugis jactura, & conspicatus ibidem duas palmas, quo etiam in genere mas & foemina noti, in genio solari cupiens dolorem, conscriptam ibi reliquit elegiam; cujus duo isti, de novem numero, versus sunt, legendi & vertendi in hunc modum:

اسعداني يا نخلتى حلوان وابكباى من ردى هذا
الزمان

اسعداني وادقمان نحسا سوف ياتبكمما ففخر قان:

*Subvenite mihi, ô duæ Palma Hulvani, & flete mei causa
adversam hujus temporis sortem;*

*Subvenite mihi, & certo scite infortunium mox ventu-
rum vobis, quo separanda sitis.*

Non potuit Raxidus non nosse Muthæum, ut qui Parthiæ præfectus fuisset, & simul insignis Poëta; & non mirifice affici, cum videret in se quadrare, sibi que scriptum esse hoc carmen, qui, ut suo succurri morbo posset, vaticinium implevisset Poëtæ. Hæc quidem interferere eò magis visum fuit, ut ex eo tanquam specimine constet, nec reliquos in Historia illa oc-

currentes versus tam esse inficetos, quam quidem ex versione apparet: ac si hic quidem nil suave nec odorati quid Arabia largiri posset. Quia in ipso codice, qui exaratus admodum negligenter, præcipue omnes versus eo vitio laborent, punctis diacriticis fere destituti, fieri non potuit, ut *ἡμαναρίτης* Erpenius, vir doctus, ingenuus, & diligens, cujus memoriam & virtutes amico gratoque animo lubens colo, veram potuerit exprimere interpretando sententiam. Utique auspicius fecisset, si molesto & frustraneo labore hic superfedisset: Namque hæc fere causa fuit, quare apud multos, præsertim fastidiosos & deliciores, litteræ hæc in prima ætate caperint despectui haberi.

شهر زور *Xahrezór*: potius *Xahrozour* cum Abulf.] Una cum præcedente *Hulvân* esse Parthiæ oppidum docent, & quidem *Hulvano* esse Orientalius ad 15. minuta, australius 1½ grad. statuunt *Nasir Thuseus*, & qui hunc per omnia pene sequitur & exscripsit *Ulugbegus*, aut qui illius nomine suas tabulas ornarunt. Duo illi oppidum utrumque Iracæ adscribunt in M.S.S. nostris; at Parthiæ in editis *Gravianis*. *Abulfeda*, qui ea *parasangis* 22 disjungit, solum Iracæ tribuit *Hulvanum*: Contra *Geographus Nubiensis* *Xahrezour* rejicit ad *Aderbigiân*, id est, *Mediam*. Ita ut *Orientalium*, *الأقاليم العربية* *climata notoria*, quæ *Ptolemæus* lib. I. cap. XIX. *ὀνομαζίας*, *provincias* seu *præfecturas* vocat, non minus quam apud Græcos & Latinos, diversimode statuuntur; præsertim circa limites, ab auctoribus diversis. Situs oppidi, narrante *Abulfeda*, figitur inter *Mausil* (*Arbel, Jac.*) & *Hamedân*; item medio loco inter *Medâjin* Iracæ, & *Pyreum*

reum (اديشكاه) Aderbigiânæ , per quod designari arbitror urbem شهر Xiz , existentem inter Merâga, Zengiân, Xahrozour, & Deinewâr , nempe patriam Zoroastri, quem magorum prophetam vocant: Ubi præcipuam illi sacram religionis suæ ædem habebant, in qua Ignem plus quam 700. annos indefinenter arsisse memorat Iacutus. Xahrozouri locum utrinque, & à Medâjin, & à Merâga, removet Hamdalla itinere sex dierum. Zacaria Ibn Muhammed Cazbinensis, libro اثار البلدان واخبار العباد, in scripto, cum Jacuto & aliis, nomine Xahrozour amplam denotari regionem docet, in qua pagi complures & vicini. Primariam ipse urbem, ceu proprio nomine دزدان Dizdân vocat, Jacutus مهم از راي Mim Ez raja, & huic non ita dissimili نيم راه Nim râh Hamdalla: quæ uti ex eorundem descriptione auctorum constat, una & eadem urbs est. Nam alto muro, & superne octo cubita lato, cinctam fuisse suam quisque narrat, adeo ut facile ibi admitti potuerint equi ad cursum. Conditam à زور ابن الصحاكي Zour fil. Dohâc urbem hanc plerique auctores antiquæ traditionis fide tradunt: uti & Xahrozour (Persicaque syntaxi Xahrizour, pro quo Keuxiâr & Nasir Thufæus etiam distinctius شهرى زور scribunt) Persice Zouropolin sonat: deinde nomen hoc regioni universæ, uti fieri solet, inditum fuit. In plano quidem sita est urbs; sed montana, salebrosa, & aspera sunt reliqua loca: à Curdis habitata omnia. quæ gens dura, valida & barbara, latrociniis & prædationi dedita, omnique ab ævo impatiens jugi alieni, raro admodum Chalifis aut regibus obsecuta: & si quod eorum respicere impe-

rium visi, ex sese tamen semper habuere hæreditarium ducem sive dynastam, quem *مير Mir*, pro *امير Amir*, vocant; in tribus divisi, quarum quælibet ipsis *قوم Kaum*, quasi *Populus* dicitur. De Curdis dicta nobis quædam sunt pag. Etiam alia eorum urbs fuit, altera illa primaria inferior, nomine *سپر Sir* vel *سپر feir* insignis: quæ ubi A. H. 341, Muhammedismum, & quidem *الشيعه sectam Xeiiticam* suscepisset, ab alterius incolis focusque tribubus oppressa, direpta, & combusta fuit, teste Jacuto. Cæterum, ut hoc quoque addam, Hamdalla ex libro Geographico *صور الاقاليم* inscripto, refert, Zahrezour, primariam eandem urbem, à *زور zour* i. e. *violentia & injustitia*, ob gentis indolem & mores; vocitatam: structam autem à Kobado Ibn Firûz, vicinæ etiam, ut dictum est, urbis Hulvan conditore. Atque ipsa hæc Xahrezour prorsus videtur *Σιδζερ* esse; ubi Heraclius, victi Chofrois exercitum hæud ita procul Ctesiphonte persequens, divertisse scribitur, Theophani in Chronologia, paulo ultra medium totius libri: minus verisimile quod Ibn Patrîc sc. Eutyclus Alexandrinus habet, Alexandrum magnum, Komisii morbo correptum, & Xahrezourum usque delatum, ibidem obiisse diem. Eidem urbi propinquus mons est, Jacuto quidem *شعران Xaarân*; Camusio autem *الزلم Zelem* appellatus, proventu *حب الزلم* baccarum zelem passim celebratus: ipsa Camusii verba hæc sunt: *الزلم مكركة جبل قرب شهر زور ونبات لا يبرز له ولا يزهز وفي عروقه التي تحت الأرض حب مقلطح حلو باهي:* Zelem, vox phatatas habens duas primas litteras, mons est prope Xahrezour, & planta seminis ac floris

ris expers; in cuius radicibus sub terra conditis bac-
cæ sunt expansæ, dulces, *παροσμῶντες εἰς συνεσίαν*. Sunt
autem hæc tubercula, Ibn Beithâr & Malajefâ aliif-
que testibus, eadem quæ *حب العود* *Bac-*
cæ exquisita & suaves dictæ: nempe dulcichinii vul-
go, sive cyperi esculenti & dulcis, à Dodonæo
descripti libro II. cap. 15. ubi videre & corrigere
operæ pretium est depravatas Arabicas appella-
tiones pene omnes. Materiæ medicæ scriptores ple-
rique omnes agentes de Zelemicis hisce baccis, eas
Xahrezouro acceptas ferunt, sed quorundam osci-
tantia est & error, putantium baccas illas provenire
hoc tantum loco, cum in Syria, Ægypto, Mauritania
notissimæ sint & frequentes. Ita forte visum fuit
Parthis, Medis, & Assyriis Xahrézouro vicinis: nisi
quis forte dixerit baccas zelemíticas ab alteris illis,
quas dulcichini esse certo constat, omnino differre.
Jam ante Abulfedæ tempora Xahrezour ut urbs par-
va, factò decremento forsân, descripta fuit, ubertate
prædita, & filorum se-mercatura exercens. Eandem,
& egregiam satis, hodieque extare ultra Tigrim, à
Bagdado diætas sex vel quinque à Mausil ad Ortum
solstitialem quatuor vel tres, prout diversimode in-
stituuntur diætæ, non semel narrantes Armenos audi-
vi, qui sæpius ultro citroque commearant. Oppidi
hujus, vel potius ditionis Curdicæ nomen, sed quod,
emollita R littera, scribi pronunciarique solet *شهر زول*
Xahrezoul, inter solennes usurpatur titulos Turcici
Imperatoris: ut quoque validæ illius & indomitæ
gentis se dominum ostendat gloriaturque. Dictis
etiam hoc accedit, à multis inter Corani interpretes

aliosque Orientis scriptores statui, *طالوث Thaluth*, quo nomine *Goliath* indicatur, ex Curdis prognatum, five potius ab iisdem Philistæos originem habere: quam ab Ægyptiis arcessunt nostri.

Ibid. *سرمين راي Sermenraa*, potius *Serramenraa*, vel *Surro-men-râa*, aut *raj* pro *râa*.] Urbs Iracæ, (sc. Arabum, hoc est Assyriæ, ut alias monui) in Orientali ripa Tigris sita, sub 34. grad. latitudine, 35. circiter minutis occidentalior Bagdado: cui latitudo est 33. grad. & 20. vel 25. min. ut monstratum pag. 121. Hoc antea loco vicus oppidumve antiquum extitit, referente Jacuto, *ساميرا Samira* nomine; conditum, ut ait Hamdalla à *شاپورنو والاكتاف Xapour Scapulario*, cuius mentio fit pag. 188. Id cum Morasimus, Chalifa Abbasidarum octavus, inclyti Almamonis frater, instauratum palatio, templo, turri aliisque superbis structuris exornasset, simili quidem, at boni nominis grato nomine *Serra-men-râa* vel *Surro-men-râa* i. e. *latatur, qui videt: latitia videntis*, insigniri voluit: & quid aliud tres illæ voces distinctæ sibi velint? Pro quo vulgus & alii postea, lenitatis & compendii gratia, *سامرا Samerra* dixerunt: aut etiam quod antiquum illud *Samira* nomen imitati fuerint, vel quod ob causam mox innuendam, ex similis sonis *سامين راي*, at contrarii prorsus significatus atque *سرمين راي*, & odiosa appellatione ita contraxerint: quemadmodum Albicri in sua *جمع البلدان* non obscure indicat. Istuc autem scribunt imperii sedem Bagdado transtulisse Chalifam, laudabili forte etiam soli cœlique temperie allectum, quod militiæ, quam maxime numerosam habebat, sola Bagdad minus capax esse vi-
dere-

deretur: vel quod à fratris sui Almamonis institutis
 diversa facere gauderet. In hunc, quem dixi, finem,
 locum illum Samira ab eodem Motafimo coemptum
 fuisse evidenter liquet ex iis, quæ Historia Saracenicæ
 habet ad A.H. 227. Ibidem quoque idem Chalifa ex-
 tremum obiit diem. post quem successor filius Haroun
 Vatzicus urbem auxit, apposito oppido & palatio
 الهرونية *Harounia* appellatis: itemque alio frater ipsius,
 Chalifa Abbasidarum decimus Giafer Mutevacki-
 lus opido palatioque, الجفرية *Giaferia*, utroque no-
 mine petito à proprio nomine conditoris utriusque,
 ut ex Hist. Sarac. lib. II. cap. 10. & 11. videre est. Mo-
 tafimus autem mortuus est quinque annis postquam
 Samerram muro auxisset: quod factum est anno im-
 perii ejus septimo. Si itaque Alfraganus ex Astrono-
 morum, sub Almamone florentium numero fuit,
 quod quidem in Abu'Ipharagii historia à præstan-
 tissimo Pokockio emendate edita & accurate versa
 legitur, & si vera sunt, quæ superius attuli ex Iacuto;
 equidem oportuit Alfraganum Almamoni aliquot
 supervixisse annos, ut Serra-men-raam hoc suo no-
 mine potuerit celebrare. Cæterum & sequentes post
 Mutevackilum Chalifæ in Semarra inaugurati sunt,
 دار الملك *Sedem regiam* habuere, ac plerique etiam ob-
 iere diem, usque Motátidum, qui A. H. 280 sedem
 suam denuo fixit Bagdadi; sicut ex Histor. Sarac. li-
 quet. Sed referendum quoque de eadem Semarra,
 quod & superius in me recepi, ante Motáfimi tem-
 plum existisse sepulchrum امام علي التقي *Antistitis*
Alis Takai, nepotis موسى رضا *بن* *Alis fil. Adoufa*
Ridze, structum ibi à filio ipsius امام حسين عسكري

Antistite Hofein Aaskeræo: quod cum diruisset Mutevâckil, & amplificato loco magnificam substituisset arcem, ut ab Antistitum veneratione homines avocaret, magis magisque concitatus indignatione populus arcem illam tandem subverterunt, ut ne vix quidem vestigium manserit reliquum. Hæc Hamdalla: qui subjungit tempore suo Semarram vix habitatam fuisse, Quod & Abulfedæ dicta confirmant, nimirum quæ magna ibi antea spectata esset urbs, præ se tulisse pagi duntaxat formam. Gentile nomen à *سرى* *Serrijon* & *Surrjjon*; quemadmodum à *شرا* *Teabbathijon*: facta scilicet à vocis compositæ prima tantum parte, ut moris est, derivatione: ita ut demonstrat Iacutus.

الموصل *Mausel*; Iacut. & Abulf. cum *Kesra*, *Mausil*] Cum hæc prima sit, quæ in Alfragano occurrit, urbs *بلان البحر* *regionis Gieziræ*, insulæ, nempe peninsulæ inter Euphratem & Tigrim comprehensæ, quæ Mesopotamia Græcis dicta; obiter notandum etiam externa quædam loca, extra utrumque fluvium existentia, quæ proprie ad Assyriam, vel Arabiæ desertum, aut Syriam, vel Romæorum ditionem, vel Armeniam aut Mediam pertinent, propter viciniam affinitatem, aut communis dominiî causam ab Orientis Geographis *Algieziræ*, Mesopotamiæ suæ, accensita fuisse. Tum & eandem ab ipsis dividi in quatuor partes, quarum appellationi generale nomen *ديار* *Dijâr*, i. e. habitacula, Nomus, Regio, præfigitur; tres autem ab Arabum ducibus sive Phylarchis, qui antiquitus, diu Muhammedicum ante imperium, cum tribus